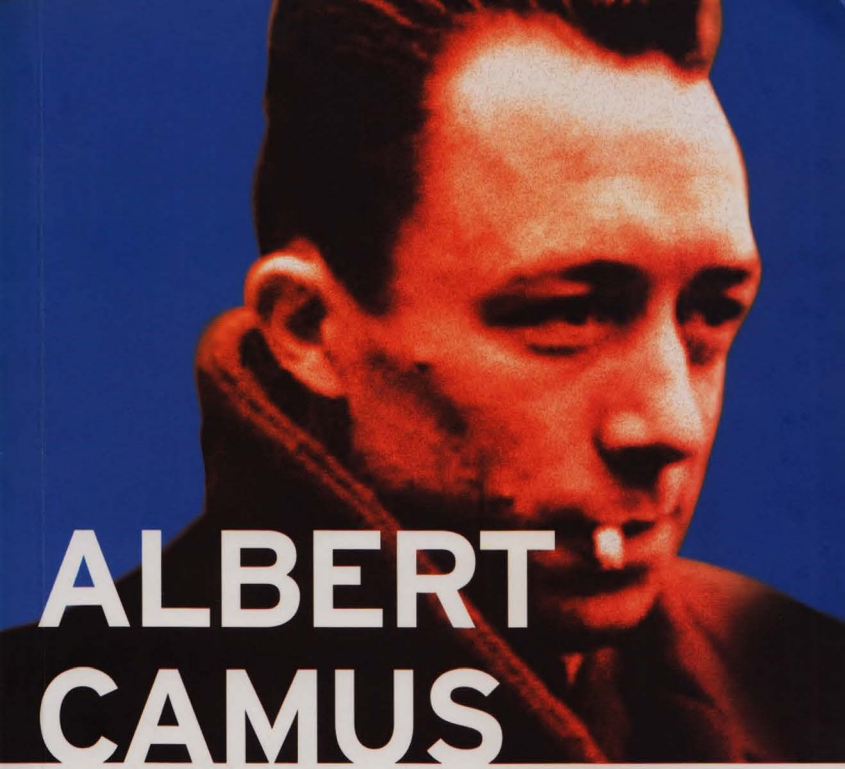

ALBERT CAMUS

Defterler 1

Mayıs 1935 - Şubat 1942

ithaki

Albert Camus

Fransız düşünür, romancı, deneme ve oyun yazarı. 1913 yılında Cezayir'de doğdu. Babası işçiydi, annesinin okuma yazması yoktu. Öğretmeninin yardımıyla bir burs kazanarak 1923'te lise eğitimine başlayabildi. 1930'da vereme yakalandı. Cezayir Üniversitesi'nin felsefe bölümüne yazıldı. 1936'da yüksek öğrenim diploması aldı. İlk romanı *La Mort Heureuse* (Mutlu Ölüm), ancak ölümünden sonra yayımlanabildi. 1937'de *L'Envers et L'Endroit* (Tersi ve Yüzü) adlı denemeleri, 1942'de *L'Étranger* (Yabancı) adlı romanı yayımlandı.

1957 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1960 yılında bir otomobil kazasında yaşamını yitirdi.

Düşünsel gelişimini iki dönemde gerçekleştiren Camus "saçma" kavramı üzerinde durduğu birinci dönemde intihar, "başkaldırı"yı işlediği ikinci dönemde ise cinayet olgusunu ele alır. İki dönemin ortak yanını oluşturan mutlak son ölüm ise "saçma"yı ortaya çıkaran temel olgudur.

İthaki Yayınları - 143
İthaki Kitaplığı - 27
ISBN 975-8607-44-8

Albert Camus
Defterler (1. Cilt)

Kitabın özgün adı:
Carnets -I-
Mai 1935 - Février 1942

Çeviren: Ümit Moran Altan
Yayına Hazırlayan: Osman Senemoğlu

1. Baskı İstanbul, 2002
2. Baskı İstanbul, 2003 (1000 adet)

© Editions Gallimard 1962 pour le Tome I
© İthaki, 2002
Bu eserin yayın hakkı *Onk Ajans Ltd. Şti.* aracılığıyla alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş
Düzelti: Ahmet Öz
Kapak Tasarımı: Murat Özgül
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan
Kapak ve İç Baskı: Kitap Matbaacılık
Cilt: Fatih Mücellit

İthaki Yayınları
Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 81300 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
www.ithaki.com.tr
ithaki@ithaki.com.tr

Defterler-1

Mayıs 1935 - Şubat 1942

Albert Camus

Çeviren:

Ümit Moran Altan

İthaki

Albert Camus, 1935'ten ölümüne kadar, *Defterler* olarak adlandırdığı notlar tuttu. Biz, hazırlanmakta olan "*Albert Camus'nün Defterleri*" ile karışıklığa yol açmamak için "*Notlar*"[1] adını seçtik. 1935'ten 1953'e kadar süren dönem için, Camus daktilo edilmiş bir kopya hazırlatmaya özen göstermişti: Özgün elyazmasıyla yapılan karşılaştırma, yazarın daktilo metni pek fazla düzeltmemiş olduğunu gösteriyor. Yedi adet olan bu *Defterler* üç cilt oluşturacak. Bu birinci cilt, Albert Camus'nün 1935'ten 1942'ye kadar tuttuğu notların tamamını kapsıyor, tam anlamıyla bir günlük olarak değerlendirilemeyecek bu notlar, okura, *Tersi ve Yüzü*'nden *Yabancı*'ya uzanan, *Düğün* ve *Sisifos Söyleni*'ni de kapsayan yapıtların hazırlanışına eşlik eden düşüncenin özünü bulmasını sağlayan doyurucu bir süreklilik sunuyor. Bu sayfalara, kavranmalarına yardımcı olacak, gerekli yaşamöyküsel bilgiler ve yukarıda adı geçen kitaplarla ilişkileri işaret eden notları eklemekte yarar görüldü. Roger Quilliot, bu notları yayına hazırlama görevini zevkle kabul etti.

Madam Albert Camus, Jean Grenier ve René Char bu yapıtın yayımlanmasına rıza gösterdiler.

1) Yayınevimiz, Gallimard tarafından "Carnets" adıyla yayımlanan ve Türkçeye "Notlar" olarak çevrilebilecek bu metni "Defterler" adıyla yayımlamaktadır. (yhn.)

1934 İlk evlilik.
Komünist Parti'ye giriş.

1935 Albert Camus 22 yaşında
Haziran 1935 – 4. sınıf lisans diploması – Edebiyat lisansı (felsefe).
Asturies'de Isyan'ın ortaklaşa hazırlanması.
"Kültür Merkezi"nde görev alıyor ve Kültür Merkezi'ne bağlı olan "Emek Tiyatrosu"nu (Théâtre du Travail) kuruyor.

1936 Mayıs 1936 – "Hıristiyan Metafiziği ve Yeni-Platonculuk"la diplomasını alıyor.
36 yazı – Avusturya'ya yolculuk – Prag ve İtalya üstünden dönüş.
Karısından ayrılıyor.
"Emek Tiyatrosu"yla ilgilenmeye devam ediyor.

1937 37 yazı – Sağlık nedeniyle Fransa'ya yolculuk – Ağustos ayında Paris'te – sonra bir ay Embrun'de kalıyor – Eylül'de, Cezayir kentine dönmeden önce birkaç gün İtalya'ya geçiyor.
37 Eylülü – Sidi-Bel-Abes'te öğretmenliğe atanıyor – görevi reddediyor.
Komünist Parti'den kesin olarak kopuş.
"Emek Tiyatrosu" devam ediyor – ondan bağımsız olarak – "Grup Tiyatrosu"nu (Théâtre de l'Equipe) kuruyor.

1938 Pascal Pia, *Alger Républicain* gazetesini çıkarmak üzere Cezayir kentine geliyor. A. Camus bu gazetede gazeteciliğe başlıyor. Bu gazetede, gazeteyi hazırlamaktan muhabirliğe, edebi köşe yazarlığından başyazarlığa kadar bütün görevleri yapıyor. Özellikle, önemli davalara ve röportajlara önem veriyor (Kabiliye'nin sefaleti – *Actuelles III*'te yeniden ele alınmıştır).

1939 "Grup Tiyatrosu"nun etkinlikleri.
Eylül 39 – Askere yazılmayı deniyor – Sağlık komisyonu tarafından reddediliyor.

Alger-Républicain, Soir-Républicain adını alıyor – sık sık sansür ediliyor.

1940 *Alger-Républicain* artık yayımlanmıyor.

40 ilkbaharı – A. Camus, Paris'teki Pascal Pia'nın yanına gidiyor. Pascal Pia onu yazı işleri yardımcısı olarak *Paris-Soir*'a yerleştiriyor (Gazeteci olarak teknik işlerin dışında bir görev almak istemiyor).

Haziran 40 – *Paris-Soir*'la göç – Clermont-Ferrand – Bordeaux – ardından Lyon.

Aralık 40 – İkinci evlilik.

1941 Ocak ayında Oran'a dönüş – Özel bir okulda öğretmenlik – "Grup Tiyatrosu"nu canlandırmak için sık sık Cezayir kentini ziyaret.

1935 ve 1942 arasında yazılan kitaplar

ROMANLAR VE DENEMELER

LA MORT HEUREUSE (MUTLU ÖLÜM). Albert Camus'nün Defterleri, I. Gallimard, 1971.

L'ENVERS et L'ENDROIT (TERSİ VE YÜZÜ). Charlot, 1937. Yazımı 1935-36.

NOCES (DÜĞÜN). Charlot, 1939. 1947'de Gallimard tarafından yeniden basım. Yazımı 1936-37.

LE MINOTAURE OU LA HALTE D' ORAN (MINOTAUROS YA DA ORAN MOLASI). Charlot, 1950. *Yaz*'da yeniden ele alınır. Yazımı 1939-40.

L'ETRANGER (YABANCI). Gallimard, 1942. 40 Mayısında biter.

LE MYTHE DE SISYPHE (SİSİFOS SÖYLENİ). Gallimard, 1942. 1941'de tamamlandı.

TİYATRO YAPITLARI

REVOLTE DANS LES ASTURIES (ASTURIES' DE İSYAN). 1935'te ortaklaşa yaratıldı. Charlot tarafından 1936'da yayımlandı.

CALIGULA. Gallimard, 1944. 1938'de yazıldı.

1935 ve 1939 yılları arasında
önce "Emek Tiyatrosu" sonra Grup Tiyatrosu
tarafından oynanan oyunlar

LE TEMPS DU MEPRIS (KÜÇÜMSEME ZAMANI) (Albert Camus'nün uyarlaması) A. Malraux

LE PAQUEBOT TENACITY (TENACITY ADINDA BİR GEMİ) Ch. Vildrac

LE RETOUR DE L' ENFANT PRODIGUE (HARİKA ÇOCUĞUN DÖNÜŞÜ) A. Gide

LA FEMME SILENCIEUSE (SESSİZ KADIN) Ben Jonson

LE PROMETHEE (PROMETHEUS)Eschyle

LES FRERES KARAMAZOV (KARAMAZOV KARDEŞLER) Dostoyevski

DON JUAN Puşkin

LES BAS - FONDS (AŞAĞI TABAKA) Gorki

LA CELESTINE Fernando da Rojas

LE BALADIN DU MONDE OCCIDENTAL (BATI DÜNYASININ SOYTARISI) Synge

1. Defter

Mayıs 1935
Eylül 1937

Mayıs 35.

Şunu ifade etmek istiyorum:

Yitirilmiş bir yoksulluğa – duygusallığa kapılmadan – özlem duyulabilir. Yoksulluk içinde yaşanmış yıllar bir duyarlık oluşturmaya yeter. Bu özel durumda, oğulun anneye duyduğu tuhaf sevgi, *onun tüm duyarlığını*[1] oluşturur. Bu duyarlığın çok çeşitli alanlardaki belirtileri, çocukluğundaki maddi durumun, gizli kalmış anısı ile açıklanabilir (ruha takılıp kalan bir ökse).

Bunları fark eden kişide bir minnet ve vicdani rahatsızlık ortaya çıkar. Yine bunlardan dolayı bir kıyaslama yapınca, kişi çevre de değiştirmişse, yitirilmiş zenginlikleri duyumsamaya başlar. Zenginlere gökyüzü, fazladan verilen, doğal bir armağan gibi gelir. Yoksullar için, gökyüzü, sonsuz lütfuna yeniden kavuşur.

Vicdan rahatsızsa, itiraf kaçınılmaz olur. Kitap bir itiraftır, tanıklık etmem için gereklidir. Söyleyeceğim, apaçık göreceğim yalnızca tek bir şey var. Alçakgönüllü ya da gururlu insanlar arasında geçen bu yoksul yaşamda, bana yaşamın gerçek anlamı gibi gelen şeyi yakaladığıma eminim. Sanat yapıtları bunu ifade etmeye asla yetmeyecek. Sanat bana göre her şey demek değildir. Ama, en azından bir araçtır.

Rahatsız eden utançlar, küçük korkaklıklar, öteki dünyaya (paranın dünyasına) duyulan bilinçsiz saygı da önemli. Yoksulların dünyasının tek değilse de, kendi içine kapalı, toplum içinde bir ada oluşturan ender dünyalardan biri olduğuna inanıyorum. Az bir çabayla, Robinson'culuk oynanabilir. Böyle bir yaşama gömülene, iki adım ötede bulunan doktorun dairesinden söz ederken, "orada" demek gerekir.

1) Anne temasının (*Yabancı, Yanlışlık, Veba*) ortaya çıktığı bu metin, kuşkusuz, *Tersi ve Yüzü*'nde, *Evet ile Hayır Arasında* başlıklı denemenin ilk kez kaleme alınmış halidir.

Bütün bunların, ana-oğul aracılığıyla ifade edilmesi gerek.

Genel olarak böyle.

Kesinleştirince, her şey karmaşıklaşıyor:

1) Dekor. Mahalle ve mahalle sakinleri.

2) Anne ve davranışları.

3) Anneyle oğulun ilişkisi.

Çözüm ne? Anne mi? Son bölüm: Oğulun özlemiyle gerçekleştirilen simgesel değer???

*

Grenier[1]: Birbirimizi her zaman küçümsüyoruz. Ama yoksulluk, hastalık, yalnızlıkta: Ölümsüzlüğümüzün farkına varıyoruz. "Son siperlerimize kadar sürmeleri gerek bizi."

Bu tam olarak böyle, ne eksik, ne fazla.

*

Deneyim sözcüğünün boşluğu. Deneyim, deneye dayalı değildir. Deneyim, oluşturulamaz. Deneyime maruz kalınır. Sabır sözcüğü deneyimden daha doğrudur. Sabrediyoruz – daha doğrusu acı çekiyoruz.

Uygulamada: Deneyimin sonunda, bilge olunmaz, ustalaşılır. Ama hangi konuda?

*

İki kız arkadaş: İkisi de çok hasta. Ama, birisi sinir hastası: Yeniden yaşama dönmesi her zaman mümkün. Öteki: İleri derecede verem. Hiç umut yok.

1) Camus'nün felsefe hocası olan Jean Grenier'nin Camus üzerinde derin bir etkisi oldu, Jean Grenier'nin *Adalar* adlı kitabının son baskısında olduğu gibi, *Tersi ve Yüzü*'nde ve *Düğün*'de *Çöl* adlı metindeki ithaf, bu derin etkinin iki adamın dostluğun da ötesinde, birlikte yol aldıklarının tanığıdır.

Bir ikindi vakti. Veremli kız arkadaşının başucunda. Arkadaşı:

"Görüyorsun, şu ana kadar, hatta geçirdiğim en kötü nöbetlerde bile, beni ayakta tutan birşeyler vardı. İnatçı bir yaşama umudu. Bugün, umut edecek hiçbir şey kalmadığını görüyorum. O kadar bitkinim ki asla toparlanamayacağımı düşünüyorum."

O zaman öteki, gözlerinde vahşi bir sevinç parıltısıyla arkadaşının elini tutarak: "Oh! büyük yolculuğa birlikte çıkacağız."

Aynı kişiler – veremli ölümcül, öteki neredeyse iyileşmiş. İyileşmek için, yeni bir tedavi yöntemi denemek üzere Fransa'ya gitti.

Ve, iyileştiği için veremli kız onu kınıyor. Kendisini apaçık terk ettiği için onu kınıyor. Aslında, arkadaşının iyileştiğini görmeye tahammül edemiyor. Tek başına ölmeyeceğine – en sevdiği arkadaşını beraberinde götüreceğine dair çılgın bir umuda kapılmıştı. Tek başına ölecek. Bunu bilmek dostluğunu korkunç bir nefretle besliyor.

*

Ağustosta fırtınalı gökyüzü. Yakıcı esintiler. Kara bulutlar. Oysa doğuda, mavi, narin, pırıl pırıl bir şerit. Bu şeride bakmak olanaksız. Varlığı, gözlere ve ruha rahatsızlık veriyor. Bu, güzelliğin çekilmezliğidir. Bizi umutsuzluğa sürüklüyor, oysa bir dakikalık sonsuzluğu tüm zamana yaymak isterdik.

*

İçtenlikle keyfi yerinde. Çok ender görülür.

*

Piyesin konusu da önemli. Bizi en katlanılmaz acılarımızdan

kurtaran şey, mutsuzluk içinde olduğumuzu "algılamayan" "başkaları" için yeterince yalnız sayılmadığımız, terk edilmiş ve yalnız olma duygusudur. Bu anlamda, mutluluk dakikalarımız bazen, yüz üstü bırakılmışlık duygusuyla içimizin kabardığı, içimizde sonsuz bir acının dalgalandığı dakikalardır. Yine aynı anlamda mutluluk, mutsuzluğumuzun merhamete gelmesinden başka bir şey değildir.

Yoksullarda şaşırtıcı olan – Tanrı hastalığın yanında çaresini verdiği gibi umutsuzluğun yanına da sevgiyi koydu.

*

Gençken, insanlardan verebileceklerinden fazlasını isterdim: Sürekli bir dostluk, kesintisiz bir coşku.

Şimdi, verebileceklerinden daha azını istemesini biliyorum: Yorumsuz bir arkadaşlık. Ve coşkuları, dostlukları, soylu davranışları, benim gözümde tüm mucizevi değerini koruyor: İyiliğin sarsılmaz etkisi.

*

Çok fazla içki içmişlerdi ve birşeyler yemek istiyorlardı. Ama yılbaşı gecesiydi ve yer yoktu. Reddedilmişlerdi, üstelediler. O sırada, hamile olan lokanta sahibesini tekmelediler. Ve kadının kocası, ince sarışın bir genç adam, bir silah aldı ve ateş etti. Kurşun adamın sağ şakağına yerleşmişti. Kafa, yaranın olduğu tarafa doğru dönmüştü, öyle duruyordu... İçkiden ve korkudan sarhoş arkadaşı, cesedin çevresinde dans etmeye koyulmuştu.

Serüven basitti ve yarın bir gazete haberi olarak sona erecekti. Ama şu anda, mahallenin bu ücra köşesinde, yeni yağmış yağmurla kayganlaşan kaldırım taşının üstündeki hafif ışık, otomobillerin ıslak yolda uzun uzun akışı, gürültülü ve ışıklı tramvay-

ların aralıklarla geçişi, bir başka dünyaya ait bu sahneyi, kaygı verici bir kabartma tablo haline getiriyordu: Gün bitiminde sokakları gölgeler, daha doğrusu, kimliksiz, boğuk ayak sesleri ve seslere karışmış bir gürültüyle beliriveren tek bir gölge örttüğünde, bir eczane lambasının kırmızı ışığında, kanlı bir zafere boğulmuş bu mahallenin yavan ve ısrarcı görüntüsü.

*

Ocak 36.

Pencerenin öte yanındaki şu bahçenin, yalnızca duvarlarını görüyorum. Ve ışığın aktığı şu birkaç yaprak. Daha yukarıda, yine yapraklar. Daha yukarıda, güneş. Ve dışarıda hissedilen bu neşeli havadan, dünyaya yayılan tüm bu sevinçten, yaprakların beyaz perdelerin üstünde oynaşan gölgelerini fark edebiliyorum yalnızca. Beş güneş ışını da, odaya kuru otların yanık kokusunu akıtıyor ısrarla. Bir esinti, ve perdenin üstünde gölgeler hareketleniyor. Bir bulut güneşi örtüp, sonra güneşin önünden çekildiğinde, şu mimozalı vazonun parlak sarısı gölgede beliriveriyor. Bütün bunlar, doğuveren tek bir ışıltı ile karmakarışık ve sersemletici bir sevince boğulmama yetiyor.

Mağarayı andıran oyuğun tutsağı, ben, dünyanın gölgesinin karşısında yalnızım. Ocak ayı, öğleden sonra. Ama soğuk, havanın derinlerinde duruyor. Her yerde, her şeyi ölümsüz bir gülümsemeyle örten, ama tırnakla kırılıverecek kadar incecik bir güneş tabakası. Ben kimim ve ışıkla yaprakların oyununa katılmaktan başka ne yapabilirim. İçinde sigaramın tükendiği bu güneş ışını olmak, bu hoşluk, havadan solunan bu dingin tutku olmak. Kendime erişmeye çalışırsam, bunu ışığın derinlerinde başarabilirim.[1] Ve dünyanın gizini ele veren bu hoş tadı hissetme-

1) *Tersi ve Yüzü*'ndeki temaların ilk kez kaleme alınışı

ye, tadını çıkarmaya çalışırsam, evrenin derinlerinde kendimi bulurum. Kendimi, yani beni görüntüden kurtaran bu en uç noktadaki coşkuyu. Birazdan, başka şeyler ve insanlar beni yeniden ele geçirecekler. Ama şu dakikayı zamanın dokusundan kesip ayırmama izin veriniz, başkalarının sayfaların arasına bir çiçek bırakması gibi. Onlar, aşkın kendilerine hafifçe dokunuverdiği bir gezintiyi sayfaların arasına hapsederler. Ve ben de geziniyorum, ama beni bir Tann okşuyor. Yaşam kısadır ve zaman yitirmek günahtır. Bütün gün boyunca zaman yitiriyorum ve ötekiler çok çalışkan olduğumu söylüyorlar. Bugün mola verdim ve kalbim başını alıp kendisiyle tanışmaya gidiyor.

Yine bir iç sıkıntısıyla boğulursam, bu, cıva zerreleri gibi parmaklarımın arasından kayan o elle tutulamayan anı hissettiğim içindir. Dünyadan ayrılmak isteyenleri bırakınız. Ben hiç yakınmıyorum, çünkü doğuşumu seyrediyorum. Bu dünyada mutluyum çünkü bu dünya benim krallığım. Geçip giden bulut ve solan an. Kendi ölümüm kendimde. Kitap, sevilen bir sayfaya açılır. Bugün, dünyanın kitabının açıldığı sayfa ne kadar da yavan. Acı çektiğim doğru mu, acı çekiyor olduğum doğru değil mi; ve çekilen bu acı başımı döndürüyor çünkü bu acı, bu güneş ve bu gölgelerdir, bu sıcak ve havanın derinlerinden gelen, çok uzaktan hissedilen bu soğuktur. Her şey, gökyüzünün tüm doluluğunu boşalttığı şu pencerede yazılı olduğuna göre, birşeyler ölüyor mu, insanlar acı çekiyorlar mı diye sormalı mıyım kendi kendime. Önemli olan insan olmak, yalın olmaktır diyebilirim ve birazdan diyeceğim. Hayır, önemli olan doğru olmaktır ve bunun içinde hepsi vardır, insanlık da yalınlık da. Ve dünya olduğum zaman değilse ne zaman daha gerçek ve daha saydam olurum?

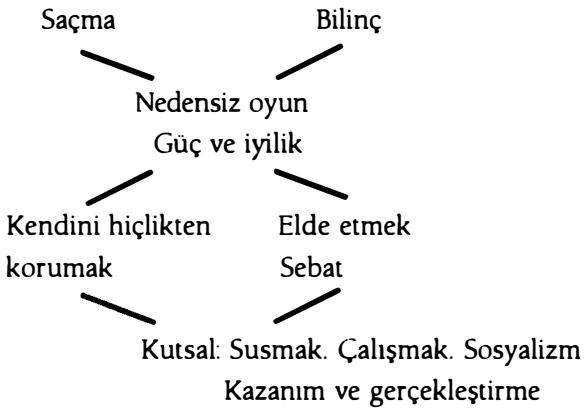
Doyumsuz sessizlik anı. İnsanlar sustu. Ama dünyanın ezgi-

si yükseliyor ve ben, oyuğun dibine zincirlenmiş, arzulamadığım halde mutluyum. Ölümsüzlük burada ve ben umutla onu bekliyordum. Şimdi konuşabilirim. Bendeki benin bu süregiden mevcudiyetinden daha fazla ne dileyebileceğimi bilmiyorum. Şimdi mutlu olmayı değil yalnızca bilinçli olmayı diliyorum. İnsan dünyadan koptuğunu sanıyor, ama içinde hissettiği bu direnci kırmak için, altın sarısı tozlar içinden bir zeytin ağacının yükselmesi, sabah güneşiyle gözkamaştıran kumsallar yeter. Benden bu kadar. Olabilecek şeylerin bilincindeyim, bu sorumluluğu alıyorum. Yaşamın her anı kendi mucizevi değerini ve çehresinin sonsuz gençliğini taşıyor.

*

Yalnızca imgelerle düşünülür. Filozof olmak istiyorsan, romanlar yaz.

*

Esas : Kahramanlığa özgü değerler

II. ANA BÖLÜM[1]

A. Şimdiki zaman

B. Geçmiş zaman

Bölüm. A 1 – Dünyanın Karşısındaki Ev. Sunuş.

Bölüm. B 1 – Hatırlıyordu. Lucienne'le ilişki.

Bölüm. A 2 – Dünyanın Karşısındaki Ev. Gençliği.

Bölüm. B 2 – Lucienne sadakatsizliklerini anlatıyor.

Bölüm. A 3 – Dünyanın Karşısındaki Ev. Davet.

Bölüm. B 4 – Cinsel kıskançlık. Salzburg. Prag.

Bölüm. A 4 – Dünyanın Karşısındaki Ev. Güneş.

Bölüm. B 5 – Kaçış (mektup). Cezayir kenti. Üşütüyor, hasta.

Bölüm. A 5 – Yıldızların karşısındaki gece. Catherine.

*

Patrice,[2] idam mahkumu hikayesini anlatıyor: "Onu görüyorum, o adamı. O, benim içimde. Ve söylediği her söz yüreğimi sıkıştırıyor. O, canlı ve benimle soluk alıyor. Benimle korkuyor.

"... Ve başka biri onu yumuşatmak istiyor. Onun da yaşadığını görüyorum. O, benim içimde. Onu güçsüzleştirmek için her gün rahip gönderiyorum."

"Şimdi yazacağımı biliyorum. Öyle bir an gelir ki ağaç, pek çok acılar çektikten sonra, meyvelerini taşımak zorunda kalır. Her kış bir ilkyaza evrilir. Anlatmam gerek. Sonra devir yeniden dönecek.

"... Yaşama aşkımdan başka bir şey söylemeyeceğim. Ama bunu kendi tarzımda söyleyeceğim....

"Başkaları sonradan edinilen eğilimlerle yazıyorlar. Ve ya-

1) *Mutlu Ölüm* için taslak. Camus'nün 1937'de biten ve 1971'de yayınlanan (Gallimard) ilk romanı. *Albert Camus'nün Defterleri I.*

2) Patrice, *Mutlu Ölüm*'ün kahramanıdır. İdam mahkumu temasıyla *Yabancı*'da yeniden karşılaşılacak.

şamlarındaki her düş kırıklığı, onlara ait bir sanat yapıtını oluşturuyor, yaşamlarının yalanlarından dokunmuş yalan. Ama benim yazdıklarımda mutluluklarım görünecek. Acımasızca bile olsalar. Yazmak zorundayım, aynı yüzmek zorunda olduğum gibi, çünkü bedenim bunu buyuruyor."

III. ANA BÖLÜM (her şey şimdiki zamanda)

Bölüm. I. – Catherine der Patrice, şimdi yazacağımı biliyorum. Ölüm mahkumunun öyküsü. Esas işlevimin yazmak olduğunu anladım.

Bölüm. II. – Dünyanın Karşısındaki Ev'den limana iniş, vs. Ölümün ve güneşin tadı. Yaşama aşkı.

*

6 öykü:
Parıltılı oyunun öyküsü. Lüks.
Yoksul mahallenin öyküsü. Annenin ölümü.
Dünyanın Karşısındaki Ev'in öyküsü.
Cinsel kıskançlığın öyküsü.
Ölüm mahkumunun öyküsü.
Güneşe doğru inişin öyküsü.

*

Balear Adaları: Geçen yaz.

Yolculuğun bedelini oluşturan şey, korkudur. Ülkemizden, dilimizden bu denli uzaktayken (bir Fransız gazetesi aşırı pahalıdır. Ve şu akşam saatlerinde, insan kahvelerde dirsek dirseğe oturacağı insanlar arar) bir anda içimizi nedensiz bir korku kaplar ve içgüdüsel bir arzuyla eski alışkanlıkların sığınağına yeniden kavuşmak isteriz. Bu, yolculuğun en bariz katkısıdır. O an-

da, coşkulu ama her şeye açık durumdayızdır. En küçük bir darbe bizi varlığımızın özüne değin sarsar. Bir ışık çağlayanıyla karşılaşılıverince, sonsuzluk oracıktadır. Bu yüzden, keyif almak için yolculuk edildiğini söylememek gerekir. Yolculuk etmenin keyfi yoktur. Yolculuktan, çile çekmeyi anlıyorum. Kendini geliştirmek için yolculuk yapılır; kendini geliştirmekten, en öz duyumuz olan ölümsüzlük duyumuzu harekete geçirmeyi anlıyorsak elbette. Şans oyunları üzerine çalışmanın Pascal'ı Tanrı'dan uzaklaştırması gibi keyif bizi kendimizden uzaklaştırır. Yolculuk, bizi yeniden oluşturan, çok ciddi ve çok yüce bir bilgi birikimidir.

*

Balear Adaları.
Körfez.
San Francisco — Manastır.
Bellver.
Zengin mahalle (gölge ve yaşlı kadınlar).
Yoksul mahalle (pencere).
Katedral (zevksizlik ve şaheser).
Şarkılı kahve.
Miramar kıyısı.
Valldemosa ve teraslar.
Soller ve güney.
San Antonio (manastır). Felanitx.
Pollensa; Kent. Manastır. Pansiyon.
İbiza: Körfez.
La Pena: Surlar.
San Eulalia: Kumsal. Şenlik.
Limanda kahveler.

Taş duvarlar ve köydeki değirmenler.

*

13 Şubat 36.

İnsanlardan, bana verebileceklerinden fazlasını istiyorum. Zıddını ileri sürmek boş. Ne yanılgı ve ne umutsuzluk. Belki de bizzat ben...

*

İlişkiler kurmaya çalışmak. Herkesle ilişki kurmak. İnsanlar üzerine yazmak istiyorsam, kendimi bu manzaradan uzaklaştırabilir miyim? Gökyüzü ve ışık beni kendine çekiyorsa, sevdiklerimin gözlerini ya da sesini unutacak mıyım? Her defasında bana, bir dostluğun unsurları, bir coşkunun parçaları veriliyor, asla coşku ya da dostluk değil.

Her şeyi anlatmak için daha yaşlı bir arkadaşı görmeli. Bunaltan şeyleri anlatmak için en azından. Ama arkadaşın acelesi var. Her şeyden konuşuluyor ve hiçbir şeyden konuşulmuyor. Zaman geçiyor. Ve ben daha yalnız ve daha noksanım. İnşa etmek istediğim bu güçsüz bilgeliği, benden kaçan bir dostun hangi üstünkörü sözü yıkacak! "Non ridere, non lugere..."[1] kendim ve başkaları üstüne kuşkular.

*

Mart.

Güne nüfuz eden bulutlar ve güneş. Sarı pullu bir soğuk. Her günü gösteren bir zaman çizelgesi yapmalıyım. Dünden gelen bu saydam parlak güneş. Işıkla titreşen körfez – nemli bir dudak gibi. Ve ben bütün gün çalıştım.

1) "Gülmeyin, oynamayın." (ylm.)

*

Bir başlık: Dünyanın umudu.

*

Komünizm konusunda, Grenier: "Bütün soru şudur: Bir adalet ülküsü için, budalalıkları benimsemek mi gerek?" Yanıt evet olabilir: Bu güzeldir. Yanıt hayır olabilir: Bu dürüsttür.

Korunmuş tüm ölçüler: Hıristiyanlık sorunu. İnanan, İsa'nın öğretilerinin çelişkisiyle mi, Hıristiyanlık dünyasının taşkınlıklarıyla mı kucaklaşır? İnanmak, Nuh'un Gemisi'ni kabul etmek – Engizisyon'u ya da Galile'yi mahkum eden mahkemeyi savunmak mıdır?

Ama, öte yandan, komünizmi ve tiksintiyi nasıl uzlaştırmalı?

Yararsız ve saçmanın en üst düzeyine erişecek aşırılığa varan biçimleri denemeye girişirsem – komünizmi inkar ederim. Ve bu dinsel kaygı...

*

Ölüm, oyuna ve kahramanlığa gerçek anlamını verir.

*

Dün. Rıhtımların üstündeki güneş, Arap cambazlar ve ışıl ışıl liman. Burada geçirdiğim son kış için, bu ülke kendini harcıyor ve geliştiriyor sanki. Bu eşi benzeri olmayan bir kış ve her şey soğukla ve güneşle parlıyor. Dondurucu soğukla.

Bilinçli esriklik ve gülümseyen yoksunluk – Yunan sütunlarının kabullenilmiş erkeksiliğindeki umutsuzluk. Yazmaya ya da yaratmaya, sevmeye ya da acı çekmeye ne gereksinimim var? Yaşamımdan yitip giden özünde çok önemli değil. Her şey yararsız bir hale geliyor.

Bu gökyüzünün ve gökyüzünden inen ışıl ışıl boğucu havanın karşısında bana, ne umutsuzluk ne de sevinçler usa yatkın görünüyor.

*

16 Mayıs

Uzun gezinti. Tepeler, aşağıda deniz. Ve tatlı güneş. Tüm çalılıklarda beyaz yaban gülleri. Taç yaprakları menekşe rengi, ballı iri çiçekler. Dönüşte de, kadınlarla arkadaşlığın tatlılığı. Genç kadınların ağırbaşlı ve gülümseyen yüzleri. Gülüşmeler, şakalar, ve tasarılar. Oyuna yeniden başlanıyor. Ve, oyuna inanmadan, oyuna boyun eğmenin aldatmacasında herkes görünüşte gülüyor. Falso yapılmıyor. Tüm davranışlarımla dünyaya, tüm minnetimle[1] insanlara bağlanıyorum. Tepelerin üstünde, son yağmurların bıraktığı sislerin güneşin etkisiyle yeniden ortaya çıktığı görülüyordu. Koruluktan geçerek inerken, güneşin tepede olduğunu bilerek, bu pamuksu tabakaya gömüldüğümde de, bu mucizevi günde, ağaçlar belirgin bir biçimde seçiliyorlardı. Güven ve dostluk, güneş ve beyaz evler, belli belirsiz fark edilen küçük ayrımlar, oh! el değmemiş mutluluklarım yoldan çıkıveriyorlar ve akşam vaktinin hüznünde, genç bir kadının gülümsemesi ya da her şeyin bilindiği bir dostluğun zekice bakışıyla yakama yapışıyorlar.

*

Zaman böylesine hızla akarsa, zamana nirengi noktaları konulamaz. Aya da, dağların zirvesindeki çizgiye de, ufka da. Bunun için gençlik yılları o kadar uzundur, çünkü dopdolu geçerler, yaşlılık yılları ne kadar da kısadır, çünkü zaten ne yapılaca-

1) *Tersi ve Yüzü*'nde yinelenen simgeler.

ğı bellidir. Örneğin, saatin akrebinin kadran üzerinde beş dakika dönmesini izlemek neredeyse olanaksız, çok uzun süren ve sinirlendirici bir şeydir.

*

Mart.

Gökyüzü külrengi. Ama ışık sızıyor. Biraz önce birkaç damla yağdı. Tam karşıdaki körfez şimdiden görünmez oldu. Işıklar hareketleniyor. Mutluluk ve onlar mutludur. Yalnızca hak ettiklerini elde ediyorlar.

*

Mart.

Sevincimin sonu yok.

*

"Dolorem exprimit quia movit amorem."[1]

*

Mart.

Klinik Cezayir kentinin üst tarafında. Sert sayılacak bir rüzgar, otları ve güneşi karıştırarak tepelere tırmanıyor. Bu taze ve sarı devinim doruğa yaklaşınca, sık aralıklı sıralar halinde doruğa kadar tırmanan kara servilerin eteğinde duruyor. Gökyüzünden inen ışık olağanüstü. Aşağıda, mavi dişleriyle gülümseyen deniz dümdüz. Yüzümün bir yanını ısıtan güneşin altında, rüzgarda ayakta, tek bir söz bile etmeden bu eşsiz zamanın akmasını izliyorum. Ama hastabakıcısıyla bir deli çıkageliyor. Kolunun altında bir kutu var ve ilerliyor, yüzü ciddi.

1) "Acının sıkıntısı aşkı harekete geçirir." (yhn.)

– Günaydın küçükhanım, (benimle birlikte olan genç hanıma). Kendimi tanıtmama izin veriniz bayım, Bay Ambrosino.

– Bay Camus.

– Ah! Bir Camou tanımıştım. Mostaganem'de nakliyat şirketi vardı. Bir akrabanız kuşkusuz.

– Hayır.

– Önemli değil. Biraz sizinle kalmama izin veriniz. Her gün yarım saat dışarı çıkma iznim var. Ama, bana eşlik etmeye razı olması için hastabakıcıya yağ çekmem gerekiyor. Küçükhanımın akrabası mısınız?

– Evet, bayım.

– Ah! O zaman size Paskalya'da nişanlanacağımızı bildiriyorum. Karım bana izin verdi. Buyrun, küçükhanım, şu birkaç çiçeği kabul ediniz. Ve bu mektup da sizin için. Yanıma oturunuz. Yalnız yarım saatim var.

– Bizim gitmemiz gerekiyor, Bay Ambrosino.

– A iyi, ama sizi bir daha ne zaman göreceğim?

– Yarın.

– Ah! Yalnız yarım saatim var ve biraz müzik çalmak için geldim.

Yola koyuluyoruz. Yolda, kırmızı sardunyaların olağanüstü parıltısı. Deli, kutusundan boyuna yarılmış çatlak kısmı bir kauçuk parçasıyla sarılmış bir kamış çıkardı. Adam kamıştan tuhaf, dertli ve sıcak bir müzik üflüyor: "Yola yağmur yağıyor..." Müzik bizi sardunyaların ve kocaman papatyaların, kesintisiz gülümseyen şu denizin önüne kadar takip ediyor.

Mektubu açtım. Mektup, kesilmiş ve bir kalem yardımıyla özenle sıralanmış reklam kağıtlarından oluşmuştu.

*

M.[1] – Her akşam bu silahı masanın üstüne koyuyordu. İş bitince, belgelerini düzenliyordu, tabancayı yaklaştırıyor ve alnını ona dayıyordu, şakaklarını tabancaya sürtüyordu, yanaklarının ateşini demirin soğukluğunda yatıştırıyordu. Ve sonra uzun bir süre böyle duruyordu, parmaklarını tetik boyunca dolaştırarak, emniyete dokunarak, çevresinde dünya susana dek, yarı uykulu, tüm varlığı, içinden ölümün çıkabileceği tuz tadında ve soğuk demirin yarattığı heyecanla büzülüp kalıyordu.

Madem o anda intihar edilmiyor, yaşam boyu susmak gerek. Ve uyanırken, ağzı acı bir tükürükle dolu, silahın namlusunu yalıyordu, dilini namlunun içine sokuyordu ve sonsuz bir mutlulukla hırıldayarak, büyülenmiş gibi konuşuyordu: "Sevincimin bedeli yok."

M. – 2. bölüm.

Art arda gelen felaketler – cesareti – Yaşam bu mutsuzluklarla dokunuyor. O, bu acı dolu örgünün içine yerleşiyor, yaşamını akşam dönüşlerinin, yalnızlığının, güvensizliğinin, tiksindiği şeylerin çevresinde oluşturuyor. Onun aldırmaz ve dayanıklı olduğuna inanılıyor. Olumlu bakınca, olaylar iyiye gider. Bir gün, önemsiz bir olay: Dostlarından biri onunla üstünkörü konuşur. Evine döner. Kendini öldürür.

*

31 Mart.

Bana yavaş yavaş suyun yüzüne çıkıyorum gibi geliyor.

Kadınların tatlı ve ölçülü dostluğu.

1) *Mutlu Ölüm* için notlar

*

Toplumsal sorun çözüldü. Denge kuruldu. 15 gün içinde işleri yoluna koyuyorum. – Sürekli olarak kitabımı düşüneceğim. İşim, fazla beklemeden pazardan itibaren ayarlanacak.

Umutsuz ve sarsıcı bu yaşam sürecinden sonra yeniden yapılanmak. Nihayet güneş ve bedenim soluk soluğa. Susmak – Kendime güvenmek.

*

Nisan.

İlk sıcak günler. Boğucu. Hayvanların bile mecali yok. Günün batmak üzere olduğu saatlerde, kentin üstündeki hava çok tuhaf. Yükselen gürültüler, o tuhaf havanın içinde balonlar gibi kayboluyor. Ağaçlar ve insanlar devinimsiz. Teraslarda, Mağripliler akşamı beklerken yarenlik ediyor. Kavrulan kahve ve havaya yükselen kahve kokusu. Sevecen ve hüzünlü bir vakit. Sarılacak hiçbir şey yok. Minnetten çılgına dönerek, ayaklarına kapanacak hiçbir şey yok.

*

Rıhtımların üstü sıcak – Korkunç, ezici, sıcak soluk kesiyor. Katranın ağır kokusu gırtlağı yakıyor. Bitkinlik ve ölümün tadı. Önyargılara göre, trajedinin gerçek iklimi budur, gece değil.

*

Anlamlar ve dünya – Arzular karışıyor. Ve kucakladığım bu bedende, gökyüzünden denize inen şu tuhaf sevinci de tutuyorum.

*

Güneş ve ölüm.[1] Bacağı kırılan hamal. Kan damlaları, birer birer, rıhtımın yakıcı taşlarının üstünde. Damlaların cızırtıları. Kahvede, bana hayatını anlatıyor. Ötekiler gitti, altı bardak kaldı. Banliyöde bahçeli bir ev. Tek başına, akşamları yalnız yemeğini yapmak için eve geliyor. Bir köpek, bir kedi, bir dişi kedi, altı yavru. Dişi kedi yavruları besleyemiyor. Yavrular birer birer ölüyor. Her akşam, katılaşmış bir ölü ve pislikler. İki de koku: Birbirine karışmış sidik ve leş kokusu. Son akşam (yavaş yavaş açacağı kollarını masaya uzatıyor, bardakları yavaşça masanın kenarına itiyor). Son kedi öldü. Anne onun yarısını yedi. Yarım bir kedi, işte! Hep pislikler. Rüzgar evin çevresinde uğulduyor. Bir piyano, çok uzakta. O, bu yıkıntının, bu sefaletin ortasında oturmuş. Ve bir anda, dünyanın anlamı midesini bulandırmıştı. (Bardaklar teker teker düşüyor, kollarını açmayı kesmiyor) Orada birkaç saat kalıyor, korkunç bir öfkeyle sarsılmış, konuşmadan, elleri sidikte ve aklı hazırlayacağı akşam yemeğinde.

Bardakların hepsi kırıldı. Ve o gülümsüyor. Tamam, diyor patrona, "hepsi ödenecek."

*

Hamalın kırık bacağı. Bir köşede, genç bir adam sessizce gülüyor.

*

"Bu hiç önemli değil. Beni en çok rahatsız eden genel düşünceler." – Kamyonun peşinden koşma, hız, toz toprak, kulakları sağır eden gürültü. Vinçlerin ve iş makinelerinin inanılmaz uyumu, gemi direklerinin ufuktaki dansı, teknelerin yalpaları. Kam-

1) *Mutlu Ölüm* için notlar.

yonun üstünde: Rıhtımın eğri büğrü taşlarında zıplama. Ve bembeyaz, tebeşirimsi tozlarda, güneş ve kan, limanın uçsuz bucaksız ve olağanüstü manzarasında, aceleyle uzaklaşan iki genç adam, sarhoş gibi solukları tıkanırcasına gülüyorlar.

*

Mayıs.

Dünyadan ayrılmamak. İnsan yaşamını aydınlatırsa onu elinden kaçırmaz. Bütün durumlarda, mutsuzlukta, düş kırıklığında, tüm gayretim, ilişkileri yeniden kurmak. Ve üstelik içimdeki bu hüzünde nasıl bir sevme arzusu ve akşam vakti bir tepeyi ilk gördüğüm o anda nasıl bir esriklik.

Gerçekle ilişki kurmak, öncelikle doğayla ve sonra sanattan anlayanların sanatıyla ve eğer yaratmayı başarabilirsem kendi sanatımla. Bunları yapamazsam, ışık, su ve esrime hâlâ önümde duruyor ve arzunun ıslak dudakları da.

Gülümseyen umutsuzluk. Çıkışı olmayan, saçma olduğu bilindiği halde sürekli denenen bir egemenlik. Temel olan: Kendini yitirmemek ve dünyada uyuyan, kendiliğinden oluşmuş şeyi yitirmemek.

*

Mayıs.

Tüm ilişkiler = Ben'e tapma mı? Hayır.[1]

Ben'e tapma, amatörlüğü ya da iyimserliği önceden kabullenir. İki boş şey. Kişi yaşamını seçemez, ama onu zenginleştirir.

Dikkat: Kierkegaard, rahatsızlıklarımızın kaynağı, karşılaştırma budur.

Derinlemesine bağlanmak. Sonra, eşit bir güçle evet ve hayırı kabul etmek.

1) *Sisifos Söyleni*'nin bazı sayfalarının habercisi olan düşünce.

*

Mayıs.

Cezayir'deki şu gün sonlarında kadınlar ne kadar da güzel.

*

Mayıs.

Sınırlarda – Ve sınırların ötesinde: Oyun. Reddediyorum, korkak ve güçsüzüm, güçlü ve cesurmuş gibi davranıyorum. İrade sorunu = anlamsızlığı sonuna dek zorlamak = yapabilirim...

Bu noktada, çabası içinde süren oyunu trajik, sonucu komik (daha doğrusu aldırmaz) bir bakış açısıyla ele almak.

Ama, bunun için zamanını yitirmemek. Yalnızlıkta, en uç deneyimi aramak. Fethin saçma olduğunu bile bile – kendi benliğini fethederek oyunu arıtmak.[1]

Hintli bilgelerin ve batılı kahramanların uzlaşımı.

"Beni en çok rahatsız eden genel düşüncelerdir."

Sınır tanımayan bu deneyim, uzatılan bir elin karşısında her zaman durmak zorundadır. Sonra yeniden başlayabilir. Uzatılan eller ender bulunur.

*

Tanrı – Akdeniz: Yapılar – hiçbir şey doğal değil.

Doğa = Eşdeğerlik.

*

Bir hatayı yinelemeye ve güçsüzlüğe karşı: Çaba – Dikkat şeytan: Kültür – beden.

İrade – çalışma (Felsefi).

Bunların karşısında: Araya girenler – bütün günler.

Yapıtım (coşkular).

1) *Sisifos Söylen*'nin bazı sayfalarının habercisi olan düşünce. İlk satırlarda *Düşüş*'ün acı tadı şimdiden hissediliyor.

Sınır tanımaz deneyimler.

Felsefi yapıt: Saçma.

Edebi yapıt: Fetih simgesine bağlı güç, aşk ve ölüm.

İki yapıtta da, kendine özgü anlatım biçimine saygı göstererek iki türü birbirine karıştırmak. Bir gün anlamı verecek bir kitap yazmak.

Ve bu yönelime dair: Soğukkanlılık – Kıyaslamayı hor görme.

*

Felsefe ve ölüm üstüne bir deneme – Malraux. Hindistan.

Kimya üstüne bir deneme.

*

Mayıs.

Yaşam ne kadar da buyurgan – doğru, ama tüm korkaklıkların da temeli. Açıkça bunun karşıtını düşünmek gerek.

*

Ve işte böğürenler: Ben ahlak tanımaz biriyim.

Çevirisi: Kendime bir ahlak edinmem gerek. Öyleyse bunu itiraf et, budala. Ben de.

*

Öteki budala: Yalın olmak gerek, gerçek olmak, edebiyat yapmamak – kabul etmek ve kendini hasretmek. Zaten, bundan başka bir şey yapmıyoruz.

İnsan umutsuz olduğuna tamamen inanmışsa, umut edebilirmiş gibi davranması gerekir – ya da kendini öldürmesi. Acı çekmek hak kazandırmaz.

*

Entelektüel? Evet. Ve hiçbir zaman vazgeçmemek. Entelektüel = ikiye bölünen kişidir. Bu benim hoşuma gidiyor. İkili olmaktan hoşnutum. "Ya bu ikili birleşirse?" Yararlı soru. Düşünmek gerek. "Zekayı küçümsüyorum" sözü aslında: "Kuşkularıma katlanamıyorum" anlamına gelir.

Gözlerimi açık tutmayı yeğlerim.

*

Kasım.

Yunanistan'a bakmak. Düşünce ve duygu, *ifade etmenin* hazzı çöküşün kanıtları sanki. Bakış ve gülüş olduğu zaman Yunan heykelinin değeri azalır. İtalyan resminde de, XVI. yüzyıl "renkçilerinde" aynı şey olur.

Yunan sanatındaki paradoks, sanatçının kendine rağmen yücelmesi. Dor üslubundaki Apollon'lar olağanüstü, çünkü ifadesizler. İfade yalnızca resimde verilmiş (üzücü) – Ama resim kaybolmuş, başyapıtlar duruyor.

*

Uluslar parçalanmanın simgeleri olarak ortaya çıkar. Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun dinsel birliği yıkılır yıkılmaz: Uluslar. Doğuda, her şey olduğu gibi duruyor.

Enternasyonalizm Batı'ya gerçek anlamını ve niteliğini geri vermeyi deniyor. Ama, artık ana öğe hıristiyan değil, Yunan. Bugünün Hümanizm'i: Yine Doğu ile Batı arasındaki uçurumu vurguluyor (Malraux vakası). Oysa, yeniden bir güç oluşturuyor.

*

Protestanlık. Küçük fark. Kuramsal olarak, hayran olunacak davranışlar: Luther, Kierkegaard. Uygulamada?

*

Ocak.

Caligula ya da ölümün anlamı. 4 Perde.[1]

I – a) Yükselişi. Sevinç. Erdemli nutuklar. (Bak. Suetonius)[2]
b) Ayna

II – a) Drusilla ve kız kardeşleri
b) Büyükleri küçümseme
c) Drusilla'nın ölümü. Caligula'nın kaçışı.

III –

Son: Caligula perdeyi açarak ortaya çıkar: "Hayır, Caligula ölmedi. O burada, ve şurada. Sizlerin her birinizde. İktidar size verilmiş olsaydı, eğer yüreğiniz olsaydı, yaşamı sevseydiniz, içinizde taşıdığınız bu canavarın ya da bu meleğin kızgınlık içinde olduğunu anlayacaktınız. Değerlere ve yalnız iyi şeyler olacağına inandığımız dönem bitiyor, saçmalıklar kesilmeli. Elveda, fazla sevgiden korkanların, beni o kadar uzun bir zaman boyunca hapsetmiş oldukları tarihe geri dönüyorum."

*

Ocak.

Deneme: Dünyanın Karşısındaki Ev.[3]

– Mahallede, üç öğrencinin evi diye adlandırılırdı.

– Eve kapanmak için ordan çıkılır.

– Dünyanın Karşısındaki Ev, içinde eğlenilen bir ev değil ama mutlu olunan bir evdir.

*

– "Burada yalnızca genç kızlar yok," dedi M. küfürler eden X'e.

1) *Caligula*'ya ilk araştırma: Son bölümün ilk taslağı.
2) Suetonius: Latin tarihçi (75-160 yılları) (ç.n.)
3) Dünyanın Karşısındaki Ev, *Mutlu Ölüm*'ün bölümlerinden birini oluşturacak.

M. ve aşk:

– "Başkalarının çocuğunda kendinizi bulunca mutlu olduğunuz bir yaşa geldiniz."

– "Sevişebilmesi için ona Einstein'ın göreceliğini öğretmek gerekir."

– "Tanrı beni ondan korusun," der M.

*

Oranın yolu öylesine sarptır ki, oraya her çıkış, her defasında orayı fethetmektir.

*

Şubat.

Uygarlık, az çok yüksek bir zarafetten kaynaklanmaz. Bir halkın ortak bilincinden kaynaklanır. Ve bu bilinç hiç de zarif değildir. Hatta kabadır. Uygarlığı seçkinlerin eseri haline getirmek, uygarlığı, tamamen başka bir şey olan kültürle özdeşleştirmektir. Bir Akdeniz kültürü vardır. Ama, bir Akdeniz uygarlığı da vardır. Buna rağmen, uygarlığı ve halkı birbirine karıştırmamalı.

*

Turneler (tiyatro).

Sabahleyin, sabah güneşinde öylesine sert ve kaba olduğu sanılan Cezayir'in kuzeybatı bölgesinin sevecenliği ve kırılganlığı: Pembe zakkumlarla çevrilmiş hareli dereler, şafak sökerken gökyüzündeki neredeyse gelenekselleşmiş renkler, dorukları pembe mor dağlar. Her şey ışıl ışıl bir günü ilan ediyor. Ama öylesine utangaç ve zarifler ki son demlerini yaşadıkları sanılır.

*

Nisan 37.

Tuhaf: Yalnız kalmayı beceremmemek, yalnız kalmamayı da beceremmemek. İnsan ikisini de kabulleniyor. İkisi de yararlı.

*

En tehlikeli eğilim: Hiçbir şeye benzememe eğilimi.

*

Kasbah: Her zaman insanın kendinden uzaklaştığı bir an olur. Karanlık ve pis daracık bir sokağın ortasında küçük kömür ateşi çıtırdıyor.

*

Delilik – Olağanüstü sabahın harika manzarası – Güneş. Gök ve kurumuş kemikler. Müzik. Pencere camında bir parmak.

*

Haklı olma gereksinimi sıradan insanlara özgüdür.

*

Anlatı – kişi kendini haklı göstermek istemiyor. Kendisi hakkında edinilen fikir onun için yeterli. Ölüyor, koruması gereken tek şey kendi gerçeğinin bilinci – Bu avuntunun boşluğu.[1]

*

Nisan.

Kadınlar – düşüncelerini duygularına yeğlerler.

– Yıkıntılar üzerine deneme için:[2]

Kavurucu rüzgar – Sahel'deki bir zeytin ağacı kadar çıplak yaşlı adam.

I) Yıkıntılar üzerine deneme: Yıkıntılarda rüzgar ya da güneş-

1) *Yabancı*'nın teması.
2) *Düğün*'den. *Djemila'da Ruzgar* için notlar.

te ölüm.

2) "Ruhta Ölüm'ün" yeniden ele alınışı[1] – Önsezi.

3) Dünyanın Karşısındaki Ev.

4) Roman – ona çalışılacak.

5) Malraux üzerine deneme.

6) Tez.

*

Yabancı bir ülkede, güneş tepedeki evleri altın gibi parlatıyor. Aynı olguyu kendi ülkende yaşamaktan çok daha güçlü bir duygu. Bu aynı güneş değil. Ben, bunun aynı güneş olmadığını iyi biliyorum.

*

Akşam, körfezde dünyanın dinginliği – Dünyanın yalan söylediği günler vardır, doğru söylediği günler de vardır. Bu akşam, doğru söylüyor – ve nasıl ısrarlı ve hüzünlü bir güzellikle.

*

Mayıs.

Bir psikolojik ayrıntıda yanılgı. Kendini bulmaya çalışan, kendilerini çözümleyen insanlar. Kendini tanımak için, kendini ortaya çıkarmak için. Psikoloji eylemdir – kendi üstüne düşünme değil. İnsan yaşamı boyunca ne olduğunu anlamaya çalışır. Kendini eksiksiz bir biçimde tanımak, ölmektir.

*

1) Aşkı müjdeleyen büyüleyici şiir.

2) Her şeyi hatta ölümünü bile ıskalayan adam.

1) ***Ruhta Ölüm***, ***Tersi ve Yüzü***'nün üçüncü denemesidir. Camus, ***Mutlu Ölüm***'de ondan yeniden yararlanmıştır.

3) Gençken, bir insandan daha çok bir görünüme bağlanılır. İlkler, yoruma açıktır.

*

Mayıs.

Tersi ve Yüzü için *önsöz taslağı.*

Söz konusu denemeler bu sunuluş biçimiyle, çok kişiye biçimsiz görünecektir. Bu, biçimi kolayca küçümsemekten değil – yalnızca yeterli olgunluğa ulaşmamaktan ileri geliyor. Bu sayfaları, gerçekte oldukları gibi, denemeler olarak görecek kişilerden tek bir şey istenebilir: Denemelerdeki gelişmeyi izlemeleri. Belki de, bu denemelerde, birinciden sonuncuya, bütünlüğü oluşturan, ama açıkça belli olmayan bir gelişim hissedeceklerdir, haklı olduğumu görmek bana boş gelmeseydi ve bir insan hakkında edinilen fikrin, o insanın kendisine yeğlendiğini bilmeseydim, onların haklı olduğunu söylemek isterdim.

*

Yazmak, her şeyle ilişkiyi kesmektir. Bir tür, sanattan el çekmektir. Yeniden yazmak. Çaba, her zaman bir kazanç sağlar, ne olursa olsun. Başaramayanların sorunu tembelliktir.

*

Luther: "Günahın mutlaka bağışlanacağına inanmak, günahın bağışlanmasına layık olmaktan bin kez daha önemlidir. Bu inanç sizi saygıdeğer kılar ve hakiki doyumu oluşturur."

(Leipzig'de, 1519'da, *Günah Çıkarma* üzerine verilen vaaz.)

*

Haziran.

Bir rahip her gün idam mahkumunu ziyarete geliyor. Kellesi

uçacağı için, dizleri üstüne çökmüş, dudakları bir ad söylemek istiyor, "Tanrım, tanrım" sözüne gizlenmek için çılgın gibi yere atılıyor.

Ve her defasında, bu kolaylıktan yararlanmak istemeyen ve tüm korkusunu yutuvermek isteyen adamın direnci. Gözleri yaşlarla dolu, tek bir cümle söylemeden ölüyor.[1]

*

Felsefelerin değeri, filozofların değeri kadardır. İnsan ne kadar büyükse, felsefe o kadar doğrudur.

*

Uygarlık kültüre karşı

Emperyalizm arı bir uygarlıktır. Bak, Cecil Rhodes.[2] "Yayılma her şeydir." –Uygarlıklar adacıklardır–. Kültürün kaçınılmaz sonucu olarak uygarlık. (Bak. Spengler).[3]

Kültür: Yazgıları karşısında insanların çığlığı.

Uygarlık, uygarlığın çöküşü: Zenginlikler karşısındaki insanın arzusu. Körleşme.

Akdeniz üzerine siyasal bir kuramdan. "Bildiğim şeyden söz ediyorum."

*

1) Ekonomik gerçeklikler (Marksizm).

2) Tinsel gerçeklikler (Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu).

*

Acılar içindeki dünyanın trajik savaşı. Ölümsüzlük sorunu-

1) Burada, *Yabancı*'nın son sahnelerinden birinin taslağı yer alıyor.
2) Cecil Rhodes: İngiliz işadamı (1853-1902). Güney Afrika'yı sömürgeleştiren kişilerin en ataklarından biri. Siyasal emperyalizmin savunucusu. (ç.n.)
3) Spengler: Alman filozof ve tarihçi (1880-1936). (ç.n.)

nun boşluğu. Bizi ilgilendiren, bizim yazgımızdır, evet. Ama, "sonra" değil, *"önce."*

*

Cehennemin teselli veren gücü.

1) Sonsuz acı bizim için bir anlam ifade etmez – Soluklanma zamanları düşleriz.

2) Sonsuzluk sözcüğüne duyarlı değiliz. Bize pek önemsiz gelir. Öyle olmasa, belli bir ölçüde "ikinci sonsuz"dan söz ederiz.

3) Cehennem, bu bedenle yaşamaktır – bu yok olmaktan yeğdir.

*

Mantıki kural: Tek olanın evrensel değeri vardır.

Mantık dışı kural: Trajik olan çelişkilidir.

Pratik kural: Belli bir alanda zeki olan biri başka alanlarda bir aptal olabilir.

*

İçtenlikten uzaklaşarak derin olmak.

*

Marcel'in gözünden, *taze*. "Kocası onu nasıl becereceğini bilmiyordu. Bir gün bana: Kocamla hiç böyle olmuyor, dedi."

*

Marcel'in gözünden Charleroi Savaşı.

"Bizlere, zuhaf askerlerine, yerli asker muamelesi yaptılar. Komutan 'hücum' dedi. Ve sonra inmeye başladık, ağaçlı bir vadideydik. Saldırmamız söylendi. Önümüzde hiç kimse yoktu.

Yürüdük, öylece ileriye yürüdük. Ve sonra, birdenbire makineli tüfekler bizi taramaya başladı. Herkes, birbirinin üstüne düştü. Orada o kadar çok yaralı ve ölü vardı, vadiye o kadar çok kan akmıştı ki, öbür tarafa bir kayık ile geçilebilirdi. 'Anneciğim' diye bağıranlar vardı, bu korkunçtu."

*

– Oh! Marcel, ne çok madalyan var, bütün bu madalyaları nerede kazandın?

– Bütün bu madalyaları nerede mi kazandım? Savaşta, tabii ki.

– Savaşta mı, nasıl?

– Sana bunun yazılı olduğu beratları getirmemi ister misin? Sana okutmamı ister misin. Ne olduğunu sanıyorsun?

"Beratlar" getirilir.

"Beratlar", Marcel'in mensup olduğu askeri birliğin tüm askerlerine aittir.

*

Marcel. Bizler, zengin değiliz, ama iyi yeriz. Torunumu görüyorsun, babasından çok yiyor. Babasına yarım okka, ona bir okka ekmek gerek. Ve haydi, sucuk. Hadi bakalım, salamura balık. Bazen yemeği bitirdiğinde, "ıh, ıh" diyor ve yine yemek yiyor.

*

Temmuz.

Madeleine'in manzarası.[1] Yoksulluğun tadını veren güzellik. Coşkumdan ne kadar da uzağım – sevmenin dışındaki kibiri pek beceremiyorum. Uzak durmak. Yüreğimden geçeni söylemek, çabucak söylemek gerek.

1) Madeleine, Cezayir kentinin El-Biar dolaylarında, kent dışındaki mahallesi.

*

"Hiç ilgisi yok." Tam bir roman. Tüm yaşamı boyunca bir inancı savunan adam. Annesi ölür. O, her şeyden vazgeçer. İnancının doğruluğu yine de değişmez. Hiç ilgisi yok, bu böyledir.

*

Deniz uçağı: Işıl ışıl madenin körfezde ve mavi gökteki zaferi.

*

Çamlar, çiçek tozlarının sarısı ve yaprakların yeşili.

*

Hıristiyanlık da, Gide gibi, insandan arzusunu engellemesini ister. Ama Gide, bunda fazladan bir zevk bulur. Hıristiyanlık ise, bunu nefsi köreltme olarak görür. Hıristiyanlık, entelektüel olan Gide'e göre bir bakıma daha "doğal". Ama, susuzluğunu çeşmelerden gideren ve arzunun sonunda doyum olduğunu bilen insanlara göre pek doğal sayılmaz. ("Doyuma Övgü")[1]

*

Prag. Kendinden kaçış.[2]

– Bir oda istiyordum.

– Elbette. Bir gece için mi?

– Hayır. Bilmiyorum.

– Odalarımız 18, 25 ve 30 kuron.

(yanıt yok)

– Hangi odayı istiyorsunuz, bayım?

1) Bu düşünceler *Düğün*'de, arzu ve Gide üzerine bir dipnotla bize ulaşacak.
2) *Mutlu Ölüm* için. *Ruhta Ölüm*'den alınan parça.

– Herhangi birini. (dışarıya bakar).

– Oda hizmetlisi, valizleri 12 numaralı odaya taşıyınız.

(uyanır)

– Bu oda kaç para?

– 30 kuron.

– Çok pahalı. 18 kuronluk bir oda istiyordum.

– Oda hizmetlisi, 34 numaralı oda.

*

1) Onu "..."a doğru götüren trende, "X" ellerine bakıyordu.

2) Adam hep orada. Ama bu bir rastlantı.

*

Lyon.

Vorarlberg-Halle.

Kupstein – Inn Nehri boyunca, kırlar ve küçük kilise yağmur altında. Yalnızlık demir atıyor.

Salzbourg – Ildermann. Saint-Pierre mezarlığı, Mirabelle Parkı ve gösterişli başarısı. Yağmur, ateşçiçekleri – Göl ve dağlar – yaylada yürüyüş.

Linz – Tuna ve işçilerin oturduğu kenar mahalleler. Doktor.

Butweiss – Kenar mahalleler. Küçük gotik manastır. Yalnızlık.

Prag – *İlk dört gün*. Barok manastır. Musevi mezarlığı. Barok kiliseler. Lokantaya geliş. Açlık. Parasızlık. Ölü. Sirkeli salatalık. Çolak ve kalçasına dayalı akordeonu.

Dresden – Resim.

Bautzen – Gotik mezarlık. Kiremit kemerlerde sardunyalar ve güneşler.

Breslau – Çiseleyen yağmur. Kiliseler ve fabrika bacaları.

Kendine özgü kasveti.

Silezya ovaları: Acımasız ve verimsiz – kumullar – Puslu sabahta, cıvık toprağın üstünde uçan kuşlar.

Olmutz – Moravya'nın sevecen ve dingin ovaları. Ekşi meyveleriyle erik ağaçları ve coşku veren uzaklıklar.

Brno – Yoksul mahalleler.

Viyana – Uygarlık – Yığılmış şatafat ve üstünlük taslayan bahçeler. Bu ipeğin kıvrımlarında gizlenen mahrem sıkıntı.

*

İtalya

Kiliseler – Onlara uygun düşen özel duygu: Bak. Andrea del Sarto.[1]

Resim: Ağırbaşlı ve donuk dünya. Güven, vs.

Not: İtalyan resmi ve çöküşü.

*

Benimseyiş karşısında entelektüel (parça).

*

Temmuz.

Kadınlar için, bir erkeğin onlara aşksız bir şefkat sunabilmesi çekilmez bir şeydir.

Erkek için, acı bir dinginliktir.

*

Çiftler: Erkek üçüncü kişinin önünde parlamaya çabalar. Kadın hemen: "Ama sen de..." diye başlar ve erkeği küçük düşürmeye, yeniden kendi sıradanlığıyla dayanışma içine sokmaya çalışır.

1) Andrea del Sarto: İtalyan ressam (1486-1531) (çn.)

*

Trenlerde: Bir anne çocuğuna:

– Pis, parmaklarını emme.

Ya da: – Devam edersen, bir tane yiyeceksin.

a.g. Çiftler için: Kadın, tıklım tıklım trende ayağa kalkar.

– Ver, der.

Koca, cebini arar ve gerekli kağıdı kadına verir.

*

Temmuz 37.

Oyuncunun[1] romanı için.

Bak. Les Pleiades dizisi:[2] Taşkın tonlama. Oyunu oynamak. Lüks duygusu. Serüvenci.

*

Temmuz 37 – Oyuncu.

Devrim, zafer, aşk ve ölüm. Benliğimdeki şu birkaç şeyin karşılığı olarak mı, böylesine sert ve böylesine gerçeğim?

– Ya ne?

– Ölümden aldığım tüm zevki veren, der, gözyaşlarının şu ağır akışı.

*

Temmuz 37.

Serüvenci. Artık sanatta kesinlikle hiçbir şey yapılamayacağı duygusunu taşıyor. Büyük ve yeni bir şey yapmak olanaksız – en azından şu Batı kültüründe. Eyleme geçmekten başka yapacak bir şey yok. Ama yüce ruhlu bir insan, bu eyleme ancak umutsuzlukla yönelecektir.

1) *Caligula*'nın elyazmasında alt başlık: Oyuncu'dur.
2) Adı geçen, Gobineau'nun romanıdır.

*

Temmuz.

Yoksunlukla terbiye, gönüllü olarak yaşanırsa, altı hafta aç kalınabilir (su yeter). Zorunlu olunduğu zaman (kıtlıkta) on günden çok aç kalınamaz.

Gerçek enerjinin deposu.

*

Tibet'teki yogilerin soluk alıp verme alışkanlıkları. Yapılması gereken, bu engin deneyimlere bizim bilimsel yöntemimizi katmak. İnanmasak da "Tanrısal esinler" kazanmak. *Benim hoşuma giden şey:* Bilinçli olma halini vecde ulaştırmak.

*

Sokaklarda kadınlar. Kasıklara çöreklenmiş ve vahşi bir yumuşaklıkla salınan arzunun ateşli hayvanı.

*

Ağustos.

Paris yolunda: Şakakları zonklatan bu ateş, dünyadan ve insanlardan ani ve tuhaf kopuş. Bedenine karşı savaşmak. Oturduğum bankta, rüzgarda, içim oyulmuş ve tükenmiş, hep K. Mansfield'i düşünüyordum, hastalıkla savaşın acıklı ve sevecen, şu uzun öyküsünü. Alpler'de beni bekleyen yalnızlık ve iyileşmek için orada olduğum düşüncesi, hastalığımın *bilinci.*

*

Sonuna kadar gitmek, yalnızca direnmek değil, oluruna bırakmaktır aynı zamanda. Varlığımın beni aşan duyarlığı ölçüsünde, varlığımı hissetme gereksinimi içindeyim. Bazen, kısmen

de olsa beni aşan şeyleri yazma gereksinimi duyuyorum, ama bunlar kesinlikle, benim içimde bana rağmen var olan şeylerin kanıtlarıdır.

*

Ağustos.

Paris'in sevecenliği ve coşkusu. Kediler, çocuklar, halkın boşvermişliği. Boz renkler, gökyüzü, taşın ve suların şatafatı.

*

Arles.

*

Ağustos 37.

Her gün dağa gömülüyordu ve dağdan dilsiz, saçları otlarla dolu ve gün boyunca aldığı sıyrıklarla dönüyordu.Ve her defasında cazibesi kalmayan aynı fetih. Yavaş yavaş bu düşman memleketin direncini kırıyordu. Kendini, dorukta beliren tek çam ağacının gerisindeki beyaz ve yuvarlak bulutlara, bu kırların pembemtırak çiçeklerine, üvezağaçlarına ve çan çiçeklerine benzer kılmayı başarıyordu. Bu hoş kokulu ve kayalık dünyayla bütünleşiyordu. Uzaktaki tepeye ulaşınca, ansızın keşfettiği uçsuz bucaksız manzaranın karşısında, içinde sevginin dinginliği değil ama, bu yabancı doğa ile tamamladığı bir çeşit iç barış doğuyordu, sert ve vahşi iki taraf arasında ateşkes sağlanıyor ve iki dost birbirlerini terk etmiyorlardı.

*

Savoie'nın hoşluğu.

*

Ağustos 37.

Yaşamı orada, alışılmış yerde (evlilik, iş, vs.) arayan ve bir moda kataloğuna bakarken birdenbire yaşamına[1] (moda kataloglarındaki gibi düşünülen yaşam) ne kadar yabancı olduğunu fark eden bir adam.

I. Bölüm – O ana kadar olan yaşamı.

II. Bölüm – Oyun.

III. Bölüm – Uzlaşmaları terk ediş ve doğadaki gerçek.

*

Ağustos 37.

Son bölüm mü? Paris Marsilya. Akdeniz'e doğru iniş.

Suya girdi ve dünyanın tenine yerleştirdiği kara imgeleri ve eğretilikleri yıkadı. Kaslarının deviniminde, teninin kokusuna bir anda yeniden kavuştu. Belki de hiçbir zaman dünya ile böylesine bağdaştığını, koşusunun güneşin koşusuyla birleştiğini hissetmemişti. Gecenin yıldızlarla dolup taştığı bu saatte, hareketleri gökyüzünün kocaman dilsiz yüzünde beliriyordu. Şu kolu kıpırdatırsa, boşluğa çizdiği resimle şu parlak yıldızı zaman zaman kaybolur gibi olan yıldızdan ayırıyor, bir hamlesiyle bulutların kuyruklarını, yıldız demetlerini sürüklüyor. Böylece koluyla dövdüğü gökyüzü suyu, ve çevresindeki kent deniz kabuğundan ışıl ışıl bir harmani gibi parlıyor.

*

İki karakter. Biri intihar mı etsin?

*

Ağustos 37.

Oyuncu..

1) Camus'nün kendisine göre, *Yabancı*'nın temasının bilinçli olarak ilk kez kaleme alınması.

– Zor olmalı, çok zor. Ama bu bir bahane değil.

– Elbette, der Catherine, gözlerini güneşe kaldırarak.

*

Oyuncu.

Eşsiz bir yaşlı sokak orospusu olan Madam X.'in harika bir müzik yeteneği vardı.

Roman için.

1. Bölüm: Gezici tiyatro. Sinema. Büyük Aşkın öyküsü (Sainte-Chantal Koleji).

*

Ağustos 37.

Plan taslağı. Yaşamı ve oyunu düzenleme.[1]

1. Bölüm.

A – Kendinden kaçış.

B – M. ve yoksulluk. (Her şey şimdiki zaman.) A dizisinin bölümleri oyuncuyu betimliyor. B dizisinin bölümlerinde annenin ölümüne kadar geçen yaşam (Marguerite'in ölümü – Farklı meslekler: Simsarlık, otomobil yedek parçacılığı, vilayet. vs.)

Son bölüm: Güneşe doğru iniş ve ölüm (intihar – doğal ölüm).

II. Bölüm.

Tersi. A şimdiki zamanda: Yeniden neşeye kavuşma. Dünyanın Karşısındaki Ev. Catherine'le ilişki.

B geçmiş zaman. Oyuna geliş. Cinsel kıskançlık. Kaçış.

III. Bölüm.

Her şey şimdiki zamanda. Aşk ve güneş. Genç adam, hayır der.

1) *Mutlu Ölüm* için plan taslağı: M. baş kahraman olan Mersault'yu belirtiyor.

*

Ağustos 37.

Her siyasal nutuk duyduğumda ya da bizi yönetenleri her okuduğumda, yıllardan beri, hiçbir biçimde insani bir ses duyamayacağımdan ürkmüşümdür. Her zaman aynı yalanları söyleyen aynı sözler duyulur. Ve insanlar bununla yetinip, halkın öfkesi kuklaları devirmedikçe, ben insanların kendilerini yönetenlere hiçbir önem atfetmediklerini ve bu insanların kumar oynadıklarını düşünüyorum, evet, yaşamlarının bir bölümünün tamamıyla ve sözümona hayati olduğu söylenen çıkarlarıyla kumar oynuyorlar.

*

I'in A 2 ya da A 5'i.

Ruhun devinimlerine atfedilen önem beni incitiyor. Melankolikseniz, ikili yaşam olanaksızlaşıyor. Çünkü iyi yaradılışlı bir kalbiniz varsa, size sorulan çok sayıdaki soruya katlanamayabilirsiniz. O zaman bu durum, neredeyse, şehvet ya da arzu kadar önem kazanabilir.

*

Ağustos 37.

Taslak. 3 bölüm.

1. Ana Bölüm: A şimdiki zaman.

B geçmiş zaman.

Bölüm A 1 – M'nin bir gününe dışardan bakış.

Bölüm B 1 – Paris'in yoksul mahallesi. At kasabı. Patrice ve ailesi. Dilsiz. Büyükanne.

Bölüm A 2 – Konuşma ve Paradoks. Grenier. Sinema.

Bölüm B 2 – Patrice'in hastalığı. Doktor. "Bu uç nokta..."

Bölüm A 3 – Gezici tiyatronun bir ayı.

Bölüm B 3 – Meslekler (Simsarlık, otomobil yedek parçacılığı, vilayet).

Bölüm A 4 – Büyük aşkın öyküsü: Bunu hiç hissetmediniz mi? – Hissettim hanımefendi, size karşı. "Tabanca teması."

Bölüm B 4 – Annenin ölümü.

Bölüm A 5 – Raymonde'la karşılaşma.

*

Ya da:

I A – Cinsel kıskançlık.
B – Yoksul mahalle – anne.

II A – Dünyanın Karşısındaki Ev – yıldızlar.
B – Taşkın yaşam.

III Kaçış – Sevmediği Catherine.

*

Azaltma ve yoğunlaştırma. Cinsel kıskançlık öyküsü tedirginliğe sürüklüyor. Yaşama dönüş.

"Evet, o kadar uzağa gidip aldığı ders, tüm değerini koruyordu, ama ışığın ülkesini kendisiyle birlikte götürme şartıyla"

*

Prag'a geliş – ayrılana kadar – hastalık.

Açıklama – Lucile – Kaçış.

*

Ağustos.

İspanyol filozofların eksikliği.

*

Roman: Yaşamak için zengin olmak gerektiğini anlayan adam, kendini tamamen para kazanmaya verir, bunu başarır, yaşar ve mutlu ölür.[1]

*

Eylül.

Bu ağustos ayı bir ara geçit gibi oldu – delice bir gayretle her şeyi çözüme bağlamadan önce koca bir soluklanma. Provence bölgesi ve içimdeki birşeyler kapanıyor. Provence, kendini zorla kabul ettiren bir kadın gibi.

Yaşamak ve yaratmak gerek. Ağlayana dek yaşamak – servilerin dikili olduğu tepenin üstündeki mavi panjurlu ve değirmi kiremitli evin önünde olduğu gibi.

*

Montherlant: Ben, başına birşeyler gelen kişiyim.

*

Marsilya'da, mutluluk ve hüzün – kendimin sonuna ulaştım. Sevdiğim cıvıl cıvıl kent. Ama, aynı zamanda, yalnızlığın acı tadı.

*

8 Eylül.

Marsilya, otel odası. Halının gri yüzeyi üstünde kocaman sarı çiçekler. Lekeli bölgeler. Koca radyatörün arkasındaki pis ve yağlı köşeler. Lime lime olmuş yatak, kırık elektrik düğmesi... Bu tarz özgürlük size kuşku verici ve karanlık görünür.

1) *Mutlu Ölüm* için not.

*

M. 8 Eylül.

Güneşin uzun, parıltılı inişi. Monaco ve Cenova'daki zakkumlar çiçekler içinde. Ligurya kıyısının mavi akşamları. Yorgunluğum ve bu ağlama isteği. Bu yalnızlık ve sevgiye susama. Nihayet Piza, cıvıl cıvıl ve ağırbaşlı, yeşil ve sarı sarayları, katedralleri ve, vakur Arno ırmağı boyunca, zarafeti. Kendini teslim etmeyi reddedişin, bütün soylu yanları. Utangaç ve duyarlı kent. Gece ıssız sokaklarda, öylesine benimle ki – o sokaklarda tek başıma dolaşırken ağlama isteğim sonunda özgürlüğe kavuşuyor. Bu, içimde açılan yaraların iyileşmeye başladığını gösteriyor.

*

Piza'nın duvarlarında: "Alberto fa l'amore con la mia sorella[1]."

*

Perşembe 9.

Piza ve Duomo'nun önünde yatan adamlar. Campo Santo, düz çizgileri, dört bir köşede serviler. XV. ve XVI. yüzyıllardaki çekişmeler anlaşılıyor. Burada her kent, kendi çehresi ve gerçek derinliğiyle önem taşıyor.

Arno boyunca yalnızlığımı belirginleştiren adımlarımdan başka bir yaşam yoktur. Floransa'ya doğru giden trende beni heyecanlara salan yaşamdan başka yaşam da yoktur. Bir gülüşün ansızın yerleştiği, şu kadın yüzleri ne kadar da ciddi. Özellikle biri, uzun burnu ve kendini beğenmiş ağzıyla gülen kadın. Piza'da Piazza del Duomo'da otların üstünde tembellik edilen uzun saatler. Çeşmelerden su içtim, su biraz ılıktı, ama nasıl da

1) Bu nota *Düğün*'de rastlanır. (1950 basımı) "Alberto kız kardeşimle sevişiyor."

akıcıydı. Floransa'ya giderken, yüzlere takılıp kaldım, gülümsemeleri içtim. Mutlu muyum yoksa mutsuz mu? Önemsiz bir soru. Öylesine coşkulu yaşıyorum ki.

Olaylar, insanlar beni bekliyor ve kuşkusuz ben de tüm gücüm ve hüznümle onları bekliyor ve arzuluyorum. Ama burada yaşamımı sessizliğin ve gizin gücüyle sürdürüyorum.[1]

Kendinden söz etmeme mucizesi.

*

Gozzoli ve Eski Ahit (kostümlü).

*

Santa Croce'deki Giotto'lar. Doğa ve yaşam âşığı Aziz Françesko'nun iç gülümsemesi. O, mutluluğun tadını bilenleri doğruluyor. Floransa'nın üstündeki yumuşak ve arı ışık. Yağmur bekliyor ve gökyüzü doluyor. Giottino'nun mezara konuluşunda: Meryem'in sıkılmış dişlerindeki acı.

*

Floransa. Her kilisenin köşesinde, saf, sularla incilenmiş, dolgun ve parlak, çiçek sergileri.

*

Mostra Giottesca.

Rönesans öncesi Floransalı sanatçıların resimlerindeki yüzlere, sokaklarda her gün rastlandığını fark etmek için zaman gerekiyor. Bunun nedeni bir yüzün özünü görme alışkanlığını yitirmiş olmamız. Çağdaşlarımıza bakmıyoruz artık, onlarda yalnızca yönlenmemize (her anlamda) yardımcı olan şeye bakıyoruz. Rönesans öncesi sanatçıları özü değiştirmiyorlar, "somutlaştırıyorlar".

1) Bütün bu Pisa ve Floransa yolculuğu, *Düğün*'ün son denemesi olan *Çöl*'de kullanıldı

Santissima Annunziata Ölüler Manastırında, külrengi gökyüzü bulutlarla yüklü, mimari ciddi, ama hiçbir şey ölümden söz etmiyor. Mezar taşları ve minnet plaketleri var, şu sevecen baba ve sadık koca olmuştu, şu öteki, kocaların en iyisi olan akıllı bir tüccardı, tüm erdemlerin örneği olan genç kadın "si come il nativo"[1] Fransızca ve İngilizce konuşurdu. (Hepsi, görevlerle var olmuşlardı ve bugün, onların erdemini ölümsüzleştirmek isteyen mezar taşları üstünde çocuklar birdirbir oynuyorlar.) Oradaki bir genç kız yakınlarının tüm umuduydu, "Ma la gioia e pellegrina sulla terra."[2] Ama, bunların hiçbiri beni ikna etmiyor. Mezar taşlarındaki yazılara bakılınca, hemen hepsi, öteki görevlerini kabullendiklerine göre, ölüme de boyun eğmişlerdi. Ben boyun eğmeyeceğim. Tüm sessizliğimle sonuna kadar karşı çıkacağım. Boyun eğmenin "gerekli" olduğunu söylemek yersiz. Başkaldırımda haklıyım ve yeryüzünü bir hac yolcusu gibi dolaşan bu sevinci, adım adım izlemem gerek.

Manastırın üstündeki bulutlar irileşiyor ve gece yavaş yavaş, ölüleri süsleyen ahlaki öğütler yazılmış mezar taşlarını karartıyor. Şu anda bir ahlak kitabı yazacak olsaydım, doksan dokuz sayfası bembeyaz, yüz sayfalık bir kitap olurdu. Son sayfaya: "Bildiğim tek bir görev var, o da sevme görevidir," yazardım. Ve, gerisine, *hayır* diyorum. Tüm gücümle *hayır* diyorum. Mezar taşları bana bunun yararsız olduğunu ve yaşamın "col sol levante, col sol cadente"[3] olduğunu anlatıyorlar. Yararsız olanın başkaldırımdan ne götüreceğini bilmiyorum, ama başkaldırıma ne katacağını gayet iyi duyumsuyorum.

Yerde oturmuş, birisinin anısına dikilmiş bir mezar taşına

1) Anadili gibi. (ylm.)
2) "Ama yeryüzünde mutluluk geçicidir." *Düğün*, (1950 basımı).
3) "Doğan güneşle, batan güneşle." (ylm.)

yaslanmış, bütün bunları düşünüyordum ve çocuklar gülüyor, oyun oynuyorlardı. Bir rahip bana gülümsedi. Kadınlar merak içinde bana bakıyorlardı. Kilisede, org boğuk boğuk çalıyordu ve çocukların çığlıklarının gerisinde zaman zaman onun sıcak renklerden oluşan resmi yeniden beliriyordu. Ölüm! Böyle devam ederse, mutlu ölümle sona varabilirim. Tüm umudumu tüketebilirim.

*

Eylül.

"Hıristiyanlığı anlamıyorum, kefaret ödemeden yaşamak istiyorum," derseniz, o zaman dar görüşlü ve yan tutan biri olursunuz. Ama, kefaret ödemeden yaşayıp da: "Hıristiyan düşüncesini anlıyorum ve ona hayranım," derseniz, derinliği olmayan bir özentisiniz. Bu, düşünceye duyarlı olmamı engelliyor.

*

San Marco Manastırı. Güneş çiçeklerin ortasında.

*

Rönesans öncesindeki Sienalı ve Floransalı sanatçılar. Onlar, insanların perspektif karşısında kendilerini aciz hissetmeyecekleri çok küçük anıtlar yapmakta diretmişler, insana ve azizlere duydukları saygıdaki sebatı sergiliyorlar. Tiyatro dekoru için bunlardan esinlenilebilir.

*

Bu pazar sabahı Floransa'da, Santa Maria Novella Manastırı'nın geç açmış gülleri ve kadınlar. Sizi yürek çırpıntıları, kurumuş bir ağız ve yanan kasıklarla baş başa bırakan, başına buy-

ruk memeler, gözler ve dudaklar.[1]

*

Fiesole.

Yaşanması zor bir yaşamı sürdürüyoruz. Eylemlerimizi her zaman olayların seyrine göre düzenlememiz olanaksız. (Ve hayal meyal gördüğüme inandığım yazgımın rengi, denetimimden çıkıyor.) Yalnızlığımıza yeniden kavuşmak için, acı çekiyor ve savaşıyoruz. Ama bir gün dünya ilkel ve saf gülümsemesine kavuşacak. O zaman, içimizdeki savaşlar ve yaşam bir anda silinivererecek sanki. Bu manzarayı milyonlarca göz seyretmişti ve benim için bu manzara dünyanın ilk gülümsemesi gibiydi.[2] Sözcüğün tam anlamıyla, beni kendimden geçiriyor. Beni, aşkımın dışındaki her şeyin yararsız olduğuna ve eğer masum değilse ve amacı yoksa aşkımın bile benim için bir değeri olmadığına inandırıyor. Bir kişilik olarak beni reddediyor ve acılarıma yanıt vermiyor. Dünya güzeldir ve dünyada her şey vardır. Onun sabırla öğrettiği yüce gerçek, ruhun hatta yüreğin hiçbir şey olmadığıdır. Ve güneşin ısıttığı taş, ya da bulutsuz gökyüzü altında daha da uzun görünen servi, "haklı olma"nın bir anlam kazandığı tek dünyanın sınırlarını çiziyor: İnsansız doğanın. Bu dünya beni yok ediyor. Beni tüketiyor. Öfke göstermeden beni inkar ediyor. Ve ben, rıza gösteren ve yenik, her şeyin önceden fethedildiği bir bilgeliğe doğru yol alıyorum – keşke gözlerim yaşlarla dolmamış ve yüreğimi kabartan şiirin bu şiddetli hıçkırığı dünyanın gerçeğini unutturmamış olsaydı.

*

13 Eylül.

Fiesola'da her sokak başında karşılaşılan defne kokusu.

1) *Düğün*, (1950 basımı).
2) *Düğün*, (1950 basımı)

*

15 Eylül.

Fiesola'daki San Francesco Manastırı'nda, kırmızı çiçeklerle,[1] güneşle ve sarı, siyah arılarla dolu, kemerlerle çevrilmiş küçük bir avlu. Bir köşede, yeşil, süzgeçli bir sulama kovası. Her yanda, sinekler vızıldıyor. Sıcaktan pişmiş küçük bahçe usul usul tütüyor. Yere oturuyorum ve biraz önce hücrelerini gördüğüm, şimdi ise esinlerini kavradığım bu Françesko tarikatının keşişlerini düşünüyorum, ve eğer onlar haklıysa, onların haklılığında benim de payım olduğunu duyumsuyorum. Yaslandığım duvarın gerisinde, kente doğru inen ve servileriyle Floransa'ya sunulmuş bir armağan gibi duran tepenin bulunduğunu biliyorum. Dünyanın bu görkemi, bu insanların haklılığının kanıtı sanki. Tüm kibrimle, bunun aynı zamanda benim ve benimle aynı soydan gelen – yoksulluğun uç noktasının her zaman dünyadaki lüksle ve dünyanın zenginliğiyle buluştuğunu bilen insanların haklılığının da kanıtı olduğuna inanıyorum. Üstündekilerden sıyrılıyorlarsa, bu daha yüce bir yaşam için (başka bir yaşam için değil). "Yoksunluk" sözcüğünün kabul edeceğim tek anlamı budur. "Çıplak olmak" her zaman bedensel bir özgürlük anlamını taşır ve el ile çiçeklerin bu uyumu, insana özgü olandan sıyrılan insanla toprağın bu sevdalı birleşmesi, ah, zaten bu dinden olmasaydım, seve seve bu dini seçerdim.

Bugün kendimi, geçmişime göre, yitirdiğim geçmişe göre özgür hissediyorum. Bu sıkışık ve kapalı alandan – bu bilinçli ve sabırla sürdürülen tutkudan başka bir şey istemiyorum. Yaşamlarını çiçekler ve mezar taşları arasına hapseden şu insanlar gibi, yaşamımı, sıkılıp koparılan sıcak ekmek gibi avucumun içinde tutmak istiyorum yalnızca. Böylelikle insan, art arda dizilmiş şu

1) *Düğün*. (1950 basımı).

uzun gecelerde kendi kendisiyle konuşarak ve kendini yaşamaya hazırlayarak, kendisiyle yüzleşebilir, ve bu olağanüstü sabır, düşünceleri yeniden ortaya çıkarır, düşüncelerin kaçışını durdurur, düşünceler sürüp gider. Yaşamını çubuklu bir şeker gibi yalamak, onu biçimlendirmek, bilemek ve sevmek, tıpkı her şeyi anlatan, belirginleştiren, hep bizimle olacak ve bundan böyle bakışımızın tüm rengini oluşturacak sözcüğü, imgeyi, kesin tümceyi arar gibi. Ölçüsüzce, aşırı çalışarak geçen bir yılın sonunda artık durmalıyım. Kendimin kendimde varoluşu, çabam bunu sonuna kadar götürmek, bu varoluşu yaşamımın tüm yüzlerine yerleştirmek – şimdi katlanmanın ne kadar zor olduğunu bildiğim yalnızlık pahasına bile. Vazgeçmek yok: Her şey bu varoluştadır. Boyun eğmek yok, ihanet etmek yok. Öfkem ona ulaşmama yardımcı oluyor, aşkım beni ona kavuşacağım noktaya götürüyor ve onunla, yaşamanın yaman tutkusu günlerime anlam veriyor.

İnsan (ben) ne zaman ki, kendini gösterme merakına, sivrilme isteğine boyun eğer, ne zaman ki, "kendini göstermeye" yoğunlaşır ve bunun için yaşar, o zaman ihanet eder. Gerçekle her yüz yüze gelişimde, kendini göstermek istemenin yarattığı büyük mutsuzlukla kendimi eksik hissettim. Kendini başkalarına değil, yalnızca sevdiği insanlara teslim etmek önemlidir. Çünkü o zaman insan, kendini göstermek için değil, yalnızca vermek için teslim eder kendini. İnsanda, ona gerekli olduğu sanılandan daha fazla güç vardır. Sonuna kadar gitmek, sırrını saklamayı bilmek demektir. Yalnız olduğum için acı çektim, ama sırrımı saklamak için, yalnızlık acısını yendim. Ve bugün, yalnız ve bilinmez olarak yaşamaktan daha büyük bir mutluluk tanımıyorum. Yazmak, en derin sevincim! Dünyayı kabul etmek ve tadını çıkarmak – ama yalnızca yoksunlukta. Kendimin karşısında

çıplak kalmayı beceremeseydim kumsalların çıplaklığını sevmeye layık olamazdım. İlk kez, mutluluk sözcüğü bana iki anlamlı görünmüyor. Mutluluk sözcüğü, sıradan "mutluyum" sözünden anlaşılanın hayli zıddıdır.

Belli bir süreklilik gösteren umutsuzluk sevincin doğmasıyla sona erer. Ve San Francesco'da, kırmızı çiçeklerin karşısında yaşayan o adamların hücrelerinde, esinlerini besleyen kurukafa var, pencerelerinde Floransa ve masanın üstünde ölüm. Ben, kendimi yaşamımın dönüm noktasında hissediyorsam, bunun nedeni kazandıklarım değil, yitirdiklerimdir. Kendimde sınır tanımaz ve derin güçler duyumsuyorum. Bu güçlerin sayesinde, yaşamı hissettiğim gibi yaşamaya zorunluyum. Bugün kendimi her şeyden böylesine uzak hissediyorsam, bunun nedeni, sevmek ve hayran olmaktan başka bir güce sahip olmamamdır. Gözyaşı ve güneş yüzlü yaşam, tatsız tuzsuz yaşam, soğuk taşlar sunan yaşam, sevdiğim ve hissettiğim gibi olan yaşam, bana, yaşam okşandığında, umutsuzluğun ve aşkın tüm güçleri birleşecekler gibi geliyor. Bugün, evet ile hayır arasında bir mola değildir. Bugün, evettir ve hayırdır. Gözyaşları ve güneş olmayan her şeye hayır ve başkaldırı. İlk kez verilmiş sözün tutulacağını duyumsadığım yaşamıma evet. Karmakarışık ve çok hararetli geçen bir yıl bitiyor ve İtalya; geleceğin belirsizliği, ama geçmişim ve kendimle ilgili olarak mutlak bir özgürlük. Benim tek yoksulluğum ve zenginliğim budur. Oyuna yeniden başlıyormuş gibiyim; ne daha mutlu ne daha mutsuz. Güçlerimin bilincindeyim, eksikliklerimi hor görüyorum ve bu coşku, bu bilinç, yazgımla yüz yüze gelmemi hızlandırıyor.

15 Eylül 37

2. Defter

Eylül 1937

Nisan 1939

22 Eylül.

Mutlu Ölüm. "– Anlıyor musunuz Claire, bunu açıklamak oldukça zor. Yalnızca tek bir soru var: Ne değerde bir şey olduğunu bilmek. Ama bunun için Sokrates'i bir yana bırakmak gerek. Kendini tanımak için, harekete geçmek gerekir, ama bu insanın kendini tanımlaması anlamına gelmez. Ben'e tapma! Bırakın da güleyim. Hangi ben ve hangi kişilik? Yaşamıma ve onun gizli rengine baktığımda, içimde gözyaşları titrer sanki. 'Dünyanın Karşısındaki Ev'deki o gecelerde o dudakları öpen de, bazı anlarda yaşam ve tutku çılgınlığıyla sürüklenen şu yoksul çocuk da benim. Beni tanıyanların çoğu, kimi zaman beni tanıyamazlar. Ve ben, kendimi her yerde, gerçek yaşamim olan, dünyanın bu insani olmayan görünümüyle özdeş hissederim.

– Evet, der Claire, aynı anda iki düzlemde oynuyorsunuz.

– Kuşkusuz. Ama yirmi yaşındayken, yaşamın bir komedi olabileceğini seziyordum herkes gibi, vs. Ama söylemek istediğim bu değil. Birçok yaşam, birçok düzlem olduğuna kuşku yok. Ama oyuncu sahneye çıktığında, uzlaşma kabul edilmiştir. Hayır, Claire, bunun ciddi olduğunu iyi biliyoruz – birşeyler bunu bize söylüyor.

– Neden? der Claire.

– Çünkü, oyuncu bir oyun oynadığını bilmeden oynasaydı, gözyaşları gözyaşı, yaşamı da bir yaşam olurdu. Ve, içimdeki bu acı ve bu sevinç izleğini her düşündüğümde, öyle bir heyecan duyuyorum ki, oynadığım bölümün en ciddi bölüm olduğunu ve her bölümden daha coşku verici olduğunu iyi biliyorum.

"Ve ben, bu mükemmel oyuncu olmak istiyorum. Kişiliğime aldırmıyorum ve kişiliğimi geliştirmiyorum. Yaşamımın oluşturduğu ben olmak istiyorum, yaşamımı bir deneyimden oluşur-

mak değil. Deneyim benim, yaşam beni biçimlendiriyor ve beni yönetiyor. Yeterli gücüm ve sabrım olsaydı, her türlü kişilik özelliğinden uzak, hangi mükemmel dereceye erişebileceğimi, güçlerimin hangi eylemli hiçlik noktasına kadar gidebileceğini iyi biliyorum. Her zaman beni durduran, kişisel hiçliğim oldu. Bugün çalışmanın, sevmenin ve acı çekmenin, gerçekten yaşamak olduğunu biliyorum, ama yaşamak, olabildiği ölçüde saydam olmak ve yazgısını sevinçlerden ve tutkulardan oluşan bir gökkuşağının olağanüstü yansıması olarak kabul etmektir.

"Yol, vs...

"Ama bunun için zaman gerekir, şimdi zamanım var.

"Uzun süre sessiz kalan Claire, Patrice'in yüzüne baktı ve yavaşça:

– Sizi sevenleri çok fazla acı bekliyor, dedi.

Patrice ayağa kalktı, bakışında umutsuz birşeyler vardı ve öfkeyle:

– Benim için hissedilen aşk beni bağlamaz, dedi.

– Doğru, dedi Claire. Ama, bir saptama yapıyordum. (Bir gün, yalnız kalacaksınız.)"

*

23 Eylül. K.'dan[1] F.H. (Felsefesel hiçlikler).

"Ruhun çektiği acı anlamında ısrarcı olan tutku sözcüğündeki ifade doğrudur; oysa tutku sözcüğünün kullanımı bize daha ziyade, bizi sarsan ihtilaçlı coşkuyu düşündürür, ve amaç böylece acıyı unutmaktır (kibir – meydan okuma)."

a.g. Mükemmel oyuncu (yaşamdaki), "harekete geçen" – ve bunu anlayan oyuncudur – edilgen tutku.

1) Kierkegaard. Albert Camus, bu filozofu *Sisifos Söyleni*'nde uzun uzun işlemişti.

*

"Ter içinde uyandı, her şeyden kopmuş, bir süre evde aylak aylak gezindi. Sonra bir sigara yaktı ve oturdu, kafası bomboş, buruşmuş pantolonundaki kırışıklara baktı. Ağzında, uykunun ve sigaranın tüm acılığı vardı. Pörsük ve gevşek günü, onun çevresinde, vazonun içindeki su gibi çalkalanıyordu."[1]

*

Rama Krishna, anlaşmak için karşılıklı ödünler verme konusunda: "Gerçekten bilge olan insan hiçbir şeyi küçümsemeyendir."

Aptallıkla ermişliği birbirine karıştırmamalı.

*

23 Eylül.

Yalnızlık, zenginlerin lüksü.

*

26 Eylül.

1) Günlükteki parçaların romanını öne almak (son).

2) Bilinçliliğini vecde kadar götürmek.

Somut betimleme: Dostların kaybı.

Tramvaylar (seferlerin sonu?)

Düşünceler – ana motif.

Sessizlikten sessizliğe gömülüyordu, kendi içine büzülüyordu.

... Bilinçliliğin altüst olabileceği noktaya varış. Aşırı çaba: Dünyaya geri döner – ter damlaları – kadının açık bacaklarını düşünür – balkona doğru gider ve bütünüyle ışığın ve tenin

1) *Mutlu Ölüm* için parça.

dünyasına akar. "Bu, sağlığa yararlıdır."

Sonra bir duş alır ve jimnastik aletiyle çalışır.

*

(Siyasa-Tanrıbilim kitabı.)

*

Georges Sorel'de.[1] Fransız edebiyatının doruğu için bize Helvetius, Diderot ve d'Holbach'ı benimsetmek isteyen "sol hümanizm"e ithaf edilecek.

İşçi hareketlerini istila eden gelişme fikri XVIII. yüzyıl çıkışlı bir burjuva düşüncesidir. "Tüm çabalarımız, burjuva düşüncesinin yükselen sınıfı zehirlemesini engellemeye yönelmek zorundadır: Bu nedenle, halk ve XVIII. yüzyıl edebiyatı arasındaki tüm bağı koparmak için elimizden geleni yapmalıyız." (*Illusion du Progres*, sayfa 285 ve 286.)

*

30 Eylül.

Hep, bir varlığı şöyle bir turlayarak tamamlıyorum. Bunu yapmak için, zamanı kullanmak yetiyor. Hep, kopuşu hissettiğim bir an geliyor. İlginç olan, o anın, bir şeyin "merak uyandırmadığını" hissettiğim an olması.

*

Karşılıklı konuşma.

– İşiniz nedir?

– Sayarım, bayım.

– Ne?

1) Georges Sorel. (1847-1922) Politeknik okulunun eski öğrencisi, bolşevizmin cazibesine kapılıyor. Kötümser ve anti-entelektüelci, parlamento karşıtı sendikacı, şiddeti ve genel grevi yüceltti. Hem Mussolini hem de Lenin üzerinde çok büyük bir etkisi oldu.

– Sayarım. Derim ki: Bir, deniz, iki, gök (ah, ne de güzeldir), üç, kadınlar, dört, çiçekler (ah! ne kadar hoşnutum!)

– Öyleyse, bunun sonu saçmalık.

– Tanrım, siz sabah gazetenizin düşüncesine önem veriyorsunuz. Ben ise, dünyanın düşüncesine. Siz, *L'echo de Paris* ile düşünürsünüz, ben dünya ile düşünürüm. Dünya ışık içinde olduğu zaman, güneş çarptığında, sevmek ve kucaklamak, ışıklara aktığım gibi bedenlere akmak, güneş ve ten banyosu yapma arzusu duyarım. Dünya grileştiği zaman, hüzünlenir ve sevecenlikle dolarım. Kendimi çok iyi hissederim, evlenecek kadar sevgiye yakın hissederim. Bu da ötekisi gibi bir durum, önemi yok.

Hareketinden sonra:

1) – Bir aptaldır.

2) – Bir ukala.

3) – Bir kuraltanımaz.

– Ama hayır, der öğretmen hanım, bu şımarık bir çocuk; bu belli, hadi, hadi. Yaşamı tanımayan iyi aile çocuğu.

(Çünkü, yaşamın güzel ve kolay olabileceğini görmek için, onu tanımamak gerektiği gitgide daha iyi anlaşılır.)

*

30 Eylül.

Daha çabuk parlamak için yazılanı yinelemeye razı gelinmez. Aşağılayıcı. Yeniden başlamalı.

*

2 Ekim.

"İncecik yağan bir yağmurun altında çamurlu sokaklarda durmaksızın yürüdü. Birkaç adım ötesinden ilerisini göremiyor-

du. Her şeyden öylesine uzak olan bu küçük kentte tek başına yürüyordu. Her şeyden ve kendinden öylesine uzak. Hayır, bu hiç mümkün değildi. Bir köpeğin ve herkesin karşısında ağlamak. Mutlu olmak istiyordu. Mutlu olmaya hakkı vardı. Hak ettiği bu değildi."

*

4 Ekim.

"Şu son günlere kadar, hayatta birşeyler yapmak gerektiği, hele insan yoksulsa, geçimini sağlaması, bir mevki elde etmesi, bir yer edinmesi gerektiği düşüncesiyle yaşadım. Hâlâ bir önyargı olduğunu söylemeye cesaret edemediğim bu düşüncenin bende kök saldığına inanmak gerekir, çünkü bu konuyla alay etmeme ve kesin sözler sarf etmeme rağmen böyle düşünüyordum. Ama şimdi, Bel-Abbes'e[1] atanınca, düşüncemle özdeşleşen bu kesin atama karşısında, her şey birdenbire tersine döndü. Gerçek yaşamdaki şanslarımı göz önüne alarak, güvenliğimi hiçe sayıp bu görevi kabul etmedim. Bu tatsız ve köreltici varoluş karşısında geri çekildim. İlk günleri atlatabilseydim kesinlikle uyum gösterebilirdim. Ama, tehlike o noktadaydı. Korktum, yalnızlıktan ve kesinlikten korktum. Şu yaşamı reddetmekten, kendimi 'gelecek' diye adlandırılan her şeye hapsetmekten, yine belirsizlik ve yoksulluk içinde kalmaktan korktum, bugün bunun bir güç mü bir zayıflık mı olduğunu söyleyemeyeceğim. Ama en azından, çatışma varsa, buna değer birşeyler olacağını biliyorum. En azından değerlendirilecek birşeyler... Hayır. Kaçmama neden olan, kendimi yerleşik hissetmemden ziyade kendimi çirkin birşeylerin içinde yerleşik hissetmemdir.

"Şimdi, başkalarının 'ciddi' olarak adlandırdıkları şeyi başa-

1) Camus, Sidi Bel-Abbes lisesine öğretmen olarak atanmıştı.

rabilecek miyim? Ben bir tembel miyim? Tembel olduğumu sanmıyorum ve bunu kendime kanıtladım. Ama, insan hoşuna gitmediği için sıkıntı veren şeyi reddetme hakkına sahip midir? Aylaklığın, yalnızca yeterli güce sahip olmayanları darmadağın edeceğini düşünüyorum. Bu güçten yoksun olsaydım, bana yalnızca tek bir çözüm yolu kalabilirdi."

*

10 Ekim.

Değerli olmak ya da olmamak. Yaratmak ya da yaratamamak. Birinci durumda, her şey kanıtlanmıştır. İstisnasız, her şey. İkinci durum, tam bir Anlamsızlık'tır. Geriye en güzel intiharı seçmek kalır: Evlilik + 40 iş saati ya da tabanca.

*

Madeleine yolunda – böylesine güzel bir doğa karşısında yine o sınırsız yoksunluk arzusu.

*

15 Ekim.

Giraudoux (istisnai olarak bir kez)[1] "Bir varlığın masumiyeti, yaşadığı evrene mutlak uyumudur."

Örnek: Kurdun masumiyeti.

Masum açıklama yapmayandır.

*

17 Ekim.

Blida'nın üstündeki yollarda, derin düşüncelere dalmış, çekiciliğiyle gece, bir şekerleme gibi, süt gibi. Çiğdemlerin karmaka-

1) Albert Camus, ayrıca *Işık*'ta (1940) Giraudoux hakkında eleştirel bir not düşmüştür. Bakınız Pleiade II.

rışık ettiği tıraşlanmış saçlarıyla dağın üstündeki sabah – buz gibi kaynaklar – gölge ve güneş – kabul eden sonra reddeden bedenim. Yürüyüş için yoğunlaştırılmış gayret, ciğerlerdeki hava kızgın demir ya da bilenmiş ustura gibi – bu zorlama, bu üstüne gidiş tümüyle bayıra egemen olmaya çabalıyor – beden aracılığıyla kendini tanıma sanki. Beden, kendini geliştirmenin doğru yolu, beden bize sınırlarımızı gösterir.

*

Kendiliğinden oluşmuş doğal noktaların çevresinde kümelenmiş ve her birinin kendine özgü yaşamını sürdürdüğü köyler. Beyaz ve uzun kumaşlar giyinmiş adamlar, adamların kesin ve basit hareketleri, arka plandaki her zaman mavi gökte beliriyor. Dar yolların kenarlarında frenk inciri, zeytin, keçiboynuzu ve hünnap ağaçları. Bu yollarda eşeklerine zeytin yüklemiş adamlarla karşılaşılır. Yüzler esmer, gözler açık renk. Ve adamdan ağaca, hareketten dağa, hem içli hem de sevinçli bir çeşit karşılıklı onama doğar. Yunanistan mı? Hayır, Kabiliye. Ve sanki bir anda, yüzyıllarca süren uzaklıktan, Doğu ile komşuluğu nedeniyle az da olsa tembellikle ve Kader tanrısına saygı duymakla suçlanan Hellade,[1] bütün olarak denizin ve dağların arasına taşınmış, ilk çağlardaki görkeminde yeniden doğardı.

*

18 Ekim.

Eylül ayında, keçiboynuzu ağaçları tüm Cezayir'in üstüne bir aşk kokusu serper, ve toprak, kendini güneşe verdikten sonra, badem kokulu bir tohumla sırılsıklam olmuş karnını dinlendirir sanki.

1) Hellade: Yunanistan'ın ilk çağlardaki adı. (ç.n.)

Sidi-Brahim yolunda, yağmur sonrası, keçiboynuzu ağaçlarından aşk kokusu akar, ağır ve bunaltıcı, tüm ağırlığı suyla yüklü. Sonra güneş tüm suyu çekip, ışıltılar içinde yeniden parlayınca, aşk kokusu, ancak burun deliklerinin hissedebileceği kadar hafifler. Boğucu bir öğleden sonra geçirip, ardından birlikte sokağa çıkılan, omuz omuza yürürken, ışıkların ve kalabalığın arasında, sizi seyreden bir sevgili gibi.

*

Huxley. "Her şeyin ötesinde, başkaları gibi iyi bir burjuva olmak, kötü bir bohem ya da sahte bir soylu olmaktan yeğdir, ya da ikinci sınıf bir entelektüel olmaktan..."

*

20 Ekim.

Mutluluk gereksinimi ve sabırla mutluluğu arama.[1] Bir hüznü sürgün etme zorunluluğu yoktur, ama içimizdeki hüzünlerden birini, can sıkıcı ama alna yazılmış olan şu hazzı yok etmek gerekir. Dostlarıyla mutlu, dünya ile uyum içinde olmak ve ölüme ulaşan bir yolu izleyerek mutluluğunu elde etmek.

"Ölüm karşısında titreyeceksiniz."

"Evet, ama bu, yaşamak olan görevimden, hiçbir şey eksiltmeyecek." Uzlaşmaya ve büroda geçen saatlerine razı olmamak. Vazgeçmemek. Asla vazgeçmemek – her zaman daha fazla istemek. Ama bilinçli olmak – bürodaki şu çalışma saatlerinde bile. Dünyanın dışına atıldığımız anda, dünya karşısında yapayalnız kalır kalmaz, yalınlığı arzu etmek. Ama özellikle, var olmak için, kendini göstermeye çalışmak için değil.

1) *Mutlu Ölüm* için parça.

*

21 Ekim.

Yoksulluk içinde yolculuk yaparken, iz süren yolcuyu oynamak için, çok fazla enerji harcamak gerekir. Gemilerde güverte bileti almak, çok fazla düşünüp ve yorgun argın varmak, uzun bir süre üçüncü mevkide yolculuk yapmak, çoğunlukla günde bir kez yemek yemek, parasını saymak ve yersiz bir aksaklığın, kendisi zaten yeterince zor olan bir yolculuğu kesmesinden ürkmek, bütün bunlar, "gurbetçilik" üstüne verilen vaazları ciddiye almaktan korunacak bir cesaret ve irade ister. Yolculuk yapmak neşeli değildir, kolay da değildir. Hele yoksul ve parasız olunca yolculuk düşlerini gerçekleştirmek için sıkıntının tadını bilmek ve bilinmeyene sevgi duymak gereklidir. Ama apaçık görmek, amatörlüğe karşı öngörülü olmayı sağlar, Gide ve Montherlant'ın da bu öngörüden yoksun olduğunu söylemeyeceğim kuşkusuz, apaçık görmek, aynı kentte altı gün kalmayı gerektiren indirimli tren yolculukları yapmaktır. Aslında, olguları Montherlant ya da Gide gibi göremediğimi biliyorum – trenlerdeki indirimler yüzünden.

*

25 Ekim.

Gevezelik – katlanılmaz ve küçültücü yanları üstüne.

*

5 Kasım

El Katar mezarlığı. Kapalı bir gökyüzü ve beyaz mezar taşlarıyla dolu tepelerin karşısında engin bir deniz. Ağaçlar ve ıslak toprak. Beyaz mezar kapakları arasında güvercinler. Hem pembe hem kırmızı açmış tek bir sardunya, ve bizi ölümün saf, güzel yüzüyle içli dışlı kılan yitik ve dilsiz büyük bir hüzün.

*

6 Kasım.

Madeleine yolu. Ağaçlar, toprak ve gökyüzü. Ah! dönüşte bizi bekleyen şu ilk yıldıza yaptığım hareket, aramızda büyük bir uzaklık, aynı zamanda da ne kadar gizli bir uyum var.

*

7 Kasım.

Kahraman. A. M. Sakat – iki bacağı kesilmiş – bir yanı felçli.[1]

"Gereksinimlerimi karşılamam için bana yardım ediliyor. Beni yıkıyorlar. Beni kuruluyorlar. Sağır da sayılırım. Yine de, bu denli inandığım yaşamı kısaltmak için bir girişimde bulunmayacağım. Daha kötüsünü de kabul ederdim. Kör olmayı ve hiçbir şey hissetmemeyi – dilsiz olmayı ve dış dünyayla tüm ilişkimin kesilmesini – yeter ki içimde kendi varlığım olan şu karamsar ve yakıcı coşkuyu ve yaşayan beni hissedeyim – hâlâ yanmama izin verdiği için yaşama şükrederek."

*

8 Kasım.

Mahalledeki sinemada, nane şekerleri satılır, bu şekerlerin kağıtlarında: "Bir gün benimle evlenecek misiniz? Beni seviyor musunuz?" yazar. Yanıtlar şöyledir: "Bu akşam", "Çok", vb. kağıtlar aynı tarzda yanıtlar veren yanındakinin kağıdıyla değiştirilir. Nane şekerlerinin değişimiyle yaşamlar birbirine bağlanır.

*

13 Kasım.

Cviklinsky[2]. "Hep kızgınlıkla hareket ettim. Şimdi, daha iyiye gidiyor. Mutlu olacak tarzda mı hareket etmeli? Yerleşik ol-

1) Bu kahraman, *Mutlu Ölüm*'de Mersault'nun öldürdüğü Zagreus'tür
2) Albert Camus'nün dostu. Cezayirli doktor ve filozof.

mak zorundaysam, bunu hoşuma giden bu ülkede mi gerçekleştirmeli? Ama duygusal öngörü her zaman boştur – her zaman. O halde, yaşamak bize nasıl kolay geliyorsa öyle yaşamak gerek. Bu sarsıcı olsa bile, kendini zora koşmamalı. Bu biraz kural tanımazlık, ama aynı zamanda, dünyanın en güzel kızının bakış açısı."

Evet, ama bütün duygusal öngörülerin yanlış olduğuna emin değilim. Yalnızca saçma. Her ne olursa olsun, beni ilgilendiren tek deneyim, her şeyin tam da beklendiği gibi bulunmuş olmasıdır. *Mutlu olmak için bir şey yapmak, ve yaptığından mutlu olmak.* Beni cezbeden bu, dünyadan bana ulaşan bağ budur, bu çifte yansıma, yüreğimin işe karışmasına yol açar ve dünyanın mutluluğuma son verip, mutluluğumu yıkacağı kesin sınıra varıncaya dek mutluluğuma egemen olur.

"Aedificabo et destruam,"[1] der Montherlant. Ben: "Aedificabo et destruat'ı"[2] daha çok seviyorum. Dönüşüm, benden bene oluşmaz. Ama, dünyadan bana ve benden dünyaya oluşur. Alçakgönüllülük sorunu.

*

16 Kasım.

O: "Bir aşk – yaşamda büyük bir aşk gerekir, çünkü bu aşk, belimizi büken nedensiz umutsuzlukların yerini alır," der.

*

17 Kasım.

"Mutluluk isteği".

3. bölüm. Mutluluğun gerçekleştirilmesi.

1) Yapacağım ve yıkacağım. (yhn.)
2) Yapacağım ve yıkacak. (yhn.)

Birkaç yıl. Zamanın mevsimlerle sürüşü, bunun dışında hiçbir şey yok.

1. bölüm (son). Sakat, Mersault'ya: "Para. Parasız mutlu olunabileceğine inanmaya çalışma isteği bir çeşit zihinsel züppeliktir," der.

M., evine dönerken, bu olayların ışığında yaşamını gözden geçirir. Yanıt: Evet.

"Iyi koşullar içinde doğmuş" biri için, mutlu olmak vazgeçme isteğiyle değil, ama mutluluk isteğiyle herkesin yazgısını yeniden ele geçirmektir. Mutlu olmak için, zaman gerekir, uzun zaman. Mutluluk da uzun bir sabırdır. Ama zaman, mutluluğu bizden çalan para gereksinimidir. Zaman satın alınır. Her şey satın alınır. Zengin olmak, mutlu olmaya layık olunduğunda, mutlu olmak için zamana sahip olmaktır.[1]

*

22 Kasım.

Yaşamının tümünü yitirmemek için, onun bir parçasını vermek olağandır. Açlıktan ölmemek için günde altı ya da sekiz saat. Ve sonrasında, kazanç sağlamak isteyene her şey yararlı olur.

*

Aralık.

Camların üstünde yağ gibi yoğun bir yağmur, atların toynaklarının kof gürültüsü, boğuk ve sürekli sağanak, bütün bunlar geçmişin görünümüne bürünüyordu, bu ağır melankoli, ıslak ayakkabılarına suyun ve incecik kumaşın koruyamadığı dizlerine soğuğun işlemesi gibi, Mersault'nun yüreğine işliyordu. Gökyüzünün derinlerinden, aralıksız kara bulutlar geliyordu, biraz sonra kayboluyorlar, az sonra onların yerine yenileri geliyordu.

1) *Mutlu Ölüm* için parça.

Ne sise ne de yağmura benzeyen, şu buharlaşmış su, M.'nin yüzünü nazik bir el gibi yıkayarak iniyor, etrafı geniş mor halkalarla çevrilmiş gözlerini açığa çıkarıyordu. Pantolonundaki kırışık kaybolmuştu ve onunla birlikte, kendisi için yaratılan bir dünyada gezinen normal bir insanın hissedeceği şu sıcaklık ve güven de kaybolmuştu.[1]

(Salzbourg'da.)

*

Marthe ile alay – borcunu ödeme.

*

Şimdi bir büroda çalışan ve bütün sözleri vermiş bir adam.[2] Başka bir yerde hiçbir şey yapmıyor, evine dönüyor, sigara içerek akşam yemeğini beklerken yatıyor, sonra yeniden yatıyor ve ertesi güne kadar uyuyor. Pazar günü, çok geç kalkıyor ve yağmura ya da güneşe, gelip geçene ya da sessizliğe bakarak, pencerenin önünde oturuyor. Bütün yıl böyle. O bekliyor. Ölmeyi bekliyor. Verilmiş sözler neye yarar, nasılsa her halükarda...

*

Siyaset ve insanların yazgısı, ülküsü olmayan, değersiz adamlar tarafından biçimlenmiştir. Nitelikli adamlar siyaset yapmazlar. Hep böyle olmuştur. Ama şimdi önemli olan, kendinden yeni bir adam yaratmak. Eylem adamlarının aynı zamanda ülkü adamları ve hünerli şairler de olması söz konusudur. Amaç düşlerini yaşayabilmek – düşlerini gerçekleştirmektir. Önceden, düşlerden vazgeçilir ya da düşler yitirilirdi. Düşleri yitirmemek,

1) *Mutlu Ölüm* için parça.
2) *Mutlu Ölüm* için parça : Camus bu parçadan L'Étranger (1947 basımı) *Yabancı*'nın 34'den 38'e kadar olan sayfalarında da esinlenecek.

düşlerden vazgeçmemek gerek.[1]

*

Kendimiz olacak zamanımız yok. Yalnızca mutlu olmaya zamanımız var.

*

Oswald Spengler (*Déclin de l' Occident*): 1. Biçim ve gerçek.

"Dünyayı anlamaktan, onun düzeyinde olmayı işaret ediyorum."

"Tanımlayan, yazgıyı bilmiyor."

"Yaşamda – uzamın mantığı olarak adlandırabileceğim, nedensel zorunluluklar dışında – yazgının organik zorunlulukları da vardır – zamanın mantığı..."

Eski Yunan'da tarihsel yanın eksikliği.

"İlkçağlardan Pers savaşlarına kadar, tarih, özü itibariyle efsanelere dayanan bir düşüncenin ürünüdür."

Başlangıçta, Mısır sütunu taştan bir sütundu, Dor sütunu ahşap bir sütundu. Attika duyarlığı zamana karşı olan derin savaşını bu biçimde ifade ediyordu. "Mısır kültürü, kaygının yeniden dirilmesi." Mutlu bir halk olan Eski Yunanlıların anlatacak birşeyleri de yok.

Mit ve mitin antipsikolojik anlamı. Batı'nın tinsel tarihinin başlangıcında, tam tersine, içten bir kendi kendini çözümleme bölümü yer alır, bu Batı'nın Vita Nuova'sıdır. (Bak. Tam tersine: Heracles'in mitik bölümleri: Aynıları, Homeros'tan Seneka'nın trajedilerine dek görülür. Bin yıllık bir dönem. Yani: İlkçağ = şimdiki zaman.

1) *Caligula*'da yankısı hissedilecek düşünceler.

Örnek: "Akan zamanın ürkütücü simgesi olan mekanik saatleri Almanlar icat etti; bunların, Batı Avrupa'daki pek çok kuleden yankılanan vuruş sesleri, belki de evrendeki tarihsel bir duyarlığı anlatmayı asla başaramayacak, en etkileyici anlatımdır."

"Tarihsel duyarlığa doğuştan eğilimi olan, Batı-Avrupalı kültür adamları, biz bir istisnayız, kural değil."

Kavramın aptallığı: İlkçağ – Ortaçağ – Modern Zamanlar.

"İslam dünyası için üstüninsan modeli ne anlama gelir?"

"Uygarlık bir kültürün yazgısıdır. Romalılar Helenlerin mirasçısıdır. Yunan *ruhu ve* Roma *zekası*. Kültürden uygarlığa geçiş, ilkçağda IV. yüzyılda, Batı'da XIX. yüzyılda gerçekleşir.

Bizim edebiyatımız ve müziğimiz kentliler için oluşmuştur.

Felsefe Tarihi'ni, tüm felsefenin tek ciddi konusu haline getiriyoruz.

Sorunun bütünü:

doğanın ve tarihin karşıt tezi

Matematik Tarih

ve listeler (yeniden bakılacak).

*

Aralık.

Onu heyecanlandıran şey, giysilerini yakıştırma tarzı, koluna asılarak yanında yürümesi, erkekliğini hissettiren bu kendini veriş ve bu güvendi. Sessizliği de, kadını o andaki davranışıyla bütünleştiriyor ve öpücüklerine kattığı ağırbaşlılık, kedilere olan benzerliğini tamamlıyordu...

Gecenin içinde, parmaklarında buz gibi ve çıkık elmacık kemiklerini ve parmağın gömülebileceği kadar ılık, sıcak dudakla-

rı hissetti.[1] O zaman, içinde, nedeni belli olmayan ama yakıcı, şiddetli bir çığlık yükseldi. Parlayan yıldızlarla dolu gecenin ve tersine çevrilmiş bir gökyüzüne benzeyen, insan yapımı ışıklarla dolu kentin karşısında, limandan yüzüne doğru yükselen derin ve sıcak esintinin altında, bu ılık kaynağa susamışlığını, bu insansız ve uyuyan dünyanın tüm anlamını, ağzına hapsedilmiş bir sessizlik gibi şu diri dudaklarda kavramanın gem vurulmaz isteğini duyuyordu. Eğildi, dudaklarını bir kuşa değdiriyordu sanki. Marthe inledi. Adam dudakları ısırdı ve dakikalar boyunca, dudak dudağa, kollarında dünyayı sıkıyormuşcasına onu kendinden geçiren bu ılıklığı içine çekti. Bu sırada kadın da, boğuluyormuş gibi ona sarılıyordu, içine düştüğü o büyük derin çukurdan hızla fırlıyor, onu bir yığın Tanrı gibi yakan kapkara ve buz gibi sulara yeniden düşerken daha önce ittiği o dudakları yeniden kavrıyordu.

*

Aralık.

Oyun duyusuna sahip bir erkek, kadınlar âleminde her zaman mutlu olur. Kadın, iyi bir izleyicidir.

*

Sıkıcı şeyler başlangıçta hep bıktırır. Sonra, sonrası ölümdür. "Bu yaşamı asla sürdüremeyeceğim"; ama o yaşamı sürdürmek onu kabullenme olanağını verir.

*

Roman. I. bölüm. İskambil oyunu. Sohbetler.

"Biz ötekiler, zuhaf askerleri..."

1) *Mutlu Ölüm* için parça.

"Kocamla..."

Zenci biri: Senden iğreniyorum. Senden iğreniyorum. Sana bunun nedenini söyleyeyim. Çünkü sen içe kapanık bir zavallısın. Ben içe kapanık zavallıları sevmem. *Sen yaşamayı bilmiyorsun.*

(Saint-Raphael Parkı)

Roman. Başlıklar: Arı bir yürek

Yeryüzündeki mutlular

Altın sarısı ışın.

*

– Kendini sunan güzel bir kadını reddedebilecek çok sayıda "seven" erkek tanıyor musunuz? Hâlâ böyle erkekler varsa, onların yaradılışlarından gelen bir eksiklik var demektir.

– Tüm ciddi duygulardaki eksikliğe yaratılış diyorsunuz.

– Kesinlikle. (En azından, sizin "ciddi" saydığınız anlamda.)

*

Roman. I. Ana bölüm.

Zagreus'ün banliyödeki kır evi. Cinayet. Oda çok fazla sıcak. Kulaklarının kızardığını hisseden Mersault, soluksuz kalır. Çıkarken nezle olur (onu bitkin düşürecek hastalık)

IV. Bölüm: Z. ile konuşma. "Nesnel" bir bölüm.

– Evet, der Z., ama çalışırken bunu yapamazsınız.

– Hayır, çünkü başkaldırma durumundayım ve, bu kötü.

...Aslında, der M., ben öfke dolu tehlikeli biriyim.

*

Roman. IV. bölüm. Edilgen bir kadın,[1]

"Yanılgı, seçmek gerektiğini, istenilenin yapılması gerektiğini, mutluluğun koşullarının olduğunu sanmaktır. Mutluluk var-

1) *Mutlu Ölüm* için parça.

dır ya da yoktur. Önemli olan mutluluk isteğidir, her zaman var olan bir çeşit olağanüstü bilinç. Gerisi, kadınlar, sanat yapıtları, dünyevi başarılar, bahanelerden başka bir şey değildir. İşlemelerimizi bekleyen bir kaneviçe."

*

Roman. III. bölüm.

Bundan bir süre sonra, Mersault yola çıkacağını bildirdi. Önce yolculuk yapacaktı, sonra Cezayir kenti dolaylarında yerleşecekti. Bir ay sonra, dönüş yolundaydı, yolculuğun ona içe dönük bir yaşam çizdiği kesindi. Doğrusu, yolculuk ona kaygı uyandıran bir mutluluk gibi görünüyordu. Bilinçli büyük bir mutluluğun ardındaki M.'nin istediği bu değildi. Zaten hastaydı da ama ne istediğini biliyordu. İkinci kez, denizin karşısındaki Evi terk etmeye kendini hazırladı.

*

Şubat 38.

Burada, insanlar yazgıya duyarlılar. Onları ayıran bu.

*

Acıda ortaklık yoktur, mutsuzluk ortaktır.

*

Şubat 38.

Devrimci düşünce, tam anlamıyla insanın, insanlık durumuna karşı çıkışıdır.[1] Bu anlamda, çeşitli görünümler altında, sanatın ve dinin süregiden tek temasıdır. Bir devrim her zaman Tanrılara karşı gerçekleştirilir – Prometheus'tan başlayarak. Bu, insanın yazgısının üstünde hak iddia etmesidir, zorbalar ve soytarı burjuvalar bunun bahanesinden başka bir şey değildir.

1) Malraux'nun devrim ve sanat üzerine oluşturduğu düşüncelerle ilişki içinde olan bu düşünceler *Başkaldıran İnsan*'ın önemli temalarının habercisidir.

Kuşku yok ki bu düşünce, tarihsel eylemi içinde kavranabilir. Bunu kanıtlama iradesini göstermek, boyun eğmemek için Malraux'nun coşkusu gerekir. O coşkuyu kendi özünde ve kendi yazgısında bulmak çok basittir. Bu anlamda, mutluluğun fethini dile getiren bir sanat yapıtı devrimci bir yapıt olabilir.

*

Ölçüde bir ölçüsüzlük bulmak.

*

Nisan 38.

Çalışan insanlar üzerine kurulmuş bir uygarlıkta ve çalışan bir insanın durumunda, zavallı ve tiksindirici bir şey vardır.

Ele geçeni tutmak ve bırakmamak söz konusudur. Doğal tepki, kendini hep iş dışına atmak, çevresinde, kolayca hayran olunacak bir topluluk kurup, isteksizliklere ve soytarılıklara bir bahane yaratmaktır (ailelerin çoğu bunun için oluşmuştur). Başka bir kaçınılmaz tepki de, boş ve parlak sözler etmektir. Buna bedensel görünümü boşlama, bedeni çalıştırmama ve iradeyi gevşetme de eklenirse, hepsi birlikte pek uygun düşebilir.

Öncelikle önemli olan susmak – topluluk oluşturmamak ve kendi kendini yargılamayı bilmektir. Bedeni geliştirmeye gösterilen özenle yaşam bilincine gösterilen özeni dengelemektir. Tüm tutkulardan vazgeçmek – paradan, kendini beğenmişlikten, korkaklıktan kurtulma çabasına iki misli bağlanmaktır. Düzenli yaşamaktır. Bir yaşamda tek bir nokta üzerinde düşünmek için, iki yıl çok fazla bir süre değildir. Önceki halleri tasfiye etmek ve tüm gücünü öncelikle hiçbir şeyi unutmamaya, sonra da sabırla öğrenmeye vermektir.

Bu bedel ödenirse, insanlık hallerinin en zavallı ve en tiksindirici olanından, on üzerine bir oranında kurtulma şansı vardır:

Çalışan insanın durumundan.

*

Nisan.

İki Deneme gönderilecek. Caligula. Önemli değil. Yeterince olgunlaşmadı. Cezayir'de yayımlanacak.

Yeniden ele alınacak: Felsefe ve Kültür. Bunun için her şey bırakılacak: Tez.

ya Biyoloji + Öğretmenlik sınavı.

ya Çinhindi.

Her gün bu deftere not alınacak: İki yıl içinde *bir kitap* yazılacak.

*

Nisan 38.

Melville[1] serüven peşinde koşar ve yaşamını bir büroda tamamlar. Öldüğünde ünsüz ve yoksuldur. İnsan yalnızlık ve inziyaya çekilme (ikisi aynı şey değildir) nedeniyle, kötülük ve iftiraların bile üstesinden gelebilir. Ama, kötülük ve iftiranın da her an farkında olmak gerekir.

*

Mayıs.

Nietzsche. Cesar Borgia'nın hıristiyanlığa akıttığı yaşam ve aşk ilkelerine karşı hıristiyanlığı kurtaran Reform'un suçlanması. Sonunda, Papa Borgia hıristiyanlığı akladı.

*

Bir fikirde beni cezbeden, o fikirdeki keskin ve özgün – yeni ve yüzeysel yanlardır. Bunu itiraf etmek gerek.

1) Camus daha sonraları, roman tekniğiyle *Veba*'yı etkileyen Moby Dick'in yazarı Melville hakkında bir önsöz yazacaktır.

*

C. baştan çıkarmayı oynuyor, herkese fazlasıyla veriyor ve hiç almıyor. Elde etme, aşk ve dostluk kazanma gereksinimi var ama ne birini ne de ötekini elde etme becerisi yok. İyi bir roman kahramanı ya da acınacak bir dost.

*

Sahne: Koca, kadın ve seyirciler.

Koca önemli biri ve parlak görünmeyi seviyor. Kadın susuyor, ama küçük soğuk cümlelerle sevgili kocasının bütün havasını bozuyor. Böyle davranarak, sürekli olarak üstünlüğünü vurguluyor. Öteki, kendine hakim oluyor ama aşağılanmanın acısını duyuyor, işte nefret böyle doğar.

Örnek: Gülümseyerek: "Olduğunuzdan daha aptal görünmeyiniz, dostum."

Seyirciler ıkınıp sıkınır ve rahatsızlık içinde gülümser. Koca kızarır, karısına doğru gider, gülümseyerek elini öper: "Haklısınız, sevgilim."

İtibar kurtarıldı ama nefret semiriyor.

*

Annemin bana "artık yeterince büyüdüğümü ve yılbaşı gecesi yalnızca yararlı armağanlar alacağımı," söylediğinde hissettiğim umutsuzluk bunalımını hâlâ hatırlıyorum. Bugün bile, o cins armağanlar aldığımda elimde olmadan gizli bir gerginliğe kapılıyorum. Oysa bunun sevgiden ötürü söylendiğini kesinlikle biliyordum ama neden, sevgi bazen böylesine alaycı bir dil olur?

*

Aynı şey üstüne, sabah ve akşam aynı tarzda düşünülmez. Doğrusu hangisidir, geceki düşünce mi yoksa öğlenki fikir mi?

İki yanıt, iki cins insan.

*

Mayıs.

Huzurevindeki yaşlı kadın, ölür.[1] Arkadaşı, üç yıldır arkadaşlık ettiği kadın ağlar, "çünkü artık onun hiçbir şeyi kalmamıştır." Küçük morgun, Parisli, karısıyla yaşayan kapıcısı. "Kim onlara yaşamlarının sonunda, yetmiş dört yaşında Marengo'daki bir huzurevinde olacaklarını söylerdi?" Oğlunun bir mevkii var. Onlar Paris'ten geldi. Gelin onları istemedi. Kavgalar. İhtiyar, "ona el kaldırmak zorunda kaldı." Oğlu onları huzurevine koydu. Mezarcı ölen kadının arkadaşıydı. Bazen akşamları köye giderlerdi. İhtiyarcık cenaze alayını kiliseye ve mezarlığa (2 km) kadar izledi. Sakat olduğu için, kervana katılamıyor, yirmi metre geriden geliyor. Ama bu kırsal bölgeyi tanıyor, cenaze alayını yeniden kaybedene kadar, iki ya da üç kez, kestirme yollardan geçerek cenaze alayına yetişiyor, sonra yine geride kalıyordu.

Burnundaki çıbanı örten hiç çıkarmadığı bir sargı takan, Mağripli hemşire tabutu çiviliyor.

Ölen kadının arkadaşları: Yalan söyleme hastalığına tutulmuş ihtiyarcıklar. Geçmişte her şey çok güzeldi. Biri ötekine: "Kızınız size yazmadı mı? – Hayır. – Bir annesi olduğunu hatırlayabilirdi."

Öteki ölmüştür – herkes için bir işaret, bir uyarı sanki.

*

Haziran.

Mutlu Ölüm için: Bir dizi ayrılık mektubu. Bilinen konu: Çünkü seni çok fazla seviyorum.

Ve sonuncu mektup: Bir bilinçlilik şaheseri. Ama burada bile, gülünç yan çok önemlidir.

1) *Yabancı* için parça.

*

Son. Mersault içiyor.

"Ah! der Céleste[1] tezgahı silerek. Yaşlanıyorsun, Mersault. Mersault aniden durdu ve bardağını bıraktı. Tezgahın gerisindeki aynada kendine baktı. Doğruydu.

*

Cezayir'de yaz.[2]

Yeşil gökyüzündeki şu kara kuş demeti kimin için? Kör ve sağır yaz içe işliyor, keçisağan kuşlarının çağrılarına ve gazete satıcılarının bağırmalarına çok daha arı bir anlam yüklüyor.

*

Haziran. *Yaz* için:

1) Floransa ve Cezayir kentini bitirmek.
2) Caligula.
3) *Yaz* için doğaçlama.
4) Tiyatro üstüne deneme.
5) 40 saat üstüne deneme.
6) Romanın yeniden yazımı.
7) Saçma.

*

Yaz doğaçlaması için:

– Seyirci.
– E!
– Seyirci.
– E!
– Seyirci, az bulunursun.

1) Céleste, *Yabancı*'da geçmeden önce *Mutlu Ölüm*'de ortaya çıkmıştı.
2) *Düğün* için.

– Nasıl az? (Başını çevirir.)

– Az işte! Çok değilsin. Birkaç kişisin.

– Yapabildiğimiz budur.

– Elbette. Böyle, bize uygunsun.

*

Roman.

– Ciddi kusurlarım olduğunu kabul etmek zorundayım, der Bernard.[1] Örneğin, yalancıyım.

– ?

– Ah! İyi bilirim. Asla itiraf edilmeyen kusurlar vardır. Öteki kusurlarını kabul etmekten bir zarar gelmez. Sahte bir alçakgönüllülük içinde elbette! "Doğru, öfkeliyim, oburum." Böylece, bir anlamda, bu kusurlar pohpohlanmış olur. Ama yalancı, kendini beğenmiş, kıskanç olmak, itiraf edilmez. Öyle olanlar başkalarıdır. Zaten, öfke duyduğu şeyleri itiraf etmek, geri kalandan söz etmeyi önler. Kendi kendini içinden gelerek suçlayan birinde, başka kusurlar arayamazsınız değil mi?

Benim bir değerim yok. Kendimi kendim olarak kabul ettim. Bundan dolayı her şey böylesine basitleşiyor.

*

Caligula: "Asla anlayamayacağınız şey, benim basit bir adam olduğum."

*

40 saat üstüne deneme.

Ailemde: On saat iş. Uyku. Pazar-Pazartesi – İşsizlik: Adam ağlıyor. Adamın asıl yoksulluğu, onu aşağılayan şeyi istemesi ve onun için ağlamasıdır (yardımlar).

1) Bernard, *Mutlu Ölüm*'deki doktor.

*

Şu sırada işin saygınlığından, gerekliliğinden çok söz ediliyor. Özellikle Bay Gignoux'nun,[1] bu soruna ilişkin çok değerli görüşleri var...

Ama bu bir aldatmacadır. Ancak özgürce kabul edilen işlerde iş haysiyetinden söz edilebilir. Yalnızca aylaklıkta ahlaki bir değer vardır, çünkü aylaklık insanları yargılamaya yarayabilir. Aylaklık, yalnızca sıradan insanlar için ölümcüldür. Aylaklıktan alınacak ders ve aylaklığın önemi budur. Tersine, iş insanları hiçbir ayrım yapmadan ezer. İş, bir yargı oluşturmaz. Bir aşağılanmayı eyleme geçirir. Nitelikliler, günümüzde kurulu düzen yanlılarının egemen olduğu toplum tarafından işe atfedilen tutsaklık altında yaşamaya dayanamazlar...

Alışılagelmiş yöntemin ters yüz edilmesini ve çalışmanın aylaklığın meyvesi haline getirilmesini öneriyorum. Pazar günleri yapılan işlerde, çalışmanın saygınlığı vardır. O zaman işle oyun birleşir ve uygulamaya boyun eğen, oyun sanat yapıtı ve tam bir yaratım düzeyine erişir...

Kimlerin hayranlıkla kendinden geçtiğini, kimlerin öfkelendiğini biliyorum. Eh! Ne var, işçilerim günde kırk frank kazanıyor...

Ay sonunda anne cesaret verici bir gülümsemeyle: "Bu akşam sütlü kahve içeceğiz. Zaman zaman, değişiklik yapılır..." diyor.

Ama en azından onlar sevişebilirler...

*

Şimdi mümkün olan tek kardeşlik, bize sunulan ve bize izin verilen tek kardeşlik, askeri ölüm karşısındaki tiksinti veren ve

1) Çağdaş liberal iktisatçı.

yapışkan kardeşliktir.

*

Haziran.

Sinemada, Oranlı kadıncağız kocasıyla birlikte, kahramanların mutsuzlukları karşısında hararetli gözyaşları döküyor. Kocası ona ağlamaması için yalvarıyor. Ağlamasının arasında: Ama tamam, diyor, bırak da bundan yararlanayım.

*

Mutlu Ölüm :

Trende, Zagreus onun karşısında oturuyor. Her zaman taktığı siyah fular yerine, çok açık renkli yazlık bir kravat takmış. (Cinayetten sonra, dairesine geri dönüyor. Hiçbir şey değişmiyor. Yalnızca yeni bir ayna koyuyor.)

*

Zeki, akıllı adamların tümünün ortak eğilimi: Kurallara aykırılık.

*

Bu dünyanın yüceliği ve zavallılığı: Hiç gerçeklik sunmaz ama aşklar sunar.

Anlamsızlık hükümrandır ama aşk anlamsızlıktan kurtarır.

*

Tefrika romanlarda dürüst bir ruh hali vardır. Ama bu cömert bir ruh halidir. Ayrıntıları hesaba katmaz. Güven verir. Bundan dolayı da yanlıştır.

*

Yaşlı kadının yeni yıl dilekleri: Fazla bir şey istenmez: İş ve sağlık.

*

Bu dünyadan bir aşk dilediğinde, çok istediği bir hakikate inanmak isteyen ve her şeyi boşlayan, insanın şu tuhaf hiçliği.

*

Üstün biri olunmadığı halde çok kişiden üstün olunabileceğini anlamak, bu saptamayı yapmak kadar zordur. Hele gerçek üstünlük...

*

Ağustos.

Avluya bakan bir oda – güneş alan ikinci bir odaya açılıyor, bu ikinci oda da penceresiz üçüncü bir odaya açılıyor. Bu odada üç şilte. Üç kişi uyuyor. Ama odanın en geniş bölümü şiltenin boyuna yetmediği için, şiltelerin ucu duvara yaslanmış, adamlar yay gibi kıvrılmış uyuyorlar.

*

Gece bir ile dört arasında başka bir kör arkadaşıyla çıkan kör. Sokaklarda kimseye rastlamayacaklarına eminler. Bir sokak lambasıyla karşılaşırlarsa, rahatça gülebilirler. Gülüyorlar. Oysa gündüz, insanların acıması onları gülmekten alıkoyuyor.

"Yazmak, der bu kör. Yazmak kimseyi ilgilendirmez. Bir kitapta ilgi çekici olan, dokunaklı bir varoluş damgasıdır. Ama, yaşamlarımız hiç dokunaklı değil."

*

Yazmak için, hep anlatımın biraz berisinde olmalı (hatta uzağında). Her halükarda, fazla gevezelik yok.

Yalnızlığın "gerçek" deneyimi, yalnızlıktan oluşturulan edebi fikrin çok uzağında – deneyimlerin en az edebi olanıdır.

Bak. Tüm acılarda aşağılayıcılık vardır. Kendini boşluğa bırakmak yok. Yenmeye ve "bilgilenmeye" çalışmalı. Zaman – yitirilmemeli.

*

Mümkün olan tek özgürlük ölümün karşısındaki özgürlüktür. Gerçekten özgür olan insan, ölümü olduğu gibi kabul ederken, ölümün sonuçlarını da kabul eden kişidir – yani yaşamın tüm geleneksel değerlerinin altüst edilmesi. Ivan Karamazov'un "her şey serbest" sözü tutarlı bir özgürlüğün tek ifadesidir. Ama, kalıplaşmış sözlerin derinine inmek gerekir.[1]

*

21 Ağustos 1938.

"Yalnız 'şimdiyi' anlayan, cehennemin bu olduğunu gerçekten bilir." (Jacob Wassermann).

*

Lois de Manou:

"Bir kadının ağzı, bir genç kızın göğsü, bir çocuğun duası, Tanrıya sunulan kurbanın dumanı her zaman saftır."

*

Bilinçli ölüm üstüne, bak. Nietzsche. *Putların Batışı.*

Nietzsche: "En cesur kişiler olduğu kabul edilen en tinsel kişiler, en acı dolu trajedileri yaşayanlardır. Bundan dolayı da, yaşamı onurlandırırlar, çünkü yaşam onların karşısına en büyük karşıtlığını çıkarır." (*Putların Batışı*).

*

Nietzsche. "Güzelliği görünce arzu ettiğimiz nedir? Güzel ol-

1) *Sisifos Söyleni*'nde kullanılacak parça.

ma arzusudur. Mutlulukların güzelliğe bağlı olduğunu düşünürüz, ama bu bir yanılgıdır. (*Insanca, Pek Insanca.*)

*

Hava, acımasız ve korkunç kuşlarla dolu.

*

İnsanın yaşamındaki mutluluğu çoğaltmak, onun tanık olduğu trajediyi yaymaktır. Gerçekten trajik olan sanat yapıtı (tanıklık olarak sayılırsa), mutlu insana ait olmak zorundadır. Çünkü bu sanat yapıtı bütünüyle ölüm tarafından fısıldanacaktır.

*

Meteorolojinin yöntemi. Sıcaklık bir dakikadan ötekine değişir. Bu, matematiksel kavramlarla saptanamayacak kadar devingen bir deneyimdir. Burada gözlem, gerçekte var olan nedensiz bir kesiti temsil eder. Bu gerçeğin görüntüsünü yalnızca ortalama kavramı verir.

*

Etrüsk kaynakçası:

A. Grenier: *Recherches Etrusques dans la Revue des Etudes Anciennes*, IX, 1935 – bl. 219.

B. Nogara: *Les Etrusques et leur civilisation* – Paris, 1936.

Fr. de Ruyt: *Charon, demon etrusque de la mort.* (Başvuru bilgileri?)

*

Belcourt.

Genç kadının kocası öğle uykusuna yatmış, öyleyse çocuklar tarafından rahatsız edilmemesi gerek. İki oda. Yemek odasında

yere bir örtü seriyor ve adamın uyuyabilmesi için çocukları sessizce eğlendiriyor. Sahanlık kapısını açık bırakıyor, çünkü hava sıcak. Ara sıra uyuyor, geçerken kadının yattığı görülebiliyor, kadının çevresinde, bu bedenin küçük devinimlerine bakan çocuklar.

*

Belcourt.

Kovulmuş. Ona söylemeye cesaret edemiyor. Konuşuyor.

– Akşam kahve içeceğiz. Ara sıra, değişiklik yapılır.

O, kadına bakıyor. Kadının "kahraman" olduğu yoksulluk öyküleri okumuştu sık sık. Kadın gülümsemedi. Yeniden mutfağa gitti. Kahraman mı? Hayır, boyun eğen.

*

Oğlunu kaybeden eski boksör. "Şu yeryüzünde ne yaparız? Debeleniriz, ve debeleniriz."

*

Belcourt.

R. nin öyküsü.[1] "Bir kadın tanıdım... sevgilim sayılırdı... Bir aldatmaca olduğunu fark ettim: Piyango biletlerinin öyküsü. (Benim için bir bilet aldın mı?) Giysinin ve kız kardeşin öyküsü. Bileziklerin ve "Bilgi"nin öyküsü.

1300 frangın hesabı. Kadına bu yeterli gelmiyor. "Neden yarım gün çalışmıyorsun? Ufak tefek harcamalarımı hafifletebilirsin. Sana bir giysi aldım, günde 20 frank veriyorum, kiranı ödüyorum, ama sen öğleden sonra kız arkadaşlarınla kahve içiyorsun. Onlara kahve ve şeker veriyorsun. Sana parayı ben veriyorum. Sana iyi davrandım ama sen bana kötülük yapıyorsun."

1) Raymond karakteriyle *Yabancı*'da yinelenen notlar

Bir öğüt istiyor. Hâlâ "çiftleşme konusunda duygu" hissediyor. "Tekmeleri" ve "o kadını pişman edecek şeyleri" içeren bir mektup istiyor.

Örnek: "Şeyinle eğlenmek istiyorsun, bütün istediğin bu. "Sonra: "Sanmıştım ki..." vs.

"Herkesin, sana verdiğim mutluluğu kıskandığını anlamıyor musun?"

"– Kadını döverdim, ama yani, sevgiden. Bağırırdı, panjurlan kapatırdım."

Kız arkadaşla aynı.

Kızın kendiliğinden gelmesini istiyor. Onu aşağılamaktan zevk alan trajik kahraman. Kızı bir otele götürecek ve bunu "adetler" diye adlandıracak.

Tabutun ve arkadaşların öyküsü. "Siz ötekiler, bu çevreden olduğunuzu söylüyorsunuz." "Bana, eğer istersem, kızı fena yapacaklarını söylediler."

Palto'nun öyküsü. Kibritlerin öyküsü.

"Sana verdiğim mutluluğu anlayabilirdin."

Kız Araptır.

*

Konu: Ölümün evreni. Trajik yapıt: Mutlu yapıt.[1]

... – Mersault, tavrınızdan anladığım kadarıyla bu yaşamdan hoşnut değilsiniz.

– Bu yaşamdan hoşnut değilim çünkü beni yok edecek – ya da daha doğrusu beni çok fazla hoşnut ettiği için onu yitirmenin korkusunu duyuyorum.

– Anlamıyorum.

– Anlamak istemiyorsunuz.

1) *Mutlu Ölüm* için parça.

– Belki.

Bir süre sonra, Patrice gider.

– Ama Patrice, aşk vardır.

Döner, yüzü umutsuzluktan darmadağın olmuştur.

– Evet, der Patrice, ama aşk bu dünyadır.

*

Huzurevi (tarlaları aşan ihtiyar).[1] Gömme. Güneş yoldaki katranı eritmiş – ayaklar katrana gömülüyor ve yolda kara izler bırakıyor. Bu kara çamurla arabacının meşin şapkası arasında benzerlik var. Ve bütün bu kara şeyler, açığa çıkan katranın yapışkan karası, giysilerin donuk karası, arabanın parlak karası – güneş, hayvan pisliklerinin ve derinin, cilanın, buhurun kokusu. Yorgunluk. Öteki, tarlaları aşıyor.

Cenaze törenine gidiyor, çünkü o kadın onun tek dostu. Huzurevinde, çocuklara söylendiği gibi, ona: "Nişanlınız mı?" denirdi. Ve o gülerdi. Hoşnut olurdu.

*

Kahramanlar.

A) Etienne, "bedensel" kahraman; bedenine gösterdiği ilgi:

1) karpuz

2) hastalık (çeşitli noktaları)

3) doğal gereksinimler – iyi – Sıcak, vs.

4) Yediği şey lezzetli olduğu zaman keyifle gülüyor.

B) Marie C.[2] Üvey erkek kardeşi ve birlikte yaşam "üvey kardeş kirayı ödüyor."

C) Marie Es. Çocukluk. Ailedeki konumu. Herkes onun bekaretini konuşuyor. Asizi'li San Françesko. Acı ve aşağılanma.

1) *Yabancı*'da yinelenen notlar.
2) Marie C. Marie Cardona olabilir

D) Madam Leca. Bak. yukarıda.

E) Marcel, şoför – ve kahvedeki yaşlı kadın.

*

Bizi değiştiren değil, ama bize değişim düşüncesini esinleyen duygular hissederiz. Böyle olunca aşk bizi bencillikten arındırmaz, bize bencilliği hissettirir yalnızca ve bu bencilliğin yer bulamayacağı, uzakta bir ülke fikrini verir.

*

Plotinos üstüne çalışmaya yeniden başlama.[1]

Konu: Plotinos'cu Akıl.

1) Akıl – kavram tek anlamlı değildir. Tarihte, uyum gösterdiği ya da yok olduğu andaki oyununu dikkatlice değerlendirmek ilgi çekici.

Bak. Diploma.

Bu aynı akıldır ve aynı akıl değildir.

Bu iki akıl olduğunu gösterir: Biri etik, öbürü estetik.

Üzerinde düşünülecek: Bu estetik aklın bir tasımı olarak Plotinos'cu imge.

Parabol gibi imge: Bu deneme, duygunun tanımlanamazlığını somutun belirgin tanımlanamazlığına aktarmayı amaçlıyor.

Betimleyici tüm bilimlerde olduğu gibi (istatistikler –olguları toplar–) meteorolojinin sorunu da uygulamaya dayalı bir sorundur: Eksik gözlemlerin yerine başkalarını koyma sorunudur. İki öğe arasına bir öğe koyma yöntemleri bu boşluğu doldurarak her zaman ortalama kavramına başvurur ve bununla, bir deneyimin genelleme ve akılcılığı doğal olarak içerdiğini varsayarlar, burada önemli olan akılcı bakışı tam olarak ortaya çıkarmaktır.

1) Camus 1935'te, "Plotinos ve Aziz Avgustinus'un Yapıtlarında Hellenizm ile Hıristiyanlığın İlişkileri" adlı felsefe yüksek lisans tezini yazmıştı.

*

Belcourt. Şeker vurguncusu tuvalette intihar eder.

*

14'te Alman ailesi. Dört aylık bir ara. Babayı bulmaya gelinir. Toplama kampı. Dört yıl haber alınmaz. Bu süre boyunca yaşam. 19' da geri döner. Veremdir. Birkaç ay içinde ölür.

Küçük kızlar okulda.

*

Sanatçı ve sanat yapıtı. Gerçek sanat yapıtı az konuşandır. Sanatçının toplam deneyimi, düşüncesi + yaşamı (bir anlam içeren sistemi – sistemli olmayı içeren sözcükteki eksiklik) ile, bu deneyimi yansıtan yapıt arasında belirli bir ilişki vardır. Sanat yapıtı tüm deneyimi edebiyatın perçemleriyle çevrelenmiş olarak verdiğinde bu ilişki kötü bir ilişkidir. Sanat yapıtı, kendini sınırlamadan iç ışıltısıyla söyleyeceklerini özetleyen bir elmas kesiti, deneyimle yontulmuş bir parça olduğunda bu ilişki iyi bir ilişkidir. Birinci durumda, fazlalık ve edebiyat vardır. İkinci durumda, üstü örtülü olarak verilen deneyim nedeniyle doğurgan olan yapıtın zenginliği keşfedilir.

Sorun, yazma-bilgisini aşan yaşama bilgisini (daha doğrusu yaşanmışlığı) elde etmektir. Ve nihayet, büyük sanatçı her şeyden önce yaşamaya önem veren biridir (burada, yaşamaktan anlaşılacak olan, yaşam üzerine düşünmektir de – bu da, deneyim ve bilinç arasındaki ince ilişkiden edinilenlerdir).

*

Eğer aşk, belirli bir yaşam yaratımı, aşkla yüklü bir yaşam demek oluyorsa saf aşk ölü bir aşkır – bu yaşamda sürekli olarak

başvurulacak bir şeydir yalnızca, o halde yapılması gereken geriye kalanla uzlaşmaktır.

*

Düşünce her zaman öndedir. Düşünce uzağı görür, şimdiki zamanı yaşayan bedene göre çok uzağı görür.

Umudu ortadan kaldırmak, düşünceyi bedene indirgemektir. O zaman, beden çürümek zorunda kalır.

*

Yatağa yatmış, acemice gülümsüyor adam, gözleri parlıyor. Kadın, onun gözlerindeki yaşları ve içini kaplayan aşkı hissetti. Kendini adamın dudaklarına attı ve yüzlerinin arasındaki gözyaşlarını ezdi. Kadın adamın ağzında ağlıyordu ve adam, bu tuzlu dudaklarda aşklarının tüm acılığını ısırıyordu.

*

Yaratıcının kuru kalbi.

*

"Keşke okumayı bilseydim! Ama, akşam lamba ışığında yün de öremiyorum. O zaman, yatıyorum ve bekliyorum. Böyle iki saat geçirmek, çok uzun. Ah! keşke küçük torunum yanımda olsaydı, onunla konuşurdum. Ama ben çok yaşlıyım. Belki de kötü kokuyorum. Torunum hiç gelmiyor. İşte, böyle, yapayalnız."

*

2 P.

Bugün annem ölmüş.[1] Ya da belki dün, bilmiyorum. Huzurevinden bir telgraf aldım. "Anne vefat etti. Cenaze töreni yarın.

1) *Yabancı* için notlar. Bu sırada Camus, kitabının üslubunu bulmuş görünüyor.

Saygılar." Bundan bir şey anlaşılmıyor. Belki de dün ölmüştür...

Kapıcının dediği gibi: "Ovada, hava sıcak. Hemen gömülür. Özellikle burada." Bana Paris'ten geldiğini ve buraya alışmakta zorluk çektiğini söyledi. Çünkü Paris'te, iki gün, bazen üç gün ölüyle kalınır. Burada, zaman yoktur. Ölüm fikrine alışamadan hemen cenaze arabasının peşine takılmak gerekir.

... Cenaze alayı çok hızlı ilerliyordu. Güneş kocaman bir hayvan gibi düşüyordu. Cenaze için görevlendirilmiş hastabakıcı tam olarak şöyle diyordu: "Yavaş yürürsek, güneş çarpma tehlikesi var. Çok hızlı yürürsek de terleriz, kilisede ise bir sıcağa bir soğuğa yakalanırız." Haklıydı. Çare yoktu.

Cenaze törenini düzenleyen görevli bana anlamadığım birşeyler söyledi. Elindeki mendille, bir an kaldırdığı şapkasının altındaki başını siliyordu. Ona: "Nasıl?" dedim. Gökyüzünü göstererek: "Çarpıyor," diye yineledi. "Evet," dedim. Biraz sonra, bana "oradaki anneniz mi?" diye sordu. "Evet," dedim "Yaşlı mıydı?" "Hayli," diye yanıtladım, çünkü tam yaşını bilmiyordum. Sonra, adam sustu.

*

Aralık 38.

Caligula için: Anakronizm, tiyatroda yapılabilecek en rahatsız edici şeydir. Bu nedenle Caligula piyeste, telaffuz edebileceği tek aklı başında cümleyi söylemiyor. "Tek bir kişi düşününce ıpıssız olur her şey."

*

Caligula. "Çevremdeki insanların susmasına gereksinimim var. Yürekteki korkunç gürültünün kesilmesi için insanların ses-

sizliğine gereksinimim var."

*

15.

Zindan. Bak. röportaj.

*

Toplantıda. Temiz, yeni tıraş olmuş, kolunda ekose kumaştan astarı üst tarafa gelecek biçimde özenle katlanmış yağmurluğu – ayakkabıları boyalı yaşlı demiryolu işçisi – toplantının "burada olup olmadığını," soruyor ve bana işçinin ne olacağını düşündükçe ne kadar kaygılandığını söylüyor.

*

Hastanede. Veremliye doktor beş günlük yaşam biçmişti. Beş günü öne alıyor ve bir ustura darbesiyle gırtlağını kesiyor. Beş gün bekleyemezdi, bu gün gibi ortada.

Orada bulunan bir gazeteciye: "Gazetenizde bundan söz etmeyiniz, diyor hastabakıcı. Zaten yeterince acı çekti."

*

Şu yeryüzünde seven adam ve ölümsüzlükte ona kavuşacağına kesin olarak inanarak adamı seven kadın. Onların aşkları aynı ölçüde değil.

*

Ölüm ve yapıt. Ölmeye yakın, son yapıtını okutur. Dile getirmek istediği bu değildir. Yakılır. Ve, göğsünde akordu bozulmuş gibi çarpan birşeyler – teselli bulmadan ölür.

*

Pazar.

İlerlememizi engelleyen dağdaki fırtınanın rüzgarı, ağzımızı tıkıyor, kulaklarımızda uğulduyordu. Ormanın tümü aşağıdan yukarıya yamulmuş. Vadilerin üstünde, kırmızı eğreltiotları bir dağdan ötekine uçuyorlar. Şu turuncu renkli güzel kuş da.

*

Bir dükkanın arka tarafında sevgilisini öldüren lejyonerin öyküsü. Cesedi saçlarından tutuyor ve dükkanın satış yapılan bölümüne sürüklüyor, sonra sokağa çıkarıyor, sokakta yakalanıyor. Kafe-restoranda ortaklık payı vardı ve kahvenin sahibi sevgilisini getirmesini yasaklamıştı. Sevgilisi yine de geldi. Adam sevgilisine gitmesini emretti. Kadın reddetti. Bunun için onu öldürdü.

*

Trendeki zavallı çift. İkisi de çirkin. Kadın askıntı oluyor, gülüyor, cilveli, adamı baştan çıkarıyor. Donuk bakışlı adam, beğenmediği bir kadın tarafından herkesin önünde sevilmiş olmaktan rahatsızdır.

*

Kibarlar ya da karakolun ortasında, dalgacı polisler çemberiyle çevrelenmiş, birbirlerine sövüp sayan iki yaşlı gazeteci. Yumruklara dökülemeyen yaşlılık öfkesi, şaşkınlık verici taşkın bir kabalıkla ortaya seriliyor: "Pislik – Boynuzlu – Aşağılık salak – Numaracı – Pezevenk."

– Ben, düzgün bir adamım.

– İkimizin arasında bir fark var.

– Evet, hem de büyük bir fark. Sen salakların sonuncususun.

– Devam etme yoksa ağzını burnunu kırar, tekmeyle kıçını delerim.

– Şiddetini sevsinler, öfkeni papyonumun ucuna takarım. Çünkü ben düzgün bir adamım.

*

İspanya. Adam komünist partiye üyedir. Askere yazılmak ister. Kişisel dertleri konusunda sorgulandıktan sonra, *istenilmez*.

*

Tüm yaşamda, az sayıda önemli duygu ve çok sayıda önemsiz duygu vardır. Seçilebilseydi: İki yaşam ve iki edebiyat.

*

Ama aslında, bunlar iki ucubedir.

*

İnsanlar arasındaki ilişkilerden alınan keyif. Biri, kurnaz, ateş verir ya da ateş ister – bir suç ortaklığı, bir nevi sigara masonluğu.

*

P., "boğa güreşçisinin köprücük kemiğinden yapılmış bir çerçeve içindeki hamile bakirenin bir minyatürünü" sunmaya hazır olduğunu ilan eder.

*

Kışladaki afiş: "İçki hayvanı tutuşturmak için insanı söndürür." – bu ona, içkiyi neden sevdiğini açıkladı.

*

"Yeryüzü, hiçbir insani vasfı olmayan hayvanlar için görkemli bir kafes olabilirdi."

*

En saf sevinçlerimden birkaçı Jeanne'a ilişkindir. O sık sık bana: "Aptalsın,"[1] derdi. Bu onun sözcüğüydü, bu sözcüğü gülerek söylerdi, ama hep beni en fazla sevdiği anda söylerdi. İkimizin ailesi de yoksuldu. O, benim evimin birkaç sokak yukarısında, merkeze yakın olan sokakta oturuyordu. Ne o ne de ben, bize her şeyi sağlayan bu mahalleden hiç çıkmazdık. Onun evinde de benim evimdeki hüzün ve sefalet vardı. Birlikte oluşumuz, bir çeşit bütün bunlardan kurtulma biçimiydi. Oysa şimdi, şu anda, onca yılın ardından, onun yorgun çocuk yüzüne döndüğümde, o sefil yaşamdan kaçmadığımızı anlıyorum, aslında biz, bize artık hiçbir şeyin veremeyeceği kadar büyük bir coşku veren o belirsizliğin bağrında olmayı seviyorduk.

Onu yitirdiğim zaman çok fazla acı çektiğime inanıyorum. Ama buna rağmen isyan etmedim. Çünkü, sahip olunan bir şey hiçbir zaman kendimi iyi hissetmemi sağlamadı. Pişmanlık duymak bana her zaman daha doğal gelir. Ve, içimi apaçık görmeme rağmen, bugün şu anda, Jeanne'ın, kollarını boynuma dolamak için ayaklarının ucunda hafifçe yükseldiği o günden, daha da fazla, içimde olduğuna inanmaktan kendimi hiç alıkoyamadım. Onu nasıl tanıdığımı bilmiyorum. Ama onu görmek için evine gittiğimi biliyorum. Bizi görünce, babasıyla annesi dalga geçerdi. Babası demiryolu işçisiydi, evinde olduğu zamanlarda,

1) Grand'ın uçarı eşi Jeanne karakterinin ilk kez ortaya çıkışı. Bu parça, neredeyse tümüyle, *Veba*'nın ilk halinde, duygusal öğretmen Stephan'ın kaleminden, yer alıyordu.

onu hep bir köşede oturmuş, düşünceli, iri elleri bacaklarının üstünde, pencereden bakarken görürdünüz. Annesi hep ev işi yapardı. Jeanne da, ama onu uçarı ve güleç görünce, çalıştığını düşünmezdim. Orta boyluydu, ama bana kısa boylu gibi gelirdi. Onun böylesine ufak tefek, böylesine zayıf olduğunu düşününce, bir sokakta kamyonların önünden karşıya geçtiğini gördüğümde yüreğim sıkışırdı biraz. Pek zeki olmadığını şimdi anlıyorum. Ama o zamanlar bunu düşünmemiştim bile. Onun, kızgınmış gibi rol yaptığı kendine özgü bir tarzı vardı, bu hali, yüreğimi gözyaşlarıyla dolu bir hayranlıkla doldururdu. Bağışlaması için yalvardığım zaman, bana dönüp, kollarıma atıldığında, o giz yüklü tavır, bunca yıl sonra, bir sürü şeye kapalı olan bu yüreği nasıl olur da etkilemez? Bugün, onu arzulayıp arzulamadığımı bilmiyorum. Her şeyin karmakarışık olduğunu biliyorum. Beni huzursuz eden her şeyin, sevecenlik içinde kendi kendini erittiğini biliyorum yalnızca. Eğer onu arzulamış olsaydım, evinin koridorunda, ona verdiğim küçük yaka iğnesi için teşekkür ederken bana dudağını uzattığı anda, ilk gün onu unuturdum. Geriye taranmış saçları, biraz iri dişleriyle düzgün olmayan ağzı, açık renk gözleri ve uzun burnuyla, o akşam orada bana öpücükleri ve sevecenliği için doğurabileceğim bir kız çocuğu gibi göründü. Ve uzun bir süre bu duyguyu hissettim, bunda Jeanne'ın beni her zaman "büyük dost" olarak çağırmasının da yardımı oldu.

Birlikte tuhaf sevinçler yaşıyorduk. Nişanlandığımızda ben yirmi iki, o, on sekiz yaşındaydı. Ama, ilişkimizi resmileştiren, yüreğimize işleyen ağır ve neşe dolu aşktı. Jeanne evime kabul edildiğinde, annem ona sarılıp, "Küçüğüm" dediğinde, gizlemeye çalışmadığımız, gülünç sayılabilecek bir sevinçle dolmuştuk. Ama Jeanne'ın hatırası, bugün bana anlatılamaz gelen bir duygu-

ya bağlı. Hâlâ bu duyguyu yaşıyorum, hüzünlü bir anımda olmam ve o birkaç dakika içinde beni etkileyen bir kadın yüzü ve gösterişli bir vitrin görmem; bana dönerek "Ne kadar da güzel," diyen Jeanne'ın yüzüyle, kendimi kötü hissetmeme yol açan bir gerçekle yeniden karşılaşmama yetiyor. Bayram dönemiydi. Mahallemizdeki mağazalar ne ışıkları ne de süslemeleri esirgiyorlardı. Pastanelerin önünde duruyorduk. Çikolatadan yapılmış şekiller, gümüş ve altın yaldızlı kağıt süslemeler, pamuklardan kar taneleri, altın yaldızlı tabaklar ve gökkuşağı renklerine bürünmüş pastalar, hepsine hayran oluyorduk. Bundan biraz utanıyordum. Ama, içimi dolduran ve Jeanne'ın gözlerini parlatan bu sevince engel olamıyordum.

Bugün, bu tuhaf coşkuyu açıklamaya çalışsam, bu duyguda birçok şey buluyorum. Elbette, bu sevinç bana öncelikle Jeanne'dan – onun kokusundan ve bileğimi sıkan elinden, beklediğim surat asmalarından ulaşıyordu. Ama aynı zamanda da, kapkara olmasına alışık olduğumuz mahalledeki mağazaların birdenbire aydınlanması, satın aldıkları şeyleri yüklenmiş yayaların aceleci hali, sokaklardaki çocukların neşesi, her şey bizi yalnız dünyamızdan koparıyordu. Şu bir lokmalık çikolataların yaldızlı kağıdı, basit yüreklere içini açan belirsiz ama gürültülü ve altın yaldızlı bir dönemin işaretiydi, Jeanne ve ben birbirimize biraz daha fazla sarılıyorduk. Belki de, belirsiz bir biçimde insanın yaşamıyla kendisinin uyum içinde olduğunu anladığı insana özgü şu tuhaf mutluluğu hissediyorduk. Aşkın yer almadığı bir dünyada, her zaman olduğu gibi aşkımızın büyülü çölünde geziniyorduk. Ve bu günlerde, ellerimiz birleştiğinde içimizde yükselen coşku bize, vitrinlerde, çocuklarıyla haşır neşir olan işçilerde, saf ve buz gibi aralık ayı göğünün derinliklerinde oynaşan coşkuyla aynı gibi geliyordu.

*

Aralık.

Ters çevrilmiş Faust. Genç adam Şeytandan bu dünyanın nimetlerini ister. (Spor giyinen ve kural tanımazlığın zekanın en yüce dürtüsü olduğunu memnuniyetle ilan eden) Şeytan ona tatlılıkla: "Ama, sen bu dünyanın nimetlerine sahipsin. Sende eksik olanı Tanrı'dan istemek gerek – sende eksik birşeyler olduğuna inanıyorsan elbette. Tanrı'yla pazarlık yapacaksın ve öbür dünyanın nimetleri için, bedenini ona satacaksın," der.

Bir sessizlikten sonra, bir İngiliz sigarası yakan Şeytan ekler: "Bu senin sonsuz cezan olacak."

*

Peter Wolf. Bir toplama kampından kaçar, bir nöbetçiyi öldürür ve sınırı geçmeyi başarır. Yeni bir yaşam kurmaya çalıştığı Prag'a sığınır. Münih'in ilhakından sonra, Prag yönetimi tarafından iade edilir. Nazilere teslim edilir. Ölüme mahkum olur. Birkaç saat sonra kafası uçurulur.

*

Bir kapının üstünde: "Giriniz. Kendimi astım." Girilir, yazılan doğrudur. (O "ben" diyor ama artık "ben"[1] değildir.)

*

Java dansları. Yavaşlık Hint danslarının temeli. Kat kat açılma. Birlikte yapılan hareketlerde ayrıntıdaki gelişmeler. Mimarideki ayrıntıların yığılması gibi. Hareketlerin çoğalması. Hiçbir şey aceleye gelmiyor, her şey akıp gidiyor. Bu, bir eylem ya da bir hareket değil. Bu, bir katılım.

Bunun yanında, sert dansların bazılarında sıçramalarla olu-

1) *Veba* için not. İlk biçiminde, Stephan kendini asar. Sonra, kendini asan Cottard olur.

şan trajedi. Eşlik eden müzikte sessizliklerin kullanımı (zaten, öteki bölümlerde de müzik varla yok arası). Müzik, dansa eşlik eden resmi betimlemiyor. Bir fon oluşturuyor. Hareketi ve müziği kaplıyor. Bedenlerin ve onların duyumsanamayan geometrik biçiminin çevresinde akıyor.

(Başların dansında Othello.)

*

Düğün'ün sonu için.

Yeryüzü! Tanrıların terk ettiği şu büyük tapınak, insanın görevi onu kendine uygun, sözle anlatılamaz, sevdalı yüzler ve kilden ayaklı putlarla doldurmaktır.

... Sevincin şu ürküntü veren putları, sevdalı yüz ve kilden ayaklar.

*

Konstantin milletvekili üçüncü kez seçilmiştir. Seçim günü, öğleyin ölür. Akşam, onu alkışlarla selamlamaya gelirler. Karısı balkona çıkar ve vekilin biraz yorgun olduğunu söyler. Kısa bir süre sonra ceset milletvekili olur. Yapılması gereken buydu.

*

Saçma üstüne?

Umutsuzluğun saf olduğu yalnızca tek bir durum vardır. Bu idam mahkumunun durumudur (bize bir betimleme olanağı verilsin). Aşk nedeniyle umutsuzluğa kapılmış birine, ertesi gün giyotinle kafasının uçurulmasını isteyip istemediği sorulsa, reddedecektir. Bu işkenceden ürktüğü için mi? Evet. Bu durumda korku kesinlikten – daha doğrusu bu kesinliği oluşturan matematiksel unsurdan doğar.[1] Bu durumda, Saçma tam anlamıyla açıktır. Usa aykırı olanın karşıtıdır. Açıkça görülen tüm işaretle-

1) Hem *Yabancı*'da hem *Sisifos Söyleni*'nde yararlanılan düşünceler.

re sahiptir. Usa aykırı olan, usa aykırı gelen, bitecek olan geçici ve can çekişen umuttur, oysa bu ölüm önlenebilir. Ama, saçma önlenemez. Açık olan kafasının kesileceğidir, üstelik de bilinçliyken – hatta tüm bilinci kafasının kesileceği olgusunda yoğunlaştığı sırada.

Kirilov'un hakkı var. Kendini öldürmek özgürlüğünü kanıtlamaktır. Ve, özgürlük sorununun basit bir çözümü var. İnsanlar, özgür oldukları yanılsamasına kapılırlar. İdam mahkumları bu yanılsamaya kapılmazlar. Bütün sorun, bu yanılsamanın gerçekliğindedir.

Önce: "Bu kalbin duracağı, bu kadar uzun zamandan beri bana eşlik eden bu gürültünün kesileceği, nasıl düşünülür, hele duracağı an nasıl düşünülür..."

Ah! zindan, zindandaki cennet."

(Anne: "Şimdi, onlar onu bana geri veriyor... İşte, onlar onu bu hale getirdiler... Onu bana iki parça halinde geri veriyorlar.")

"Yalnızca gündüzleri biraz uyuyordum, gecelerimi ışığın belirmesini sabırla bekleyerek geçiriyordum, ve ışıkla birlikte, yeni bir günün gerçeği başlıyordu. *Onların* âdetleri üzere gelecekleri o kuşku dolu saatler boyunca... bir hayvan gibiydim... Sonra, bir günüm daha oluyordu...

Hesap yapıyordum. Kendime hakim olmaya çalışıyordum. İtiraz dilekçem vardı. Ve hep en kötü olasılığı düşünüyordum: İtiraz dilekçem reddedilmişti. Öyleyse, ölecektim. Belki başkalarından daha erken. Ölme düşüncesi bana yaşamda kaç kez saçma göründü. Ölüm anının, nasıl ve ne zaman olduğunun pek bir önemi yok. Öyleyse kabullenmek zorundayım. O halde, o anda, ikinci varsayımı ele alma ***hakkım var***. Affedilmişim. Kanın

ve bedenin çılgın bir sevinçle gözlerimi yakan bu atılımının coşkusunu eksiltmeye çalışıyordum. Birinci varsayıma boyun eğişimi daha makul kılmak için, bu çığlığı kısıyor, önemini azaltıyordum. Ama neye yarar. Gün ışıyordu, ve ışıyan günle birlikte, kuşku dolu saatler geliyordu...

... Ama bunlar onlardır. Oysa çok karanlık. Çok erken geldiler. Kandırıldım. Size kandırıldığımı söylüyorum...

... Kaçmak. Her şeyi yıkmak. Ama hayır, kalıyorum. Sigara? Neden olmasın. Zaman. Aynı zamanda o gömleğimin yakasını kesiyor. Aynı zamanda. Aynı zamandadır. Kazanılmış zaman yoktur. Size beni kandırdıklarını söylüyorum.

... Bu koridor ne kadar da uzun, bu insanlar ne kadar da hızlı yürüyorlar... Keşke kalabalık olsalar, beni nefret çığlıklarıyla karşılasalar. Keşke kalabalık olsalar da, yalnız kalmasam.

... Üşüdüm. Nasıl da soğuk. Neden beni bir tek gömlekle bıraktılar? Aslında, bunun hiçbir önemi yok. Ben artık hastalanmam. Acının cennetini yitirdim, o cenneti yitiriyorum, ve ciğerlerini tükürmenin sevinci ya da sizi seven birinin bakışları altında kansere yakalanmak.

... Ve şu yıldızsız gökyüzü, şu ışıksız pencereler, şu işlek sokak ve ilk sıradaki şu adam, ve o adamın ayağı..."[1]

SON

1) *Yabancı* için parça.

*

Saçma. Gurvitch.[1] Umutsuzluk üstüne inceleme. Şeflerin iktidarı...

*

Mersault.

Caligula.

Rivages'ın tiyatro üstüne özel sayısı. Yeniden sahne düzenlemeleri bulmak. Miquel'in[2] planının yorumu. Sunuş. Hepsinin tiyatroyla ilintisi var.

Salzburg'daki Mirabel Parkı.

Grup, Bordj-bou-Arreridj'de turnede.

*

1939.

Yanmak bana huzur veriyor. Yakan bir sevinçten daha iyisi yoktur. Ama çalışmanın ardı arkası kesilmiyor, evliliğin ardı arkası kesilmiyor, arzunun da ardı arkası kesilmiyor.

*

Çalışma düzeni:

Tiyatro üzerine konuşma.

Saçma okuması.

Caligula.

Mersault.

Tiyatro.

1) Çağdaş sosyolog. Yazdığı önemli kitaplar: *Les tendances actuelles de la philosophie allemande* ve *les Essais de sociologie.*

2) Louis Miquel. Albert Camus'nün dostu. Cezayir kentinde yaşayan mimar. 1960'ta Orleansville' de açılan "Albert Camus Spor ve Gençlik Merkezi"nin planını Simounet ile yaptı.

Pazartesi Charlot Yayınevi'nde *Rivages*.[1]

Ders.

Gazete.

*

Şubat.

Ölümün ansızın yakalayamadığı yaşamlar. Ölüme göre düzenlenmiş yaşamlar. Ölümün gafil avlamadığı yaşamlar.

*

Bir yazarın ölümünün onun yapıtını olduğundan fazla göstermesi gibi, bir bireyin ölümünde de onun aramızdaki yeri abartılır. Böylece geçmiş bütünüyle ölümden, bir yığın yanılsamadan oluşur.

*

Aşk, içinde tek bir aşk bile olmayan gerçekle karşılaştırılmaya katlanamaz. O halde, sevememek soylu kalplerin ayrıcalığıdır.

*

Roman. Geceleyin, şu yan yana konuşmalar, şu bitmez tükenmez sırlar...

"Ve beklemeyle geçen bu yaşam. Akşam yemeğini beklerim ve uykuyu beklerim. Belli belirsiz bir umutla uyanmayı düşünürüm – neyin umudu? Bilmiyorum. Uyanma saati gelir ve öğle yemeğini beklerim. Ve sonra ertesi güne kadar böyle... Durmaksızın kendi kendine: Şimdi bürodadır, öğle yemeğini yiyor, bürosundadır, iş bitmiştir – ve yaşamındaki, düşünülmesi gereken,

1) Charlot, Camus'nün ilk yayıncısı oldu. Camus'nün yönettiği *Rivages* dergisini yayımladı. Bu dergi 1939'da iki sayı yayımlandı.

düşünülünce, insanı haykıramayacak hale getiren şu boşluk..."

"... Ertesi gün yeniden yola çıkmak için sevinçle gelmek – sanki umutsuzluk sevincin yanı başında! Şu iki güne geri dönüyoruz. Güzeldiler ama gözyaşları onları örttü."

*

Cezayir, hem ölçülü hem de ölçüsüz ülke. Genel görünümünde ölçülü, ışığında ölçüsüz.

*

"Onbaşı"nın ölümü. Bak. kağıt.

*

Kitapçıdaki deli. Bak. kağıt.

*

Trajedi kapalı bir dünyadır – orada çarpılır, orada çarpışılır. Tiyatroda, trajedinin sahnenin sınırlı alanında doğması ve ölmesi gerekir.

*

Bak. Stuart Mill: "Hoşnut olmayan Sokrates olmak, hoşnut bir domuz olmaktan yeğdir."

*

Güneşle dolu bu sabah: Sıcak ve kadınlarla dolu sokaklar. Sokağın her köşesinde çiçekler satılıyor. Ve şu gülümseyen genç kız yüzleri.

*

Mart.

Kendimi aydınlık, sıcak, birinci sınıf kompartımanda buldu-

gumda, kapıyı arkamdan kapadım ve bütün perdeleri indirdim.[1] O anda, ansızın beni karşılayan harika sessizliğin ortasında oturuverince, kendimi özgürlüğüme kavuşmuş hissettim. Öncelikle, soluk soluğa geçen şu günlerden, yaşamımı egemenliği altına alan o güçten, bu berbat kargaşadan kurtulmuş hissettim. Her şey susmuştu. Vagon hafifçe sallanıyordu. Camların gerisinde yağmurlu gecenin tıpırtısını duysam da, onu hâlâ bir sessizlik gibi duyumsuyordum. Birkaç gün için, düşünecek bir şeyim yoktu, gidecektim. Saatlerin, otellerin, beni bekleyen insani görevin esiriydim. Nihayet kendi başıma buyruk olmuştum, kanşanım yoktu. Baskısız, aşksız ve benim dışımda doğan bu dingin evrenle yükseldiğimi hissettiğim bu huzur içinde, büyük bir zevkle gözlerimi kapadım.

*

Oran. Frezya ve kırmızı sardunyalı küçük bahçenin üstünden görünen Mers-el-Kebir körfezi. Hava yarı kötü yarı iyi: Bulutlar ve güneş. Uzlaşmacı ülke. Fazlasıyla gergin yüreklerin yeniden dinginleşmesi için büyük bir parça gökyüzü yetiyor.

*

Nisan 39.

Oran'da, "sufoco" bir hakarettir. Ona tahammül edilmez. Harekete geçilir, hem de hemen. Oranlılar çabuk öfkelenirler.

Bir manzara, görkemli olmasa da harika olabilir. En ufak bir şey bile görkemi azaltabilir. Cezayir Körfezi de, aşırı güzelliğinden ötürü görkemden yoksun. Santa-Cruz'dan görünen Mers-el-Kebir, tam tersine, görkemin ölçüsünü sunuyor. Görkemli ve şefkatsiz.

1) *Mutlu Ölüm* için parça

*

Oran'ın yakın banliyölerinde, son evlerin birkaç metre ilerisinde, bu mevsimde parlak katırtırnaklarıyla kaplı uçsuz bucaksız ekilmemiş topraklar başlar. Daha uzakta, ilk sömürgeci köy. İçinden geçen tek caddede sömürgecilik simgesi bir konser mekanı bulunan ruhsuz bir köy.

*

Yüksek Platolar ve Cebel Nador.

Bitmez tükenmez, geniş buğday tarlaları, insansız ve ağaçsız. Zaman zaman ufukta, bir kulübe, dorukta ilerleyen titrek bir gölge belirir. Birkaç karga ve sessizlik. Orada sığınılacak bir yer – orada bir sevinç ya da doğurgan olabilecek bir hüzün kaynağı bulmak olanaksız. Bu topraklardan iç sıkıntısı ve kısırlık yükselir.

Tiaret'de, birkaç öğretmen bana "çok sıkıldıklarını" söylediler.

– Canınız sıkıldığında ne yapıyorsunuz?

– Kafayı çekiyoruz.

– Ya sonra?

– Geneleve gidiyoruz.

Onlarla birlikte geneleve gittim. Kar yağıyordu. Kar incecik yağıyordu, içe işliyordu. Hepsi içmişti. Bir bekçi bana kapıda iki frank ödetti. Kocaman dikdörtgen bir salondu, tuhaf bir biçimde siyah ve sarı eğik şeritlerle boyanmıştı. Bir pikabın sesiyle dans ediliyordu. Kızlar ne güzel ne de çirkindi.

Kızlardan biri: – Düzüşmeye mi geldin? diyordu.

Adam utangaçca paçayı kurtarmaya çalışıyordu.

– Ben, bunu bana koymanı çok istiyorum, diyordu kız.

Çıkışta, gene kar yağıyor. Bir aralıktan kır görünüyordu. Hep aynı kederli genişlik, ama bu kez bembeyaz.

*

Trezel'de – Mağrip kahvesi. Naneli çay ve sohbet.
Kızların sokağının adı "Gerçeğin sokağı". Vizite üç frank.

*

Tolba ve kavgalar.[1]

"Kötü biri değilim ama sinirliyim. Sağım solum belli olmaz. Adam bana: 'Erkeksen, tramvaydan in,' dedi. Ben ona: 'Hadi, rahat dur,' dedim. O bana: 'Erkek değilsin,' dedi. O zaman indim ve ona 'Yeter, bu kadar yeter yoksa seni fena yaparım,' dedim. 'Neyle?' O zaman ona bir tane patlattım. Yere düştü. Ben, onu yerden kaldırıyordum. Ama o bana yerden vurmaya başladı. Ben de ona bir diz attım, iki tane de patlattım. Yüzü kan içinde kaldı. Ona: 'Hadi bakalım, ağzının payını aldın mı?' dedim. O: 'Evet' dedi."

*

Seferberlik.

Büyük oğul gidiyor. Annesinin karşısına oturur ve: "Hiçbir şey olmayacak," der. Anne hiçbir şey demez. Masanın üstünde duran gazeteyi alır. Onu ikiye, sonra dörde, sonra sekize katlar.

*

Garda, yolcu etmeye gelen kalabalık. İnsanlar vagonlara istif olmuş. Bir kadın ağlıyor. "Böyle olacağını, bu kadar kötü olacağını sanmıyordum." Başka bir kadın: "Ölmek için böyle koşmak gülünç." Bir kız nişanlısına yaslanmış ağlıyor, erkek ağırbaşlı. Hiçbir şey söylemiyor. Dumanlar, bağırışlar, sarsıntılar. Tren gidiyor.

1) *Yabancı*'da yinelenen parça. Camus'nün notlarında ürettiği halk adamı üslubu, *Yabancı*'nın üslubunu anımsatıyor.

*

Kadın yüzleri, güneşin ve suyun neşesi, işte katledilen bunlar. Cinayet kabul edilmiyorsa, sıkı durmak gerek. Çelişki içindeyiz. Dönem boğuyor, tek gözyaşı bile akıtmaksızın, gırtlağımıza kadar çelişkiye batmışız.

Olmayan yalnızca çözümler değil, henüz sorunlar da yok.

3. Defter

Nisan 1939

Şubat 1942

Provence ve İtalya göklerindeki serviler genellikle koyu lekeler olduğu halde, burada, El Katar mezarlığındaki, bu servi ışıl ışıl parlıyordu, güneşin altın ışıkları içinde yüzüyordu. Kara yüreğinden gelen, altın sarısı bir su kısa dallarının en uç noktalarına kadar köpüklenmişti sanki ve yaprakların yeşilinin üstünde pas rengi izler bırakarak akıyor gibiydi.

*

... Sanki, okuyucunun beğenisi ve zekası hakkında iyi bir kanıya varılsın diye bu kitaplarda çok fazla bölümün altı kalemle çizilmiş.

*

Avrupa-İslam diyaloğu.

– Mezarlıklarınızı, mezarlıklarda yaptıklarınızı seyre dalınca, size karşı merhamet yüklü bir nevi hayranlığa, kendi ölümlerinin tıpkısı bir görüntüyle yaşamak zorunda olan bu insanların karşısında saygıyla dolu bir korkuya kapıldık...

– ...Biz de, bazen kendimize acırız. Bu, yaşamamıza yardımcı olur. Bu sizin pek anlayamayacağınız bir duygudur ve size pek cesur gelmeyebilir. Oysa, bu duyguyu hissedenler aramızdaki en cesur kişilerdir. Çünkü biz bilinçli olanlara cesur deriz ve bizi duru görüşten uzaklaştıran hiçbir kuvvet istemeyiz. Sizin için ise, tam tersine, insanın erdemi kumanda etmektedir.

*

Savaşta. İnsanlar her cepheye özgü tehlike düzeyine değer biçerler. "Benimkisi en tehlikelisiydi." Evrensel alçalma durumunda bile sınıflandırma yaparlar. İşin içinden ancak böyle çıkarlar.

*

– Evet, der lağımcı, hele aşağıda, Marina'da, "onların" onlar için yaptığı helaları görseydiniz! Böyle insanlara öyle helalar verilmesine yazık.

*

Hiçbir şey anlamaksızın kocasıyla yaşayan kadın. Koca bir gün radyoda konuşur. Kadını bir camın gerisine yerleştirirler ve kocasının ne dediğini duymadan onu seyreder. Kadının tüm bildiği, adamın yalnızca el kol hareketleri yaptığıdır. İlk kez, kadın kocasını bedeniyle algılar, fiziksel bir varlık ve bir kukla gibi.

Kocasını terk eder. "Demek, her gece karnımın üstüne bu kukla çıkıyor."

*

Piyesin konusu. Maskeli adam.[1]

Uzun bir yolculuk sonrası, evine maskeyle döner. Piyes boyunca öyle kalır. Neden? Konu budur.

Piyesin sonunda maskesini çıkarır. Hiçbir şeye yaramadı. Bir maske altından bakmak. Öylece uzun bir süre kalabilirdi. Eğer bu sözcüğün bir anlamı varsa, mutluydu. Onu maskeyi çıkarmaya zorlayan, karısının üzüntüsüydü.

"Bu ana kadar seni tüm benliğimle seviyordum ama şimdi seni yalnızca sevilmek istediğin gibi seveceğim. Aşağılanmış olmayı, düşünmeden sevmeye yeğlediğine inanmak gerek. Bunun altında iki değerli nitelik var."

(Ya da iki kadın. Birisi adamı maske takınca seviyor, çünkü adam onun kafasını karıştırıyor. Sonra, adamı hiç sevmiyor. "Sen beni beyninle seviyordun. Beni kalçalarınla *da* sevmen ge-

1) *Yanlışlık*'ın ilk taslağı.

rek.", İkinci kadın onu maskeye *rağmen* seviyor ve sonra da sevgisi sürüyor.)

Tuhaf ama doğal bir tepkiyle, sevdiği adamın acısını, adamın kendini kesinlikle kötü hissetmesinin nedenlerini düşünüyordu. Kendini tüm umutlardan yoksun bırakmaya böylesine alıştığı bir anda, bu adamın yaşamını anlamaya çalışıyordu, o yaşamda yalnızca kendisinin ona uygun olmadığını görüyordu hep. İşte, onu rahatsız eden şey tam olarak buydu.

*

Tarihsel anlayış ve ölümsüzlük anlayışı. Birinde güzellik duygusu hakim. Ötekinde sonsuzluk.

*

Le Corbusier. "Sanatçıyı, kendisini bir insandan daha fazla hissettiği bu dakikaların oluşturduğunu, anlıyor musunuz."

*

Pia[1] ve kaybolacak belgeler. Gönüllü ufalanma. Hiçliğin karşısında, hazcılık ve sürekli yer değiştirme. Bu durumda tarihsel anlayış coğrafik anlayışa dönüşüyor.

Tramvayda. Bana askıntı olan yarı zenci. "Erkeksen, bana üç beş kuruş ver. Sen, sen erkek adamsın. Bak, hastaneden çıktım. Bu akşam nerde yatacağım? Eğer erkek adamsan, bir kadeh içeceğim ve unutacağım. Ben mutsuz biriyim, benim kimsem yok."

Ona beş frank veriyorum. Elimi tutuyor, bana bakıyor, göğsüme atılıyor ve hıçkırıklara gömülüyor. "Ah! Sen iyi bir adamsın. Beni anlıyorsun. Kimsem yok, anlıyor musun, hiç kimsem yok." Ondan ayrıldığımda, tramvay hareket ediyor ve o içerde

1) Pascal Pia, 38'de, Camus'nün gazeteciliğe başladığı *Alger Républicain*'in yöneticisiydi, sonra da direniş sırasında A. Camus ile *Combat*'da yazı işleri müdürü olarak çalıştı.

kalıyor, yitik, ve ağlayarak.

*

Uzun yıllardır yalnız yaşayan ve bir çocuğu evlat edinen adam. Yalnızlık içinde geçen geçmişini çocuğun üstüne yıkıyor. Ona ait olan bu kapalı evrende, bu varlıkla baş başa, kendini çocuğun ve ele geçirdiği görkemli bir krallığın efendisi olarak hissediyor. Çocuğu baskı altında tutuyor, onu korkutuyor, kararsızlıkları ve bitmez tükenmez istekleriyle çocuğu şaşkına çeviriyor. – Çocuğun kaçtığı ana kadar, o anda, yitiriverdiği oyuncağına duyduğu sevginin korkunç coşkusu ve gözyaşlarıyla yeniden yalnız kalana kadar.

*

"Sokağa çıkıp, kızın yüzünü bana döndüğü anı beklerdim. O bana, öpücüklerin boyaları hatta ifadeyi sildiği ışıl ışıl ve solgun bir yüz gösterirdi. Yüzü çıplaktı. Arzulara boğulmuş, uzun saatler boyunca onu izledikten sonra, onu ilk kez, görürdüm. Sevme sabrım sonunda ödüllendirilirdi. Ve, dudaklarımın, gülümsemelerden ve boyalardan oluşmuş kılıfından sıyırarak gün yüzüne çıkarttığı, çok solgun dudaklı ve beyaz elmacık kemikli bu yüzde, ona derinlemesine dokunurdum."

*

Poe ve mutluluğun dört koşulu:

1) Açık havada yaşam
2) Birine duyulan aşk
3) Tüm tutkulardan vazgeçme
4) Yaratım.

*

Baudelaire: "İnsan Hakları Beyannamesi'nde iki hak unutul-

du: Kendi kendiyle çelişme ve başını alıp gitme hakkı."

a.g. "Öyle güçlü cazibe türleri vardır ki bunlar ancak erdem sayılabilir."

*

İdam sehpasında, Madam du Barry: "Bir dakika daha, bay cellat."

*

14 Temmuz 1939. Bir yıl oldu.

*

Kumsalda, adam, güneşte çarmıha gerilmiş gibi kollarını iki yana açmış.

*

Pierre'de, müstehcenlik bir umutsuzluk biçimi sanki.

*

"Evliliği ya da herhangi bir şeyi beklediği – başarısızlığını ve korkaklığını doğrulayan, her şeyden el etek çekme felsefesini oluşturduğu kuşkuyla dolu bu korkunç yıllar."

*

"Karısıyla. Ortaya çıkan sorun, onun gibi bir adamın, bu kadının yalanlarının ortasında, küçülmeden yaşamasına olanak olup olmadığını bilmekti."

*

Ağustos.

1) Oidipus sfenksi yok eder ve, insanı tanıdığı için gizleri ortadan kaldırır. Tüm Yunan evreni durudur.

2) Ama, yazgı aynı adamı vahşice parçalar, kör mantığın merhametsiz yazgısı. Trajiğin ve ölümlünün gölgesiz aydınlığı.

*

Bak Epikuros (deneme).

Akropolis'de Aglauros mağarası. Yılda bir kez giysilerinden sıyrılan Minerva'nın heykeli. Tüm heykellerin böyle giydirilmesi olası. Yunan nü'sü bizim icadımız.

*

Atina'da, yaşlılığa adanmış bir tapınak vardı. Çocuklar oraya götürülürdü.

Kresus ve Kallirhoe (piyes).[1]

Kurban edilen erkek, kurban edilen kadın. Aşkın kanıtlanmasının cezalandırılması.

*

Yardımseverliğe teşvik eden, dilenci kılığına girmiş tanrıların efsanesi. Bu efsane doğal değildi.

*

Sicyone'da[2] Prometeus Zeus'u kandırdı. İki öküz derisi, biri et, öteki kemik dolu. Zeus ikinciyi seçti. Bu nedenle, ateşin kullanımı insanın elinden alındı. Aşağılık intikam.

*

Çömlekçinin kızı Dibutates, sevdiği genç adamın yandan gö-

1) Söz konusu olan Koresos ve Kallirhoe'dir, Dionysios rahibi Koresos'un sevdiği, bir Kalydon kralının kızı, Koresos'un teklifini reddetti; bu olayın ardından tüm ahali tanrı tarafından delilikle cezalandırıldı. Dodona kahini, Kallirhoe'nin kurban edilmesini buyurdu. Koresos intihar etmeyi yeğledi; bu büyük aşktan etkilenen Kallirhoe de ondan sonra yaşamak istemedi.

2) Sicyone (Sikion): Peloponez Yarımadası. (ç.n.)

rünüşünü yazı yazmak için kullanılan iğneyle duvara çizdi. Resmi gören babası, Yunan vazolarının süsleme biçemini buldu. Aşk, her şeyin başlangıcıdır.

*

Korinthos'ta, komşu iki tapınak: Biri şiddetin, öteki zorunluluğun tapınağı.

*

Dimetos'un töreye aykırı bir aşkla bağlandığı yeğeni, kendini astı. Sahildeki incecik kumların üstüne, küçük dalgalar bir gün olağanüstü güzellikte genç bir kadın cesedi getirdiler. Dimetos, kadını görünce dizlerinin üstüne çöktü, çılgınca âşıktı. Bu olağanüstü bedenin çürümesine tanık oldu ve delirdi. Bu, yeğeninin intikamı ve tanımlanması gereken bir toplumsal durumun simgesiydi.

*

Pallantion'da, Arcadia'da, "Kusursuz tanrıların" sunakları.

*

O kız için ölebilirim, diyor P. Oysa o, benim yaşamamı istemiyor.

*

39 Eylül. Savaş.

İnsanlar, Cezayir kentinde tanınmış bir doktor tarafından acil ameliyat ediliyorlar, çünkü doktorun silah altına alınmasından korkuyorlar.

Gaston: "Önemli olan, silah altına alınmadan önce bir şey ba-

şaracak zamanımın olması."

*

Gardaki peronda, bir anne genç bir yedek askere (otuz yaşında): "Dikkatli ol."

Tramvayda: "Polonya, boyun eğmiyor."
"Anti-komintern Paktı, artık yok."
"Hitler, elini veren kolunu kurtaramaz."
Pazarda: – Biliyorsunuz, cumartesi, yanıt verilecek.
– Ne yanıtı?
– Hitler'in yanıtı.
– Yani?
– Yani, savaş olup olmayacağı anlaşılacak.
– Eğer keyfi yerindeyse!

Garda, yedek askerler görevlileri tokatlıyorlar: "Torpilli herifler!"

*

Savaş patladı.[1] Savaş nerdedir? İnanılması gereken haberler ve okunması gereken ilanların dışında, bu saçma olayın işaretlerini nerede bulmalı? Savaş, mavi denizin üstündeki mavi gökte, ağustosböceklerinin cırlamalarında, tepelerdeki servilerde değil. Cezayir kentinin sokaklarındaki şu ışığın dinç devinimlerinde değil.

İnsan savaşa inanmak istiyor. Savaşın yüzünü görmeye çalışıyor ama savaş bizi reddediyor. Yalnız dünya kraldır ve onun görkemli yüzleri.

1) Camus bu parçayı daha sonra *Veba* için yeniden ele alacak (ilk bölümlerden biri için). Sonra, bu parçayı bu biçimde kullanmaktan vazgeçecek.

Bu hayvanın nefretiyle yaşamak, karşısında onun olduğunu bilmek ve onu tanıyamamak. Pek az şey değişti. Kuşkusuz, daha sonra, balçık, kan ve ucu bucağı olmayan tiksinti gelecek. Ama bugün için, savaşların başlangıcının barışın ilk günlerine benzediği hissediliyor: Dünya ve yürek, savaşlan bilmezden geliyor.

*

... Bir savaşın ilk günlerini anımsamak, inanılmaz bir mutluluk yaşanan günler gibi yıkıcıdır belki de, tuhaf ve eğitici yazgı... Bu ana kadar, olaylarda hiçbir şeyin haklı göstermediği başkaldırımı yasallaştırmaya çalışıyorum.

*

Bazı insanlar sevmek için, bazı insanlar yaşamak için yaratılmışlardır.

*

Bireysel yaşamın önemi her zaman abartılır.[1] Çok sayıda insan, bireysel yaşamın neye yaradığını bilmez, onları bu bireysellikten yoksun bırakmak kesinlikle ahlaksızlık değildir. Öte yandan, her şey yeni bir değer kazanıyor. Bu daha önce de söylenmişti. Bu felaketin özde var olan anlamsızlığı, felaketin kendisinde hiçbir şey değiştirmiyor. Felaket, yaşamda var olan anlamsızlığı biraz daha genelleştiriyor. Anlamsızlığı daha doğrudan ve daha belirgin kılıyor. Bu savaşın insan üzerinde bir etkisi olacaksa, bu, insanın varoluşu konusunda oluşturduğu fikri ve bu fikir hakkındaki yargısını güçlendirmek olacaktır. Madem bu savaş "vardır", onunla bütünleşmeyen tüm yargılar yanlıştır. Dü-

1) Önceki notla aynı saptama: Zaten iki metin, tek olarak oluşturulmuş

şünen bir insan zamanını genellikle, yeni olgulardan oluşturduğu fikri yalanlayan düşünceye uyum sağlamakla geçiriyor. Doğru, yani yaşamdan alınacak ders; yatkınlığında, düşüncenin bu çarpıklığında, bu bilinçli düzeltmede bulunur. Bu nedenle, bu savaş ne kadar iğrenç olursa olsun dışında kalmak olanaksızdır. Hiç çekinmeden ölümüne iddiaya girerek yaşamını tehlikeye atabilecek benim için de doğal olarak ve öncelikle geçerlidir, bu anlamsız kıyıma doğru giden – ve çok yakınlık duyduğum adsız ve boyun eğmiş insanlar için de geçerlidir.

*

Pencereden soğuk bir rüzgar giriyor.

Anne: – Mevsim değişmeye başlıyor.

– Evet.

– Savaş boyunca karartma yapılacak mı?

– Evet, muhtemelen.

– Bu karartma asıl kışın kasvetli olacak.

– Evet.

*

Herkes ihanet etti, direnişi körükleyenler de, barıştan söz edenler de. Onlar burdalar, hem uysal hem de başkalarına göre daha fazla suçlular. Ve birey hiçbir zaman yalan üretme makinesinin karşısında bu denli yalnız olmadı. Hâlâ aşağılayabilir ve aşağıladığı şeye karşı savaşabilir. Bir kenara çekilme ve aşağılama hakkı yoksa, yargılama hakkını korur. İnsandan, kalabalıktan hiçbir şey çıkmayabilir. İhanet bunun tersine inanmaktı. Yalnız, ölürüz. Herkes ölüme yalnız gider. Yalnız olan insan, en azından burda, aşağılamasına ve kendi öz değerine yarayacak korkunç sınavı seçme iktidarını koruyabilsin.

Sınavı ve içerdiği her şeyi kabul etmek. Pek soylu olmayan

görevleri, en soylu davranışlarla yapmaya yemin etmek. Soyluluğun temeli (gerçek soyluluğun, yürek soyluluğunun) aşağılama, cesaret ve derin bir aldırmazlıktır.

*

Yaratmak, sevmek ve her işi başarmak için yaratılmış olmak, barış içinde yaşamak için yaratılmış olmaktır. Ama savaş, her şeyi yitirmeyi ve olunmadığı gibi olmayı öğretir. Her şey bir üslup sorununa dönüşür.

*

Roma'ya muzafferane girişimizi hayal ettim. Ve Barbarların Roma'ya girişini düşündüm. Barbarların arasındaydım.

*

Betimleyen yapıtla açıklayan yapıtı uzlaştırmak. Betimlemeye gerçek anlamını vermek. Betimleme tek başınayken, hayranlık uyandırıcı ama hiçbir şey katmaz. O halde, sınırlarımızın bir amaçla çizilmiş olduğunu hissettirmek yeter. Böylece sınırlar kaybolur ve yapıt "gürler".

*

"Sağlık kuruluna çağrılan, çürüğe çıkarılan er,[1] bir yandan: Bu canımı sıkıyor, diyor. Ama öte yandan da, çok fazla iğneleyici söz duyuyordum. 'Sen hâlâ gitmedin mi?' 'Hâlâ burda mısın?' Evimizde, kırk dört erkektik. Ben, gitmeyen tek kişiydim. Geceleyin dönüyor, sabah erkenden çıkıyordum."

*

Mide filmi çekilen öteki yedek asker:

"Bana en az üç litre kireç içirdiler. Önce siyah sıçıyordum,

1) Önceki bir çürüğe çıkarılma kararına rağmen askere yazılmayı istemiş olan Camus, çürüğe çıkarma kurulunu kuşkusuz bu sırada tanımıştı.

şimdi beyaz sıçıyorum. İşte savaş."

*

7 Eylül.

Savaşın nerede olduğunu soruyoruz kendi kendimize – kendi içindeydi, tiksinti vericiydi. Ve savaşın nerede olduğunu, onun kendi içinde olduğunu bildiğimizi fark ediyoruz – savaş, çoğunluk için; bu sıkıntı, bir şey yapmak için yeterli cesarete sahip olmamanın verdiği vicdan azabından oluşan bu seçme zorunluluğu ya da başkalarının ölümünü paylaşmamaktan duyulan pişmanlıkla bir şey yapmamaktır.

Savaş buradadır, gerçekten burada, ve biz onu mavi gökyüzünde ve dünyanın vurdumduymazlığında arıyoruz. Savaş, savaşan ya da savaşmayanın korkunç yalnızlığında, herkeste ortak olan aşağılanmaya uğramış bu umutsuzlukta ve günler geçtikçe yüzlerde yavaş yavaş yükseldiği hissedilen bu gitgide artan alçaklıktadır. Hayvanların saltanatı başladı.

*

İnsanlarda, artığı hissedilen bu nefret ve bu şiddet. Onlarda hiçbir saflık yok artık. Değerli hiçbir şey yok. Birlikte düşünüyorlar. Yalnızca hayvanlarla karşılaşılıyor, Avrupalıların hayvani yüzüyle. Bu dünya ve korkaklığın bu evrensel yükselişi, bu alaya alınan cesaret, yüceliğin taklidi, onurun bu çöküşü mide bulandırıcı.

*

Bazı insanların onurunun nasıl da kolayca yok olduğunu görmek şaşkınlık verici. Düşününce, bu olağan görülebilir, çünkü söz konusu onur, onların kendi yaradılışlarına rağmen, ardı arkası kesilmeyen çabalarla ayakta tuttukları bir şeydir yalnızca.

*

Alında yazılı olan tek şey ölümdür ve ölümün dışında hiçbir şey alın yazısına bağlı değildir. Doğumdan ölüme giden zaman aralığında, hiçbir şey sabit değildir: Her şey değişebilir, hatta savaş bile durdurulur ve barış bile kurulur, eğer bunu yeterince, fazlasıyla ve uzun süre istersek.

*

Kural: Öncelikle, her insan için geçerli olanı aramak.

*

Bak. Dilthey[1] konusunda Groethuysen: "Varoluşumuzun parçalı niteliğini ve bunun rastlantısallığını ve her yaşamı ayrı ayrı etkileyen sınırlarını kabul edince, artık kendi içimizde bulamayacağımızı bildiğimiz şeyi, yaşamların tümünde arayacağız."

*

Saçma'nın tüketilmiş olduğu (daha doğrusu açığa vurulduğu) doğruysa, o zaman hiçbir deneyimin kendine özgü bir değer taşımadığı da doğrudur ve tüm davranışlar aynı derecede öğreticidir. İrade, hiçbir şey değildir. Kabullenme, her şeydir. Deneyimin en basit ya da en üzücü olduğu durumda, insan hep "orada" olur – ve tüm bilinçliliğiyle donanıp, teslim olmadan deneyime katlanır.[2]

*

Dayanışmadan vazgeçmeyi istemek her zaman boşunadır, bu başkalarının budalalığı ya da acımasızlığı olabilir. "Bunu bilmi-

1) Dilthey: Alman filozof ve tarihçi (1833-1911) (ç.n.)
2) *Sisifos Söyleni* için düşünce.

yorum," denemez. İşbirliği yapılır ya da onunla savaşılır. Savaş ya da ulusal düşmanlıklara çağrıdan daha bağışlanmaz bir şey yoktur. Ama savaş bir kez başlayıverdi mi, savaştan sorumlu olmadığı bahanesiyle savaştan uzak kalmayı istemek boşuna ve alçakçadır. Fildişi kuleler düşmüştür. Kendi kendiyle ve başkalarıyla dostluk yasaklanmıştır.

Dışında kalınca, bir olayı yargılamak olanaksız ve ahlakdışıdır. Onu aşağılama hakkı, bu anlamsız mutsuzluk içindeyken korunur. Bir bireyin tepkisinin kendi başına hiçbir önemi yoktur. Birşeylere hizmet edebilir ama hiçbir şeyi haklı kılmaz. Amatörce istemek, yüksekten bakmak ve kendi çevresinden kopmak, özgürlüklerin en gülünç biçimde sınanmasıdır. İşte bunun için, hizmet etmeye çalışmam gerekiyordu. Eğer beni istemiyorlarsa, küçümseyen sivil duruşu kabul etmem gerekiyor. Her iki durumda da, düşüncem değişmez olarak kalabilir ve bıkkınlığım azalmaz. Her iki durumda da, savaşın ortasındayım ve savaşı yargılamaya hakkım var. Savaşı yargılamaya ve harekete geçmeye.

*

Kabullenmek. Örneğin, kötüde iyiyi görmek. Savaşmak için beni istemiyorlarsa, sürekli olarak dışlanmış oluyorum. Ve bu, en yararlı olmaya çalıştığım ve en fazla gayret sarf ettiğim bu istisnai koşullarda normal bir insan olarak kalma mücadelesidir.

*

Goethe (Eckermann ile): "Baskı unsurlarına aldırmadan kendimi kapıp koyvermek isteseydim, çevremdeki herkesle birlikte mahvolmam da kendimden kaynaklanır..."

Öğrenilmesi gereken ilk şey kendine egemen olmaktır.

*

Goethe'den: "Bağışlamaksızın, hoşgörülüdür."

*

Devrimci ülkü olarak – bir Prometeus. "Beni öldürmeyen daha güçlü kılar." (Nietzsche).

*

"Sistemdeki irade bir dürüstlük eksikliğidir." (*Putların Batışı*).

*

"Trajik sanatçı bir kötümser değildir. O, sorunsal ve korkunç olan her şeye evet der." (*Putların Batışı*).

*

Savaş nedir? Hiçbir şey. Sivil ya da asker olmanın, savaşmanın ya da savaşa karşı çıkmanın derinlemesine bakınca hiçbir farkı yoktur.

Nietzsche'nin görüşüyle insan (*Putların Batışı*).

"G. kuvvetli, son derece kültürlü, maddesel yaşamda her türlü beceriye sahip, kendine egemen, bireyselliğine saygısı olan, tüm zenginliği ve tüm enginliğiyle doğal olandan tam anlamıyla yararlanmayı göze alan, özgürlük konusunda yeterince güçlü; fazla yarar sağladığı takdirde bunun ortalama insanların kaybı olacağını bilen, zayıf olduğu için değil bilakis güçlü olduğu için hoşgörülü olan bir insan tasarladı; hiçbir şeyi olmayan insan için, artık hiçbir yasak yoktur, kötülük ya da erdem olarak adlandırılan zayıflık dışında en azından... Böyle özgürleşmiş bir ruh, evrenin merkezinde, kendini güvenli ve mutlu bir kadercilikle gösterir, ve yalnızca yaratılmış olarak var olanın suçlanabi-

leceği, bütünü içinde, her şeyin çözümlenip, ortaya çıkacağı inancıyla yaşar. *Artık yadsımaz...*"

*

Bunun üstesinden gelinebilir mi yine de? Gelmek gerekir. Ama bu bitip tükenmeyen çaba üzüntüsüz sürmez. Sürmesini istemek, en azından bundan sakınabilir miydik? Ama bu bıkkınlığın üstesinden gelmek de zorunludur. Bunu yapınca hiçbir şey yitirmeyiz. Bir akşam aynaya yaklaşınca, biraz daha derin bir kırışık, dudakları buruşturur. Öyleyse bu nedir? Bu, benim üstesinden geldiğim mutluluğumdur.

Ölmek üzere olan ve ne istediği sorulan Jarry'nin şu öyküsü. "Bir kürdan." O, kürdana sahip oldu, onu ağzına koydu ve hoşnut öldü. Ey zavallılık, buna gülüyoruz ve kimse korkunç dersi anlamıyor. Bir kürdandan fazlası değil, bir kürdandan başka bir şey değil, yalnızca bir kürdan – işte yüceltici yaşamın tüm değeri bu.

*

"Ama bu ufaklık çok hasta," diyor teğmen. "Onu alamayız." 26 yaşındayım, bir yaşam, ve ne istediğimi biliyorum.

*

1939 savaşının, 14'ün atmosferinde başlamaması, bir yığın kişiden sonra, N.R.F'deki[1] Paulhan'ı da hayretler içinde bıraktı. Korkunun hep aynı yüzü taşıdığını sanan saldiller, kurdukları yaşamın maddesel görüntüsünden kopamayan saldiller.

*

Paris'te ilkbahar: Verilmiş bir söz ya da kestane ağacındaki

1) N.R.F.: Nouvelle Revue Française. (yhn.)

bir tomurcuk ve allak bullak olan yürek. Cezayir kentinde, dönüşüm çok daha şiddetlidir. Bir tane gül tomurcuğu olmaz. Bir sabah, bin tane gül tomurcuğu soluğumuzu keser. Bize nüfuz eden, bir coşkunun ince değeri değil, bin kokunun ve bin parlak çiçeğin sayılabilir ve olağanüstü akınıdır. Kendini gösteren duyarlılık değil, bir saldırıya maruz kalan bedendir.

*

Kasım 39.

Savaş neyle yapılır:

1) herkesin bildiği bir şeyle

2) savaşmayı istemeyenlerin umutsuzluğuyla

3) savaşa gitmek için hiçbir zorunlulukları olmayan ve yalnız kalmamak için savaşa giden insanların özsaygılarıyla

4) işsiz kaldıkları için askere yazılanların açlıklarıyla

5) şunlar gibi çok soylu duygularla:

a) acıda dayanışma

b) kendini ifade etmek istemeyen küçümseme

c) nefret eksikliği.

Bütün bunlardan alçakça yararlanıldı ve bütün bunlar ölüme götürdü.

*

XVI. Louis'nin ölümü. Onu idama götüren adama karısına iletilmek üzere bir mektup vermek ister. Yanıt: "Burada sizin verdiğiniz görevleri yapmak için bulunmuyorum, sizi giyotine götürmek için buradayım."

*

İtalyan müzelerinde, idam mahkumlarının idam sehpasını görmemesi için rahibin onların yüzüne tuttuğu boyanmış küçük

perdeler.

Varoluşsal sıçrama, bu küçük perdedir.

*

Bir umutsuza mektup:

Bana bu savaşın sizi bunalttığını, ölmeye razı olduğunuzu ama hâlâ insani sorunların kanla halledilebileceğine inanan bu evrensel aptallığa, bu kan dökücü alçaklığa ve bu cinai bönlüğe katlanamadığınızı yazıyorsunuz.

Yazdıklarınızı okuyorum ve sizi anlıyorum. Özellikle de bu tercihi ve ölmeyi istemenizle başkalarının ölümünü görmekten duyduğunuz tiksinti arasındaki zıtlığı anlıyorum. Bu, bir insan olma niteliğini kanıtlıyor. Bu, onu konuşulabilecek kişiler arasına katıyor. Gerçekten de nasıl olur da umutsuzluğa kapılınmaz? Sevdiklerimizin yazgısı sıklıkla tehdit altında. Hastalık, ölüm, delilik, geriye biz ve inandığımız şey kaldı! Yaşamımızdaki değerler sıklıkla yıkılmanın eşiğine geldi. Hiçbir zaman bu yazgı ve bu değerler, bütünüyle ve aynı anda tehdit edilmemişlerdi. Hiçbir zaman tamamıyla çöküşe teslim olmamıştık.

Sizi anlıyorum ama bu umutsuzluğu bir yaşam kuralı yapma savını ileri sürüp, her şeyin yararsız olduğu yargısına vardığınızda, tiksintinizin arkasına sığındığınızda, artık sizin ardınızdan gelmiyorum. Çünkü umutsuzluk bir duygudur, bir durum değil. Onun üstüne yerleşip kalamazsınız. Ve duygu, her şeyin açıkça görüldüğü bir düşünceye yer açmak zorundadır.

"Eh o zaman, ne yapmalı? Ben ne yapabilirim?" diyorsunuz. Ama, öncelikle soru böyle sorulmamalı. Kuşkusuz hâlâ bireye inanıyorsunuz, çünkü çevrenizdeki insanlarda ve kendinizde iyi birşeyler olduğunu duyumsuyorsunuz. Ama bu bireyler hiçbir şey yapamıyorlar ve toplumdan umudu kesiyorsunuz. Ama, fe-

laketten çok önce bu toplumu reddetmiş olduğunuza, sizin ve benim bu toplumun sonunun savaşla geleceğini bildiğimize, sizin ve benim bunu ilan ettiğimize, toplumla aramızda hiçbir ortak nokta hissetmediğimize dikkat ediniz. Bu toplum bugün de aynıdır. Bu şekilde olağan sonuna geldi. Aslında, olguları soğukkanlılıkla görmeli, 1928 yılında olduğundan daha fazla umutsuzluğa kapılmanız için neden yok. Tam o günkü kadar.

Her şeyi iyice düşününce, 1914 savaşını yapanların umutsuzluğa kapılmak için daha çok nedeni vardı, çünkü olayları daha az anlıyorlardı. Bana, 1928'in de 1939 kadar umutsuz olduğunu bilmenin hiçbir ilerleme kaydetmenize yol açmadığını söyleyeceksiniz. Yüzeysel olarak bu böyle. Çünkü, 1928'de tamamen umutsuzluğa kapılmıyordunuz, oysa şimdi size her şey boş görünüyor. Olgular değişmediyse, yargınız yanlıştır. Yargınız her defasında, size düşüncenin ışığında görünmek yerine, bir canlı gibi somutlaşan bir gerçeklik oluyor. Savaşı öngörmüştünüz, ama savaşa engel olmayı düşünüyordunuz. Sizi büsbütün umutsuzluğa kapılmaktan alıkoyan bu. Bugün artık hiçbir şeye engel olamayacağınızı düşünüyorsunuz. Düşüncenin düğümü burada.

Ama ilkin size, bu savaşı engellemek için gerekeni yapıp yapmadığınızı sormak gerek. Evetse, bu savaş size mukadder gelebilir ve artık hiçbir şey yapılamayacağı kararına varabilirsiniz. Ama, bizlerden hiçbirinin yapmadığı gibi, sizin de yapılması gereken her şeyi yapmadığınıza eminim. Engel olamadınız mı? Hayır, bu doğru değil. Siz de biliyorsunuz, bu savaş mukadder değildi. Versailles Anlaşması'nın zamanında yeniden gözden geçirilmesi yeterliydi. Bu yapılmadı. İşte bütün hikaye, bu hikayenin başka türlü olabileceğini görüyorsunuz. Ama bu anlaşma, ya da başka bir neden, hâlâ düzeltilebilir. Hitler'in şu sözü, hâlâ o sö-

zün doğruluğunun bir işe yaramadığını gösterebilir. Bu haksızlıklar başka haksızlıkları doğurdu, bunlar hâlâ kabul edilmeyebilir ve bunlara verilen karşı yanıtların da haksızlıkları reddetmesi istenebilir. Hâlâ tamamlanması gereken bir görev var. Birey olarak hemen hemen hiçbir işleviniz olmadığını sanıyorsunuz. Ama şimdi önceki düşüncemi ters çevireceğim ve size bugünkü durumun 1928'dekinden ne daha önemli ne daha önemsiz olduğunu söyleyeceğim. Zaten, bu yararsızlık kavramı üzerinde pek fazla durmadığınızı biliyorum. Çünkü, inançlar gereği askerlik yapılmamasını onaylamıyorsunuz. Bunu onaylamıyorsanız, bu ne cesaret ne de hayranlık noksanlığındandır. Bunun hiçbir yararı olmadığı yargısına vardığınız içindir. Öyleyse siz, söylediğim şeyin ardı sıra gitmenize olanak veren belli bir yararlılık düşüncesini zaten tasarladınız.

Yapacağınız birşeyler olduğundan kuşkunuz olmasın. Her insan az ya da çok bir etki alanına sahiptir. Kusurları kadar niteliklerini de bu alana borçludur. Ama bunun önemi yok, bu alan oradadır, hemen yararlanılabilir. Kimseyi başkaldırıya yönlendirmeyiniz. Soyu ve başkalarının özgürlüğünü gözetmek gerek. On, yirmi, otuz kişiyi bu savaşın bir yazgı olmadığına, savaşı durduracak yollara henüz başvurulmadığına, bunun söylenmesi gerektiğine, olanak bulununca yazılmasına, gerektiği zaman haykırılmasına inandırabilirsiniz. Bu on ya da otuz kişi, sıra onlara gelince bunu, başka insanlara yineleyecek olan, başka on kişiye söyleyecekler. Tembellik nedeniyle bunu yapmazlarsa, zararı yok ama, başka insanlarla yeniden başlayınız. Yapmanız gerekeni kendi alanınızda, kendi bölgenizde yaptığınız zaman, durun ve keyfinizce umutsuzluğa kapılın. Yaşamın özel biçimlerinden, varoluştan değil yaşamın *genel* anlamından umutsuzluğa kapılınabileceğini görünüz, çünkü yaşama hükmedemeyiz, ama

bireyin her şeyi yapabildiği tarihe hükmedebiliriz. Bugün bizi öldürten bireylerdir. Neden bireyler dünyayı barışa kavuşturmayı başaramasınlar? Yalnızca, öyle büyük amaçları düşünmeden başlamak gerek. Öyleyse, savaşın onu isteyenlerin coşkusu kadar tüm ruhlarıyla savaşı yadsıyanların umutsuzluğuyla da yapıldığını anlayınız.

*

Green'in *Günlük*'ünden alınmış bir söz:

"Ölümden korkmamak gerek, bu ölümü fazlasıyla onurlandırmak olur."

*

Green ve Günlüğü.

Çok fazla rüya not etmiş. Anlatılan rüyalar beni hep sıkar.

*

Flaubert'in arkadaşı Le Poittevin'in ölümü. "Pencereyi kapayınız! Çok fazla güzel."

*

Bordeaux Katedrali. Bir köşede:

"Yüce aziz Paul, ilk ona girmemi sağlayınız."

"Yüce aziz Paul, buluşmaya gelmesini sağlayınız."

*

Montherlant *Service inutile*'in başında Piskopos Darbout'nun şu güzel sözünü anar: "Yanılgınız, insanın yeryüzünde birşeyler yapmak için yaratıldığına inanmanızdır." Ve bu sözden olağanüstü ve acı bir kahramanlık dersi çıkarır. Ama bu sözden, Diogene ya da Ernest Renan'ı haklı kılan tamamen karşıt bir ders

de çıkarılabilir. Yalnızca yüce fikirler bu çelişik üretkenliği yapma becerisini gösterebilir.

*

Ölümle ilgili şeylerin, Cezayir'de büründüğü "dalgacı" görünüm her zaman beni şaşırtmıştır. Hiçbir şey bana daha meşru görünmezdi. Genellikle hırıltılar ve terle ortaya çıkıveren bir olgunun gülünç niteliği ne kadar vurgulansa azdır. Ona atfedilen kutsal görünüm ne kadar küçümsense azdır. Ama, hiçbir şey korkuya dayanan saygı kadar iğrenç değildir. Böyle düşünüldüğünde, ölüm, İmparator Neron'dan ya da mahalle karakolunun komiserinden daha fazla saygın değildir.

*

Lawrence: "Trajik, mutsuzluğa atılan koca bir tekme olmak zorundaydı." (Bak. onun soylu komünizmi.)

a.g. "Devrim'i iktidarı bir sınıfa vermek için değil, yaşama bir şans vermek için yapmak gerek."

*

M. "İnsanlar benim hemcinslerim değildir. Onlar beni gözleyen ve beni yargılayan kişilerdir; hemcinslerim, beni seven ve beni gözlemeyenlerdir, onlar her şeye rağmen beni severler, onlar güçsüzlüğe, alçaklığa, ihanete rağmen beni severler, beni severler, ne yaptığımı ya da yapacağımı değil, beni öylesine severler ki ben de kendimi sevebilirim – buna intihar da dahil."

... "bu aşkta bir tek o kızla (May) ortağım, acı çeken ya da acı çekmeyen, ölecek hasta çocuklar gibi, birlikteyiz."

*

Saçma karakterler.

Caligula. İki ucu keskin kılıç ve hançer.

"Önceki gün, tokmakla düveyi öldürecek olan rahibi o tokmakla öldürdüğümde beni pek iyi anlamadığınızı sanıyorum. Oysa, çok basitti. Bir kez olsun, olayların düzenini değiştirmek istedim – sonucu görmek için. Bunun sonucunda gördüğüm, hiçbir şeyin değişmediğidir. Seyircilerde biraz şaşkınlık ve korku. Geri kalanlar için, güneş aynı saatte battı. Bundan olayların düzenini değiştirmenin önemsiz olduğu sonucuna vardım.

Ama neden bir gün güneş batıdan doğmasın?

a.g. (Ptolemaios). Onu öldürttüm çünkü benimkinden daha güzel bir pelerin yaptırmaya hakkı yoktu. Kesinlikle buna hakkı yoktu. Elbette buna hakkı yoktu, çünkü benim pelerinim en güzel pelerindi. Ama o bunun bilincinde değildi ve bunu açıkça gören ben olduğum için, yarar sağlamam olağandır.

*

Don Quichotte ve La Pallice.[1]

La Pallice. – Ölümümden bir çeyrek saat önce hâlâ yaşıyordum. Bu söz ünlü olmama yetti. Ama bu ün haksız olarak elde edilmiştir. Benim asıl felsefem ölümümden bir çeyrek saat sonra, artık yaşamıyor olacağımdır.

Don Quichotte. – Evet, yeldeğirmenleriyle savaştım. Çünkü yeldeğirmenleriyle ya da devlerle savaşmak tamamen önemsizdir. Öylesine önemsiz ki onları bozum etmek çok kolaydır. Uzağı görmeyen bir metafiziğe sahibim.

*

Vedalar.[2] İnsan düşündüğü gibi olur.

1) La Pallice: Sıradan ve basit doğruların dile getirildiği bir destanın kahramanı. (ç.n.)
2) Veda: Eski Hinduca yazılmış ilk şiirler ve dini metinlere verilen ad. (ç.n.)

*

Gisele ve savaş. "Hayır, gazeteleri okumuyorum. Beni ilgilendiren, havanın nasıl olacağı. Pazar günü kamp yapacağım."

*

"Fontanes, dünyada en çok neye hayran olduğumu biliyor musunuz? Gücün bir şeyi koruma konusundaki güçsüzlüğüne. Dünyada yalnızca iki güç vardır: Kılıç ve zeka. Zaman içinde, kılıç hep zekaya yenik düşmüştür." Napoleon.[1]

*

XIV. Louis. – "Çocuğum, yüce bir kral olacaksınız; benim savaştan aldığım zevki taklit etmeyiniz. Halkınızın acısını dindirmeye çalışınız... bunu yapamadığım için fazlasıyla bedbaht oldum."

*

Oran.

Tlelat,[2] Oran için bir hazırlık gibi. Duygulara dalmadan önce sadelik ve özveri, tadına doyulmaz cehennemlere inmeden önce kendinden geçiş.

Oran'a gitmek için, gündüz ya da gece yolculuk yapılır. Gündüz yolculuğunu, bilmiyorum. Ama gece yolculuğunda, ne gündüz ne de gece olan o saatte Perregaux'nun titrek okaliptüs ağaçlarını geçtikten sonra, Sainte-Barbe-du-Tlelat'ya sabahın ilk ışıklarıyla varıldığını biliyorum. Tlelat'ya, kocaman duvar saati olan, yeşil panjurlu küçük gara...

... Şimdi, Tlelat'da yağmur yağarken...

1) Bu alıntı *Yaz*'da, *Badem Ağaçları*'nın (*Amendiers*, 1940) başında görülür.
2) Tlelat, Bel-Abbes ya da Rellizane'den gelirken, Oran'ın güneydoğusuna otuz kilometre kala karşılaşılan, çıplak ova.

... Tlelatlı Azize Barbe,[1] siz ki, ayrım yapmayan, adil ve özverili birisiniz, bizi çok aceleye gelmiş tercihlerden koruyunuz, ve bize yoksunluk adını alan paylaşımsız özgürlükler nasip ediniz. Birkaç dakika içinde Oran'da olacağız, kösnül ve umutsuz bir yaşamın ağırlığı. Kıpırtısız Santa Cruz ve Mers-el-Kebir sokaklarındaki anason kokusu. Cintra kahvesinde dövülmüş buz içinde sunulan "Vieilles Cures"ler – başları hep açık ve bilekleri biraz kalın Oranlı kadınlar olacak. Azize Barbe, Oranlı kadınları yaşlılığın eşiğine kadar koruyunuz ve yaşlananların yerine valilik konağının ağaçları altında gezinecek, onlara benzeyen yeni kadınlar koyunuz. Azize Barbe, Oranlı kadınların Cezayir kentini ve Paris'i düşünmelerini önleyiniz ve onlara hiçbir şeye sahip olunmayan bu dünyanın gerçeğini öğretiniz. Siz, yeniden yeryüzünün manzaralarına doğru fırlatacak bir düdük sesi beklerken, düşlere dalarak bir sigara tüttürülen bir rıhtım gibisiniz, siz, sıklıkla dinle ilgilenmediğimi bilirsiniz. Ama dinle ilgilenecek noktaya gelmişsem, bunun Tanrı'ya gereksinim duyduğum için olmadığını bilirsiniz, ona sahip olmak için rol yapmak istediğim anda ona sahip olamayacağımı bilirsiniz, çünkü bir tren hareket edecek ve benim duam sonuçsuz kalacak. Azize Barbe, siz ki, Oran-Cezayir istikametindeki uzamda, Oran'a çok yakın, Oran'a iyice yakın bir nokta ve beni Oran'a doğru götüren zamanda bir duraksınız, siz öylesine kösnül ve öylesine kesin, öylesine dünyevi ve temelsiniz, birkaç saniye için bir inançsızın azizesi ve bir masumun danışmanı olunuz.

*

Oran.[2] Yamuk yumuk alçı kalıplar içinde korkunç modeller

1) Sainte-Barbe-du-Tlelat kasabasına adını veren azize. (yhn.)
2) *Yaz'da, L'Été* (1954 basımı), *Minotauros ve Oran Molası* (*Le Minotaure ou la halte d'Oran*-1939) için parça.

sergileyen ayakkabıcı dükkanlarının, şaka malzemeleri satan vitrinlere komşu üç renkli para cüzdanları satan mağazaların bulunduğu kaçık kent – orada, kirle parlamış tezgahlarının üstü sinek ayaklarına ve sinek kanatlarına bulanmış, içkilerin eski püskü bardaklarla verildiği tuhaf kahvelere rastlanabilir. Mutlu ülkenin mutlu kahvelerinde, küçük fincan kahve 12 metelik, büyük fincan kahve 18 metelik. Eski eşyalar satan bir mağazada, anlı şanlı bir ünsüzün yaptığı, tahtadan iğrenç bir Meryem Ana heykeli edepsizce gülümsüyor. Kimsenin onu görmezden gelmemesi için, mağaza sahipleri üstüne bir yazı asmışlar: "Maya tarafından yapılan tahta Meryem Ana." Fotoğrafçı dükkanları; bir konsola dirseğini dayamış Oranlı bir denizciden, gerçek bir Oran ürünü olan, saçları kafasına yapıştırılmış, bombardıman uçaklarına karşı korunan bir çukura benzeyen bir ağızla bezenmiş yakışıklı genç adama ve orman manzaralı bir resmin önünde duran rüküş bir geline kadar, şaşkınlık uyandıran yüzler sergiler.

Hileleri hemen ortaya çıktığı için yalandan cilve yapmayı bile beceremeyen, heyecanı perdahlama yetisinden yoksun, makyajsız, mükemmel olmayan ama heyecan verici genç kızların geçit töreniyle, hafifmeşrep, eşi benzeri olmayan kent.

Apollon kahvesi, Milo'nun yeri, küçük barlar, kayık biçimindeki tramvaylar, tüylü mekanik bir sıpanın üstüne dayanmış XVIII. yy. pastelleri, yeşil zeytinler üretmek için Provence suyu, çiçekçilerin yurt sevgisi dolu demetleri, Oran, anlamsız Avrupa'mızın Şikago'su!

Kayaya oyulmuş Santa Cruz, dağlar, dümdüz deniz, sert rüzgar ve güneş, kocaman turna kuşları ve kentin kayalıklarına tırmanan akıl almaz yokuşlar, tramvaylar, köprüler ve sundurmalar – burada bir görkem olduğu hissedilir.

*

Sıklıkla Oranlıların kentlerinden yakındıklarını işittim. "İlginç bir çevre yok!" Eh, öyleyse, olmasını siz istemiyorsunuz. Büyüklük, yükselmeye neden olmaz. Durum itibarıyla verimsizdir. İnsanı kendi koşullarına uydurur. O halde, çevreyi boşverin ve sokaklara inin. (Ama Oran, Oranlılar için yaratılmamıştır.)

*

Oran. Canastel[1] ve kızıl falezlerin eteğinde kımıltısız deniz. Berrak suda kocaman, uyuklayan iki burun. Bize doğru gelen bir motorun hafif gürültüsü. Pırıl pırıl ışıklarla yıkanan ışıltılı denizde belli belirsiz ilerleyen bir sahil koruma botu. Kayıtsızlık ve güzellikte aşırılık – insani olmayan ışıl ışıl güçlerin çağrısı. Yaylada, pek hoş renkli, diri yapraklı çiğdemler.

*

Mers-El-Kebir Körfezi ve çiçek açmış badem ağaçlarının altındaki yol; körfezin kusursuz resmi – körfezin *orta halli* enginliği – su mavi bir madeni levha gibi. Aldırmazlık.

a.g. Kiremit fabrikasının üstünden. Kırmızı ve mavi. Nesnelerin saydamlığı. Aldırmazlık.

*

Kasım.

Papa seçilen Borgia'nın karşısında, dünyanın bu efendisine, dünyadaki şan şöhretin geçici olduğunu hatırlatmak için üç kez başkaldırıldı.

Adaleti "olağanüstü" bir biçimde dağıtırdı (Burchard).

*

Yahudi bir medyumun insan kanı karışmış kadın sütü içirdiği VIII. Innocente.

1) Oran kentinde bir semt. (yhn.)

"Dairelerini onlarla süslemek" için, düşmanlarının işkence görmüş cesetlerini tahnit ettiren Napolili Ferdinando.

Her fırsatta Yahudileri koruyan Alexandre ve Lükrèce Borgia. Alexandre, Asor Adaları'ndan Güney Kutbuna bir çizgi çekerek dünyayı İspanyollarla Portekizliler arasında paylaştırdı. Dünya, bundan daha fazlasına değmez.

*

Burchard'a göre.[1]

Gandie dükünün öldürülmesinden sonra oğlu VI. Alexandre, şiddetli bir acının derin uyuşukluğu içinde kalmıştı. Sabit bakan gözlerle, kanlar içindeki, kıpırtısız cesedi seyretmişti – sonra kendini, hıçkıra hıçkıra ağladığı duyulan odasına hapsetmişti.

Perşembeden cumartesiye kadar yemeden, içmeden, pazara kadar uyumadan durdu.

Cesar Borgia. Güçlü kuvvetliydi, "sağlıkla ilgili aksaklıklarla" karşılaştı, onu yatağa bağlayan çıbanları vardı, "bu genç şöhrete iç karartıcı önseziler karışıyordu." Büyük bir zevk aldığı çalışmasını kesti. Gündüz uyuyor – gece çalışıyordu – "Aut Caesar aut nihil."[2]

*

29 Kasım.

Roman. Hiçbir şeyi başaramıyor ve hiçbir şeyi başaramayacak, çünkü daldan dala atlıyor, çünkü görevlerinin arasında seçim yapmayı bilmiyor ve eğer bir sanat yapıtı yapılacaksa...

O, tamamen alışkanlıklarıyla tanımlanıyor. En korkunç alışkanlığı: Yatakta kalmak. Bunu yapmamak elinde değil. Ama olmak istediği, düşleyip durduğu, hayranlık duyduğu bunun zıd-

1) Burchard, XV. yüzyıl vakanüvisi.
2) "Ya imparator, ya hiçbir şey" (yhn)

dını yapmak. Alışkanlığın zıddından doğmuş olan bir yapıt istiyor – kararlar alıyor.

*

29 Kasım.

Değişikliklerin, niteliğin, özellikle duyguların yaşamının ve derin esinleri terk edişin yüceltilmesi, konu karşısında kendi çıkar gözetmezliği kanıtlanırsa meşrudur ancak.

Konuda da sıçramalar olur – duyguları yücelten kişiler, bunu yalnızca o duyguların esiri oldukları için yaparlar. Burada da açgözlülüğün izleri görülür.

Bundan dolayı, örneğin, hazdan uzak durma, kendi kendine katı davranma sınavlarından geçmenin mutlak gerekliliği. Her kuramsal girişimden önce, *bir ay boyunca*, şimdiki zamanın yüceltilmesine yönelik inzivaya çekilme gereklidir.

Cinsel perhiz.

Düşünsel perhiz – arzuların yolunu şaşırmasını, düşüncenin dağılmasını engellemek.

Tek bir – değişmeyen – düşünce – konusu – geri kalandan vazgeçmek.

Süresi belirli, kesintisiz, kusursuz bir mesai, vs. vs. (ahlaki inziva da olacak).

Tek bir kusur olursa, her şey bozulur: Uygulama da, kuram da.

*

Ferrare'de, Schifanoia Sarayı, Albert Este tarafından "sıkıntıyı savmak" için inşa edilmiş.

Este'ler.

Sevdiği kadın "Jules'ün gözlerini Hyppolite'in bedenine yeğ-

lediğini" söylediği için, Hyppolite kardeşi Jules'ün gözlerini oydu.

Hyppolite'i ve Alphonse Este'yi öldürmek isteyen Jules ve Fernand. Çıplaklar, hüküm giymişler, darağacında acı çektirmekten hoşlanan bir tarzda affedildiler. Ama, zindanda ölen Fernand'a 35, zindandan delirerek çıkan Jules'e 54 yıl hücre cezası.

Alphonse d' Este, II. Jules'ün Mikelanj tarafından yapılan bir heykelini erittirip, ondan bir top yapar.

Bak. Gonzague Truc. "Yalnızca kendileri için yarattılar ve, yapıtın karşısında gölgede kaldıkları için, alçakgönüllü davranarak yapıta dünyanın gizemli yapıtı anlamını yükleyip sınıflandırdılar(?), yapıtı ölümsüz değerlerle beslediler (?), yapıtı doğar doğmaz yok olmaya mahkum ettiler. Onlardan, kibirli ve lanetlenmiş adlardan başka bir şey kalmadı." *Justement.*

*

Borgia kaynakçası.

Louis de Villefosse (Machiavel et nous, 1937).

Rafael Sasatini (Cesar Borgia, 37).

Fred Berence (Lucrese Borgia, 37).

Gab Brunet (Ombres vivantes, 36).

L. Collison-Morley (Histoire des Borgia)

Charles Benoist (Machiavel).

Jean Burchard'ın *Le Journale*'i (ed. Turmel, 1933), vs., vs.

*

1940.

Deux Merveilles'in terasındaki akşamlar. Denizin, gecenin içinden hissedilen çırpıntıları. Zeytin ağaçlarının titreyişleri ve

topraktan tüten koku.

Ak martılarla kaplı denizdeki kayalıklar. Kanatların beyazlığıyla ışıyan külrengi martı topluluğu, dalgalanan, ışıl ışıl yüzen mezarlıklar gibi.

*

Roman.

Bu öykü yakıcı ve mavi bir kumsalda, iki gencin esmer bedenlerinde başlar – deniz banyosu, su oyunları ve güneş – karanlığın derinlerinden gelen buğu ve meyve kokularıyla kumsal yollarındaki yaz akşamları – hafif giysiler içindeki beden ve bedenin rahatlığı. Baş dönmesi, on yedi yaş kalbinin gizemli ve körpe sarhoşluğu.

– Soğuk ya da külrengi bir gökyüzüyle kaplı Paris'te biter, Palais-Royal'in kararmış taşları arasındaki güvercinler, kent ve ışıkları, telaşlı öpüşmeler, sinir bozucu ve kaygılandıran şefkat, yirmi dört yaşındaki bir adamın kalbinden yükselen arzu ve uysallık – "arkadaş kalalım."

a.g. Fırtınalı ve soğuk bir gecede, yıldızlar ve bulutlarla dolu gökyüzünün karşısında serviler arasında yerde sırt üstü yatarak başlayan başka bir öykü;

– gizemli ve geniş limanın karşısında ya da Cezayir kentindeki tepelerde sürer.

– yoksul ve görkemli Casbah, tüm kabirlerini denize doğru indiren El-Katar mezarlığı, nar ağacının çiçekleri arasındaki sıcak ve yumuşak dudaklar ve bir kabir – ağaçlar, bayırlar, kurak ve tertemiz Bouzareah'a doğru çıkış ve, denize doğru dönünce, dudakların tadı ve güneşle dolu gözler.

Bu öykü aşkla değil, yaşama arzusuyla başlar. Denizin üstün-

deki kare biçimindeki büyük evde, ufkun derinlerinden, dünyadan yalıtılmış bu odaya kadar yükselen denizin boğuk soluk alıp verişlerinde, rüzgarla yükselip sonra aceleyle birbirine kavuşan iki bedenden, aşk o kadar da uzakta mıdır? Aşk umudunun, yağmurdan, gökten ve yeryüzünün sessizliğinden ayrılmadığı olağanüstü gece. Dışarıyla bütünleşen iki insanın tam uyumu ve dünyada var olmayan bu anın içinde her şeye karşı ortak bir kayıtsızlıkla özdeşleşmeleri.

Bir dansa benzeyen bu farklı anda, kız özel bir elbise, erkek dansçı giysisi giymiş.

*

Denizin karşısındaki yolun üstünde, ilk badem ağacı çiçekleri. Ağaçların, taç yapraklarını sırılsıklam eden bu yağmura ve soğuğa dayanabileceği düşünülmeyen bu narin karla kaplanmasına bir gece yetti.[1]

*

Troleybüste.

Olmayan göğüslerinin arasında bir haç taşıyan godoş suratlı yaşlı kadın:

"Onurlu kadınlar, durumlarını korumayı bilir. Onlar, savaştan yararlanan şu kadınlar gibi değildir. Koca gitmiş, kadınlar para yardımı alıyorlar, kocayı aldatıyorlar. Bakın, tanıdığım o kadınlardan biri bana şöyle dedi: 'Cephede ölebilir. Sivilken kötüydü. Savaş onu değiştirmeyecek.' Kadına boşuna da olsa şöyle dedim: 'Şimdi cephede olduğuna göre onu bağışlamak gerek,' bir şeye yaramadı. Ama, bayım, kötü kadınlar böyledir. Kanlarında var, kanlarında var, size kanlarında var diyorum."

1) *Yaz*'daki (*L'Été*) *Badem Ağaçları* (*Les Amandiers*) için parça. (1954 basımı).

*

Şubat.

Oran. Uzaktan, Valmy'den beri, trende, toprağın ortasında açtığı derin kertikle Santa Cruz Dağı ve mavi gökyüzünde taştan bir parmak gibi dikilen katedral.

Galieni caddesinin köşesinde, sabahın onunda ayakkabıları boyatmak gerek. Serin bir rüzgar, aydınlık güneş, acele eden erkekler ve kadınlar ve, yüksek koltuklara tüneyip, ayakkabı boyacılarının çalışmasına bakarken alınan olağanüstü haz. İş bitti, özenle çalışılıp bitirildi, ayrıntılar üzerinde duruldu. Onların yumuşak fırçaları kullanışlarını görüp, ayakkabıların son cilasının çekildiğini seyredince, bir an, bu olağanüstü çalışmanın bittiği sanılır. Ama, aynı kararlı el, parlak yüzeye yeniden cila sürer, yüzeyi donuklaştırır, fırçalar, cilayı derinin alt tabakalarına kadar işletir ve fırçanın altından, derinin derinlerinden çıkmış, gerçekten kesin ve çifte parlaklığı fışkırtır.[1]

*

Hem bir metafiziği, hem bir ahlakı, hem de bir estetiği dile getiren Avrupalı evi. Tepesine bir firavun takkesi kondurulmuş süsleme. Sandaletli güzel hastabakıcıların üzüm küfeleri taşıdığı ve eski zaman giysileri içindeki esirler alayının kolonyel şapkalı ve papyonlu yakışıklı bir sömürgeciye doğru yürüdüğü, ve nedendir bilinmez Bizans üslubunda yapılmış tuhaf mozaik.

*

Austerlitz sokağı ve yüz yaşındaki Yahudileri. Her eylem: Küçük bir tiyatro tablosu.

1) *Minautoros* için parça. (1954 basımı.)

*

Marie-Christine gibi terziler "not only fashionable but always up to date."[1] Müshiller yalnızca "ehven-i şerdir. Zorlama abdest amaca ulaşıldığını göstermez."

*

Kıyı boyunca giden yolun yukarsından görünen, yalıyarlar o kadar sık ki bu manzara güzelliğinden dolayı gerçekdışı bir hale dönüşüyor. İnsan bu manzaranın içinde sürgündür, öyle ki, bu denli ağır bir güzellik başka bir dünyadan gelmiş gibi görünür.

*

Saat ikide çocukların oynadığı küçük Perle Meydanı. Camiler, minareler, banklar, biraz gökyüzü. İspanyol radyosunun sesi çınlıyor. Bu meydanın sevdiğim saatleri bu saatler değil, sevdiğimi tahmin ettiğim zaman dilimi, akşamleyin, sıcaklığını boşaltmış yaz göğü altında, erkekleri barlara çeken anason kokusuyla hafifleyen küçük meydanda, askerlerin ve kadınların piyasa yaptıkları saatlerdir.

*

Kadınların romanı: Tek bir tema: İçtenlik.

*

"Ey ruhum, ölümsüz yaşamı isteme, olanaklı alanı tüket." (Pindaros – 3. Pythique).[2]

*

Kahramanlar.

1) "Yalnızca modayı izlemekle kalmaz, her zaman güncel'i de yakalar." (ylm.)
2) Bu alıntı *Sisifos Söyleni*'nin başında kullanılacak.

İhtiyar ve köpeği. Sekiz yıllık nefret.[1]

Öteki ve konuşma tiki: "Sevimliydi, hatta, hoştu."

"Sağır edici, hatta, tiz bir gürültü." "Ölümsüz, hatta: İnsani." A.T.R.

*

Güneşte bir sabah ve çıplak bedenler. Duş, sonra sıcak ve ışık.

*

Şubat.

Aşkını ve acılı geçmişini anlatan şu Floransalı yüz. Oyunun payı nedir? Başka insanları böylesine kavrayan, birkaç saniyede böylesine allak bulak eden, böylesine şiddetli, coşkunun payı nedir?

M. – Paris'in ruhu sanki. Güneş içindeki bu sabah ve ışıklarla dolu kent – gözleri kent ve bu kolay yaşam gibi. "O dolore dei tuoi martiri, o diletto del tuo amore."[2]

"O, aşkı değil, yaşama şansını temsil eder – sürgün olmayan her şey, yaşamı onayan şey. Ve yaşama şansının hiçbir zaman böylesine coşku dolu bir yüzü olmamıştır. Kim, sevmekten emin olabilir? Ama herkes heyecan hissettiğini bilir. Bu şarkı, bu yüz, bu derin ve yumuşak ses, bu ustalıklı ve özgür yaşam, beklediğim ve umut ettiğim her şeydir. Onlardan vazgeçsem bile, yine de onlar özgürlük için verilmiş sözler ve bağımı koparamadığım kendi resmim olarak kalırlar."

*

Mart.

Bir anda yabancılaşan kentin gürültüleriyle – bu karanlık

1) *Yabancı*'daki ihtiyar Salamono ve Masson'un söz konusu olduğu açıkça görülüyor (IV. Bölüm). (1961 basımı.)
2) "Ey yoluna ölenlerin acısı, ey senin aşkının hazzı." (ylm.)

odada – bu ani uyanış ne anlama geliyor? Her şey bana yabancı, her şey, bana ait bir insan yok, bu yarayı kapatacak bir yer yok. Burada ne yapıyorum, bu hareketler, bu gülüşler ne anlama geliyor? Buralı değilim – başka bir yerden de değilim. Yüreğimin hiçbir destek bulamadığı bu yerde dünya bilinmeyen bir görüntüden başka bir şey değil. Yabancı, kim bu sözcüğün anlamını bilebilir.

*

Yabancı, itiraf etmeli ki her şey bana yabancı.

Şimdi her şey açık olduğuna göre, beklemeli ve hiçbir şeyi hoş görmemeli. En azından, hem sessizliği hem yaratımı bütünleştirecek tarzda çalışmalı. Geriye kalan her şey, geriye kalan her şey, ne olursa olsun, önemsizdir.

*

Akşam: Olaylar. Kahramanlar. Kişisel tepkiler.

*

Trouville. Denizin karşısında çirişotlarıyla kaplı bir yayla. Yeşil ya da beyaz parmaklıklı, bazıları ılgınağaçlarının altına gizlenmiş, ötekiler taşların ortasında çıplak, taraçalı küçük villalar. Deniz, aşağıda hafif hafif homurdanıyor. Ama güneş, hafif rüzgar, çirişotlarının beyazlığı, gökyüzünün henüz çiğ olan mavisi, her şey yazı düşündürüyor, yazın güneşten yanan gençleri, esmer kızları ve delikanlıları, doğuveren tutkuları, güneşle geçen uzun saatleri ve yaz akşamlarının apansız beliren hoşluğunu. Günümüzde, bu yaylanın verdiği dersten başka hangi anlam çıkarılabilir: Bir doğum ve bir ölüm, ikisinin arasında güzellik ve hüzün.

*

R.C. Yüznumaraya giderken bile gizlenmek zorunda oldukları söylenen o tiplerden biri. Ama hayır, onlar bundan bir kuram yaratırlar, bu kurama göre insanın kendisini alçaltan şeyi duyumsaması onun büyüklüğüdür. Ve birdenbire, biz tiksiniriz.

*

Yazarının yazmadığı bir romanın günlüğünü yazmak isteyen S.

*

Gitgide, insanların dünyası karşısındaki tek tepki, bireyselliktir. İnsanın tek başına kendi sonudur. Herkesin iyiliği için girişilen her şey, başarısızlıkla sonuçlanır. Bazen böyle bir girişimde bulunmak istense bile, bunu gönüllü bir küçümsemeyle yapmak uygundur. Her şeyden el etek çekmek ve oyununu oynamak. (Budala)

*

Adam, âşığı olduğu kadının kocasından bir mektup alır. Bu mektupta, koca aşkını haykırır ve öfkeye kapılmadan önce doğrudan rakibine başvurmak istediğini açıklar. Âşığın ürktüğü, öfkedir. Bundan dolayı, kocanın bağışlayıcı tavrına hayran olmuştur. Ama korkmuştur da, bunu kocaya söyler. Koca, ısrar eder. O halde, rolünden hoşnuttur. Her şeyden vazgeçecek, bu cömert davranıştaki kabullenme hiçbir şeye yaramaz – sızlanmadan – kendini feda edecek, öylesine değersiz. Adam tüm bunlara kısmen inanır. Ama, tokatların korkusunu da göz önünde bulundurmak gerek.

Villada bir köpek. S. onu annesine rağmen eve alıyor. Köpek iki küçük balık çalıyor. Anne köpeği kovalıyor ve S. "Dur, dur.

Korkma," derken köpek korku içinde kaçıyor.

Sonra: S. – Bu zavallı köpek, cennette olduğunu sanıyordu.

Anne: – Ben de cennetlere inandım ama yaşamımda hiç cennet görmedim.

S. – Evet, ama o zaten cennetteydi.

*

Mers-El-Kebir'in üstünden denize iniş. Tepelerin dizilişi ve körfezi çevreleyen yalıyarlar. Kapalı yürek.

*

Marsilya. Panayır: "Yaşam? Hiçlik? Yanılsamalar? Ama, yine de gerçek." Davul. Bum, bum, Hiçlik'e giriniz.

*

Modern zamanların şafağında: Her şey tüketildi mi? Tamam, o halde yaşamaya başlıyoruz.

*

Paris. Mart 1940.

Paris'te, tiksinti uyandıran şey: Güzeli sevimli, sevimliyi güzel bulan iğrenç duygusallık, duygu, sevecenlik. Bu puslu göklerin, parlayan çatıların, bitip tükenmeyen bu yağmurun, sevecenliği ve umutsuzluğu.

Coşturan şey: Korkunç yalnızlık. Toplumsal yaşamın çözüm yolu: Büyükşehir. Bundan böyle aşılacak tek çöl. Burada, bedenin hiç itibarı yok. Beden örtülmüş, çirkin kabukların altına saklanmış. Yalnızca ruh var, tüm taşkınlıkları, ayyaşlıkları, sulugözlü coşku ölçüsüzlükleri ve geriye kalanla ruh var. Ama, ruh da kendi yalnız yüceliği içinde: Sessiz yalnızlık. Monmartre Tepesi'nden bakıldığında, Paris yağmur altındaki koskoca bir buğu,

toprak üstündeki boz ve çirkin bir şişlik gibi görünür, Saint-Pierre de Monmartre Tepesi'ne doğru dönüldüğünde, bir ülkenin, bir sanatın ve bir dinin akrabalığı hissedilir. Diziler halindeki tüm bu taşlar titrer, çarmıha gerilmiş ya da kırbaçlanmış tüm bedenler, ruhu, bizzat kent olan aynı coşkulu ve lekelenmiş heyecanla doldurur.

Ama öte yandan, ruh hiçbir zaman haklı değildir, hele burada başka yerde olduğu kadar da haklı değildir. Çünkü, kentin ruha pek düşkün bu dine sunduğu en görkemli yüzler, taştan yontulunca ete bürünmüşlerdir. Eğer bu tanrı, sizi etkiliyorsa, bu onun insanlaşan yüzü sayesindedir. Onun insan olmasını olanaksız kılan, onun bedeni inkar eden simgelerine beden görünümü veren, insanlık durumunun kendine özgü sınırı. Simgeler bedeni yadsırlar ama beden onlara itibarlarını kazandırır. Yalnızca beden cömerttir. Şu Romalı askeri, o koca burnu ya da o tümsekleşmiş sırtı, şu Pilatos'u, onu yüzyıllardan beri koruyan taştaki şu kibirli keder ifadesi sayesinde bir canlı gibi hissediyoruz.

Hıristiyanlık, bedeni böyle algıladı. Eğer hıristiyanlık bizi o kadar önce etkilediyse, bu insan tarafından yapılan Tanrısı sayesinde oldu. Ama onun gerçekliği ve yüceliği çarmıha gelince durur, o anda terk edişini haykırır. İncil'in son sayfalarını koparıp atalım, işte şimdi bize insani bir din, yalnızlığın ve yüceliğin dini önerilir. Acılığı onu çekilmez kılar elbette. Ama, onun gerçeği buradadır ve tüm geriye kalan yalandır.

Paris'te yoksul bir odada bir yıl yalnız kalmak, insana yüz edebi salondan ya da kırk yıllık "Paris yaşamı" deneyiminden fazla şey öğretir. Bu zor, korkunç, bazen işkence çektiren bir şeydir ve hep deliliğin kıyısında dolaşılır. Ama bu komşulukta, bir insanın niteliği sağlamlaşıp ortaya çıkmalı – ya da yok olma-

lıdır. Yok olmuşsa, yaşamak için yeterli gücü olmadığındandır.

*

Eisenstein ve Meksika'daki Ölüler Bayramı.[1] Çocukları eğlendirmek için ölüm maskeleri, çocukların büyük bir zevkle kemirdiği şekerden kurukafalar. Çocuklar ölümle eğleniyorlar, ölümü gülünç buluyorlar, ölümü tatlı ve şekerli buluyorlar. "Küçük ölüleri"de. Her şey, "Dostumuz Ölüm"le bitiyor.

*

Paris.

Üst kattaki kadın kendini otelin avlusuna atarak intihar etti. 31 yaşındaydı, dedi bir kiracı, yaşamak için bu yeterliydi ve eğer biraz yaşadıysa, ölebilirdi. Otelde, hâlâ felaketin gölgesi dolaşıyor. Ara sıra aşağı iner, otel sahibesinden kendisini akşam yemeğine alıkoymasını isterdi. Var olduğunu gösterme ve sıcaklık gereksinimiyle – otel sahibesini aniden kucaklardı. Yaşamı alnında on santimetrelik bir çatlakla bitti. Ölmeden önce: "Nihayet!" dedi.

*

Paris. Külrengi gökyüzündeki karaağaçlar ve gökyüzü rengindeki güvercinler. Otun içindeki heykeller ve bu hüzünlü zarafet...

Güvercinlerin havalanışı, katlanmış bir çarşafı açarken duyulan şaklama gibi. Yeşil otun üstündeki kuğurdamalar.

*

Paris. Sabahın beşinde küçük kahveler – camlardaki buğular – kaynar kahve – hal çalışanları ve taşıyıcılar – sabah içkisi ve Beaujolais.

1) Söz konusu olan, *Time in the sun* ve *Que viva Mexico* adı altında sunulan bitmemiş bir film için Eisenstein tarafından filme alınan bölümlerdir.

Katedral. Sisler – açıktaki borular ve sokak lambaları.

*

Hafif. Bu zeka – maddeyi yeni bir bakışla ele alan bu fizikötesi resim. Tuhaf: Madde yeni bir bakışla ele alınır alınmaz, süregiden tek şey maddenin oluşturduğu *görünümdür* tam olarak: Renk.

*

Lokantadaki bir adam, bir kadının telefon ettiğini ve onun numarasını arayıp onun adını söylediğini duyuyor. *Adam* telefona yanıt veriyor. Kadın sanki telefondaymış gibi *onunla* konuşuyor (aile, belirli ayrıntılar, vs.) Adam anlamıyor. İşte böyle.

*

Geleceksiz.

"J.M.'nin burada sözünü ettiği yapıtlar yakılmıştı. Ama, soğukkanlı davranabilse ya da karşı çıksa, ki ikisi de aynı kapıya çıkar, hepsini yayımlayabileceğini iyi biliyoruz." S.L.

*

Noktalamayı ve soluğu vermek için, tüm yaşamım boyunca bunu yazmak. "Bugün, 27 yaşındayım," vs.

*

Yorumcu aracılığıyla notlar dizgesi yapmak (ya da özetleyen bir önsöz).

*

Lokantadaki İspanyol askeri. Bir kelime Fransızca bilmiyor ama benimle konuşmaya başladığında şu insan sıcaklığını his-

setme isteği içinde. Estremadura köylüsü, cumhuriyetçi mücahit, Argeles'te toplama kampı, Fransız ordusuna geçiş. İspanya'nın adını andığında, gözlerinde İspanya'nın tüm gökyüzü görülüyor. Sekiz gün izni var. Onu birkaç saat içinde öğüten Paris'e geldi. Tek kelime Fransızca bilmeksizin, metroda yolunu şaşırarak, yabancı, kendi topraklarındaki gibi olmayan her şeye yabancı, askerlik arkadaşlarını bulunca keyfi yerine gelecek. Basık bir gökyüzü altında, kaygan çamurlar içinde canı çıksa bile, en azından memleketinin insanlarıyla yan yana olacak.

*

Nisan.

La Haye'da. Bir pansiyonda yaşayan adam oranın bir genelev olduğunu bilmiyor. Yemek salonunda hiçbir zaman hiç kimse yok. Robdöşambrıyla iniyor. Kuyruklu ceket giymiş, silindir şapkalı bir bey giriyor. Adam baston yutmuş gibi, dikkatli ve zenci. İyi bir yemek istiyor. Yemek salonundaki güvercin[1] kuğurduyor. Sonra adam, masasının üstüne yemek parasını bırakıp gidiyor. Ani sessizlik. Garson geri geliyor ve ansızın şaşkına dönüyor. Zenci, güvercini silindir şapkasının içinde götürmüş.

*

Roman (2. Bölüm – sonuçlar).

Adam (J.C.) ölmek için belli bir gün saptadı – yeterince yakın bir gün. Adamın, tüm toplumsal güçler ve başkaları üzerindeki şaşırtıcı ve doğrudan üstünlüğü.

*

Metrodaki, askercik. Kırk yaşlarında. Epeyce genç bir kızdan bir randevu almak istiyor. "Bu günlerden birinde buradan geçer-

1) Fransızca 'colombe' sözcüğü hem güvercin hem de saf kız anlamına gelmektedir (ylm.)

sem belki sizi görebilirim. – Hayır, erkek kardeşim bana kızabilir. – Ah, evet, elbette, bu çok doğal, haklısınız. Acaba size yazabilir miyim? – Hayır, size bir randevu vermem daha iyi olur." Dolambaçlı yollardan elde etmeye çalıştığı bu randevunun doğrudan kabulüyle coştu. "Ah evet, tamam, tamam. Evet, haklısınız, tamamen haklısınız, bunu yeğlerim. Eh o zaman, hadi bakalım. Yarın, pazartesi. Evet, pazartesi. Bakalım, saat kaçta? Bakıyorum, çünkü bu meslekte, bilirsiniz... Bakalım, evet, yarın pazartesi. Tamam, saat beşte?"

Kız (hep dolambaçsız). – Akşam yemeğinden sonra gelemez misiniz?

Adam (hâlâ heyecanlı). – Elbette, elbette, yine haklısınız.

Kız. – Sekizde.

Adam. – Evet, evet, sekizde. Terrasse'da, ister miydiniz?

Kız. – Evet.

Adam susar. Ama bir anda itiraf etmek istemediği bir korkuya kapıldığını hisseder. Böylesine kolay elde edilen ve böylesine değerli bir serüvenin olası kaybına karşı önlem alma gereksinimi duyar. "Ya bir engel olursa, size yazabilir miyim? – Hayır, yazmamanızı yeğlerim. – Tamam, bir engel çıkabilir düşüncesiyle, başka bir randevu kararlaştırabiliriz. – Evet, aynı yerde, perşembe saat sekizde." Adam mutludur, ama bir anda bu yeni randevunun yarınki randevunun değerini azaltacağından korkar. – "Ama, yarın sekiz, kesin değil mi? Öbürü yalnızca bir engelle karşılaşıldığında. – Evet," der öteki. Kız Concorde'da iner, adam Saint-Lazare'da.

*

Resim yapmak için Port-Cros'ya giden ressam. Her şey o kadar güzeldir ki bir ev satın alır, tablolarını yerleştirir ve artık on-

lara hiç dokunmaz.

*

Paris-soir'da[1] Paris'in yüreğini ve aşağılık fingirdek ruhunu hissetmek. Mimi'nin çatı katı gökdelen oldu ama yüreği aynı kaldı. Çürümüş. Duygusallık, çekicilik, dostluk; insanı böylesine zorlayan bir kentte adam kendini bütün bu vıcık vıcık sığınaklardan korur.

*

Ondan en fazla yararı sağlamayı biliyorsanız, yalnızlık üzerine fazla yazamazsınız.

*

"Ben, diyor, koku alan biriyim. Ama, bu duyuya yönelen bir sanat yok. Yalnızca yaşam var."

*

Öykü. Taşradaki bir köyde yazgısından hoşnut bir rahip. Kazara, bir ölüm mahkumunun son anlarını izler. İnancını yitirir.[2]

*

Nisan.

Terracini'ye önsöz – ... Bu sürgün tadı, aramızdakilerin çoğu bunun da özlemini duyuyor. Bu İtalya ve İspanya toprakları, öyle çok Avrupalı beyin yetiştirdiler ki, bu nedenle Avrupa'ya aittirler, silahlarla kurulacak olandan çok daha değerli olan, düşünce adamlarının Avrupa'sına aittirler. Belki de bu sayfaların anlamı burdadır. Bugünkü konular, zaten iki yüz yıldır söz ko-

1) Bu sırada Camus, Pascal Pia ile buluştuğu, *Paris-soir*'da gazeteci olarak çalışıyor
2) Bu, *Yabancı*'nın uzantısı olabileceği gibi, Paneloux karakterinin hareket noktası da olabilir

nusuydu. Hâlâ sürüyor. Umutsuzluğa kapılmamak gerek, yıkıntıların üstünde yeniden çiçekler açtığı gün, Avrupa'nın gençliği dipdiri olacak.

*

II. dizi. Don Juan için. Larousse'a bak: Françesko keşişleri onu öldürür ve Şövalye tarafından öldürülmüş gibi gösterirler. Son perde. Françesko keşişlerinin halka söylevi: "Don Juan din değiştirdi," vs. "Don Juan'a saygı."

Sondan bir önceki perde: Gelmeyen Şövalye'nin kışkırtmaları. Haklı çıkmanın burukluğu.[1]

*

II. dizi. Don Juan için.

(Peder ve Don Juan, Don Juan'ın evinin holüne girerler ve Don Juan keşişi kapıya kadar geçirir.)

Başlangıç I.

Françesko papazı. – Öyleyse, hiçbir şeye inanmıyorsunuz, Don Juan?

Don Juan. – İnanıyorum, aziz peder, üç şeye.

Peder. – Neler olduğunu öğrenebilir miyiz?

Don Juan. – Cesarete, zekaya ve kadınlara inanıyorum.

Peder. – Öyleyse sizden umudu kesmek gerek.

Don Juan. – Mutlu bir adam için hayıflanmak gerekiyorsa, evet. Hoşçakalın aziz peder.

Peder (Kapıda). – Sizin için dua edeceğim, Don Juan.

Don Juan. – Bunun için size teşekkür ederim, aziz peder. Bu davranışta bir cesaret biçimi görmek isterim.

1) Bu tema *Sisifos Söyleni*'nde görülür. Aynı zamanda, Camus'nün yaşamının sonuna kadar hep bir *Don Juan* yazma hayali kurmuş olduğu anımsanacak. Ölümünden kısa bir süre önce, Tirso de Molina'nın *Burlador*'unu çevirmeye başlamıştı.

Peder (yavaşça). – Hayır, Don Juan, Yalnızca sizin anlamamakta inat ettiğiniz iki duygu söz konusu: Yardımseverlik ve sevgi.

Don Juan. – Yalnızca, bu dişi erdemlerin erkeksi ifadeleri olan şefkat ve yüce gönüllülüğü bilirim. Elveda, aziz peder.

Peder. – Elveda, Don Juan.

*

Mayıs.

Yabancı bitti.

*

Kaba çelişkileri ve tip yaratan karakterleriyle hayranlık uyandıran Misanthrope.[1]

Alceste ve Philinte

Céliméne ve Eliante

Alceste'in tekdüzeliği – sonu gelen bir karakterin saçma gelişimi – konuyu oluşturur. Ve dize, "karakterin tekdüzeliğiyle" uyumlu duraklara ayrılmış kötü dize.

*

Göç.

Clermont. Deliler yurdu ve tuhaf duvar saati. Kasvetli sabah vakti, saat beş. Körler – binada bütün gün uluyan deli – küçük ölçekli bu toprak parçası. Tüm bedenler iki kutba doğru dönmüş, denize ya da Paris'e. Paris Clermont'da anlaşılabilir.

*

Eylül.

Saçma'nın[2] 1. Bölümü bitti.

1) Misanthrope. Moliere'in oyunu. 1666. (ç.n.)
2) Söz konusu olan *Sisifos Söyleni*'nin ilk bölümüdür

Adam evini yerle bir eder, tarlalarını yakar ve başkalarına bırakmamak için onları tuzla kaplar.

*

Banque de France'daki küçük adam. Clermont'a atanmış, aynı alışkanlıkları sürdürmeye çalışıyor. Neredeyse bunu başarıyor. Ama, pek fark edilmeyen bir uyumsuzlukla.

*

Ekim 1940. Lyon.

Kendisi de Federico II'nin tebaası olan Aziz Thomas ötekilere başkaldırı hakkı tanıyor. Bak. Baumann: *Politique de saint Thomas.*

*

Venedikliler tarafından kuşatılmış, veba dolayısıyla boşaltılan Padova'daki tutsak, son Carrara, uluyarak sarayının bütün salonlarında koşuyordu: Şeytanı çağırıyordu ve ondan ölümü istiyordu.

Siena'da, kenti bir milis komutanın kurtardığına kuşku yok. O, her şeyi istiyor. Halkın itirazı: "Hiçbir şey zararı asla karşılamayacak, ilahi iktidar bile. Onu öldürelim. Sonra ona taparız." Ve böyle yapıldı.

Jean-Paul Baglione, Machiavel, onun Papa II. Julius'u öldürmediği için ölümsüz olma fırsatını kaçırdığını söyler.

Burchard: J. Malatesta'da (ölümü 1417), hainlik, dinsizlik, askeri yetenek ve entelektüel kültür bir arada bulunuyordu.

Milano'nun milis komutanı Philippe Marie Visconti, hiçbir

zaman ölümden konuşulmasını istemez ve ölen gözdelerinin gözünün önünden kaldırılmasını isterdi. Oysa Burchard'a göre: "Soylu ve onurlu bir biçimde öldü."

Ravenna'da, Dante'nin mezarında, insanlar Dante'ye saygı göstermek için sunaktan aldıkları mumları onun mezarına koyuyorlardı: "Sen ötekinden, çarmıha gerilenden, daha fazla layıksın bunlara."

*

Öykü: Rhone ve Saone, onları akışları boyunca izlemek, biri zıplıyor, öteki çekimser ama sonunda öbürüne katılıyor ve onun hızında kayboluyor. Onlardan iki varlık iniyor: Aynı yönde yan yana.

*

Öykü: Y. hikayesi.

*

Ternay. Rhone'un üstüne doğru sarkan ıssız ve soğuk küçük köy.[1] Külrengi gökyüzü ve uçuşan bir elbise gibi donduran rüzgar. Sürülmemiş geniş tarlalar. Birkaç karasaban ve kargaların uçuşları. Gökyüzüne açılan küçük mezarlık: Hepsi iyi koca ve iyi babaydılar. Hepsi sonsuz üzüntüler bıraktılar.

*

Bir Boucher[2] kopyasının bulunduğu eski kilise. Kilisede sandalye kiralayan kadın: Alman bombardıman uçakları geldiğinde çok korkmuştu. Daha önce, son savaşta, kasabada otuz kişi öl-

1) Ternay. Isere'in köyü.
2) François Boucher (1703-1770). Fransız ressam. (ylm.)

müştü. Şimdi yalnızca on sekiz tutsak var, ama gene de zor elbette. Birazdan bir evlilik töreni olacak, iki genç evlenecek. İlkokul öğretmeni kız Alsace'lı bir mülteci, ailesinden haber alamıyor. "Savaşın yakında biteceğine inanıyor musunuz, bayım?" Oğlu '14 savaşında ölmüş, kadın oğlunun yaralı bedenini aramaya gitmiş ve onu Marne sığınağında bulmuş. Oğlunu geri getirmiş, oğlu evinde ölmüş. "Gördüğüm şeyi asla unutmayacağım."

Dışarda, aynı gökyüzü ve aynı soğuk. Sürülmüş topraklar ılık ve aşağıda ırmak akıyor, dingin ve parıltılı, zaman zaman titreyerek. Biraz daha uzakta, Serresin'deki küçük garın bekleme salonu. Savaş karartması – Bandol'da mutlu yaşamaya davet eden ilanların üstündeki gölge. Soba sönük ve sabah sulamalarında çizilen 8'lerin izi soğuk döşeme taşlarının üstünde kalmış. Uzaktaki trenlerin hırıltıları ve vadideki akşam rüzgarıyla, bir saat bekleyiş. Öylesine uzakta ve öylesine yakın. Burada insan özgürlüğüne dokunuyor, özgürlük ne kadar da korkunç! Geri kalanı asla affetmeyecek olan bu çiçekler ve rüzgar dünyasıyla dayanışma içinde.

*

Aralık.

(Mısır)

Yunanlılar – Etrüskler – Roma ve çöküşü – İskenderiyeliler ve Hıristiyanlar – Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu ve yürekli düşünce – Provence ve Provence bölgesindekilerin bölünmesi – İtalyan rönesansı – Kraliçe Elizabeth dönemi – İspanya – Goethe'den Nietzsche'ye – Rusya.

Hindistan, Çin, Japonya

Meksika – Birleşik Devletler.

Üsluplar – Dorik sütundan gotik ve barok sütuna geçerek çimento kemerlere.

Tarih Felsefe Sanat Din.

P.S.M.

*

Aralık.

Yunanlılar. Tarih – Edebiyat – Sanat – Felsefe.

*

Bilinçli ya da değil, kadınlar her zaman, erkeklerin içindeki şu kıpır kıpır, onur ve söz verme duygusunu kullanırlar.

*

Kabil'in oğulları – oldukları gibi. Habil'in ölümünü seyreden ve engel olmayan baba. Kabil acı ve güçle yüceliyor. Baba bağışlar, ama Kabil reddeder: "Artık senin yüzüne bakmak istemiyorum."

(Ya da şiir. a.g., Juda.)

*

Oran. Ocak 41.

P.'nin öyküsü. Kedileri bir araya toplamak için birinci kattan kağıt parçaları atan ihtiyar. Sonra üstüne tükürür. Kedilerden biri isabet aldığında, ihtiyar güler.[1]

*

Oranlıların, herhangi bir manzarayı ezip yok edecek birkaç gudubet yapıyla kirletmeyecekleri bir yer yoktur. Sırtını denize çevirmiş ve salyangoz biçiminde kendi çevresinde dönerek yapı-

1) *Minotauros* için parça (Son bölüm: Ariadne'in Taşı) aynı parça Oran kentini tanıtmak için *Veba*'da da kısmen kullanılmıştır.

lanan bir kent. Ariane'ın ipi gibi denizi aranırken, bu labirentte dolaşılır. Bu sevimsiz ve çirkin sokaklarda dönüp durulur. Sonunda, Minotauros Oranlıları gövdeye indirir: Buna sıkıntı denir.[1]

Ama bütün bunlar boş: Dünyanın en sert topraklarından biri, üstünü örten uğursuz manzarayı parçalar ve her evin arasında, bütün çatıların tepesinde korkunç çığlıklar atar. Oran'da, sıkıntının üstesinden gelerek sürdürülen yaşam da bu toprak gibidir. Oran, insanlarda etkinliklerinden daha güçlü birşeyler olduğunu kanıtlar.

Oran'a gelmediyse insan taşın ne olduğunu bilemez. Dünyanın en tozlu kentlerinden biri olan bu kentte, çakıl ve taş kraldır. Başka yerlerdeki, Arap mezarlıklarının hoşluğunu herkes bilir. Burada bunlar, Raz-el-Ain koyağının üstünde, denize karşı, mavi gökyüzüne dayanmış, kör eden beyazlıkta, tebeşirimsi ve gevrek taş tarlalarıdır. Toprağın bu kemiklerinin ortasında, zaman zaman, taze kan ve yaşam gibi bir kırmızı sardunya belirir.

*

Floransa ve Atina üzerine kitaplar yazılır. Bu kentler çok sayıda Avrupalı düşünce adamı yetiştirmişlerdir, bir anlam ifade etmeleri gerekir. Onlar, duygulandıracak ya da coşturacak şeylere sahiptir. Gıdası anı olan belli bir ruh açlığını dindirirler. Kimse, ruhu cezbetmeyen, çirkinliğin sınır tanımadığı, geçmişin hiçbir şey ifade etmediği bir kent üzerine yazma fikrine kapılmaz. Oysa, bazen bu oldukça çekicidir.

Sunacak hiçbir şeyi olmayan bir şeye, neden bağlanır insan, neden onunla ilgilenir? Bu boşluk, bu çirkinlik, acımasız ve görkemli gökyüzü altındaki bu sıkıntı, bunların çekiciliği nedir? Yanıtlayabilirim: Yaratık. Belli bir cins insan için, güzel olduğu her

1) *Veba* için not

yerde yaratık, bin tane başkenti olan bir yurttur. Oran da bu başkentlerden biridir.

Kahve. Küçük istakozlar, şişler, ağzı yakan sosuyla salyangozlar. Yanan ağzın acısı, tatlı ve mide bulandırıcı bir misket şarabıyla dindiriliyor. Yanda, bir kör "flamenko" söylüyor. Bunlar uydurma değil.

*

Mers-el-Kebir'in üstündeki tepeler kusursuz bir manzara gibi.

*

Servitude et Grandeur militaires (Kölelik ve Askeri Büyüklük). Olgunluk çağında yeniden okunması gereken olağanüstü kitap.

"Turenne öldürülünce, Montecuculli, sıradan bir oyuncu karşısında savaşmaya tenezzül etmeyip çekilecek."

Onur, "ölümden sonra ilahi ödülü almayı düşünmeksizin, ölümden doğduğuna inanılan tamamen insani bir erdemdir; yaşamın erdemidir."

*

Oran. Noiseux koyağı: Kurak ve toz içinde iki yamaç arasındaki uzun ilerleyiş. Toprak, güneşin altında çatırdıyor. Sakızağaçları kaya renginde. Gökyüzü tepeden düzenli olarak sıcak ve alev erzağını boşaltıyor. Yavaş yavaş, sakızağaçları irileşiyor ve yeşilleniyor. Bitki örtüsünde, önce pek az, sonra inanılmaz bir kabarma. Çok uzun süren yolun sonunda, sakızağaçları yavaş yavaş meşe ağaçlarına dönüşüyor, hem çoğalıyor hem de azalıyorlar, ansızın çıkan bir dönemeçte, çiçek açmış badem ağaçları tarlası: Gözler için serin bir su gibi. Yitik bir cennet gibi küçük bir vadi.

Denize hakim tepeciğin eteğindeki yol. Düzgün ama terk e-

dilmiş. Yol şimdi çiçeklerle kaplı. Beyaz papatyalar ve sarı düğün çiçekleri, yolu sarı ve beyaz bir yol yapmışlar.

*

21 Şubat 1941.

Sisifos bitti. Üç Saçma tamamlandı.

Özgürlüğün başlangıcı.

*

15 Mart 1941.

Trende. – Camps'ı tanır mısınız?

– Camps? Kara bıyıklı, ince uzun biri mi?

– Evet, Bel-Abbes'te makasçıydı.

– Evet, elbette.

– O öldü.

– A! Neden?

– Göğsünden.

– Hay Allah, hiç öyle bir hali yoktu.

– Evet, ama müzik yapardı, müzik derneğinde çalıyordu. Sürekli çalgıya üflemek, onu bu öldürdü.

– Kesinlikle bu. Hasta olunca, tedavi olmak gerek. Bir çalgının pistonuna üflememek gerek.[1]

*

Üç yıldır peklikten muzdarip gibi duran hanım: "Bu Araplar, kızlarını gizliyorlar. Ah! Hâlâ uygarlaşmadılar!"

Yavaş yavaş, hanım bize uygarlık ülküsünü açıklıyor: Ayda 1200 frank kazanan bir koca, iki odalı bir daire, mutfak ve ek bölümler, pazar günü sinema ve hafta boyunca Barbés Pasajında gezinti.

1) *Veba*'da (*La Peste*) yinelenen notlar. (1960 basımı)

*

Saçma ve iktidar – derinleştirilecek (Bak. Hitler).

*

18 Mart 41.

Cezayir kentinin tepeleri ilkbaharda çiçeklerle dolup taşar. Sarı güllerin balımsı kokusu, küçük sokaklara akar. Upuzun kara servilerin tepelerinden, ağaç gövdelerine sarılarak yol bulan salkım çiçekleri ve akdiken parıltıları fışkırır. Tatlı bir rüzgar, uçsuz bucaksız ve dümdüz körfez. Basit ve şiddetli arzu – ve bütün bunları bırakıp gitmenin saçmalığı.

*

Santa-Cruz ve çamların arasındaki bayır. Körfezin, manzaranın sonsuzlukta görünmez olduğu tepeye kadar devam eden genişliği. Aldırmazlık – ve benim de kutsal yolculuklarım var.

*

19 Mart.

Her yıl, kumsallarda çiçek gibi açan kızlar. Bunlar yalnızca bir mevsimliktir. Sonraki yıl, onların yerini başka çiçekli yüzler alır, önceki mevsimde henüz küçük olan kızlar. Onlara bakan adam için, bunlar, ağırlık ve görkemleri sarı kumlarda patlayan yıllık dalgalardır.

*

20 Mart.

Oran hakkında. Anlamsız ve saçma bir yaşamöyküsü yazmak. Kabil hakkında, Armes Meydanı'na değersiz aslan heykelleri yapan ünlü olmayan önemsiz kişi.

*

21 Mart.

İlkbahar banyolarının buz gibi suyu. Kumsaldaki ölü denizanaları: Yavaş yavaş kuma gömülen bir pelte. Uçsuz bucaksız soluk kumullar. – Deniz ve kum, şu iki çöl.

*

Haftalık *Gringoire* dergisi İspanyol mülteci kamplarının Tunus'un güney ucuna nakledilmesini istiyor.

*

Kadın çekiciliğinin köleliğinden vazgeçmek.

*

Rosanov. "Mikelanjelo, Leonardo çatıyı çattılar. Devrim onlara dil çıkaracak ve kişiliklerini, kendilerine özgü ruhlarını ortaya serdiklerinde, onları on iki, on üç yaşındayken boğazlayacak."

*

"Günahtan yoksun kalan insan yaşayamaz; ancak kutsal olandan çok fazla yoksun kalırsa yaşayabilir." – Ölümsüzlük geleceği olmayan bir düşüncedir.

*

Çakia-Mouni, uzun yıllar, kımıltısız ve gökyüzüne bakarak, çölde kaldı. Tanrılar bile bu bilgeliğe ve bu güçlü yazgıya imrendiler. Uzatılmış ve kasılmış ellerine, kırlangıçlar yuva yapmıştı. Ama bir gün, bir daha dönmemek üzere uçtular. Ve içindeki isteği ve iradeyi, ünü ve acıyı öldürmüş olan bu adam, ağlamaya

başladı. Kayalardaki çiçekler böyle açtılar.[1]

*

"They may torture, but shall not subdue me."[2]

*

"Papaz. – Neden insanlarla yaşanmasın, onlarla birlikte hareket edilmesin?

Manfred. – Ruhum onların varlığından tiksiniyor."

*

Bir kalp, neyle yönetilir? Sevmekle mi? Bu hiç de kesin değil. Aşk acısının ne olduğu bilinebilir, aşkın ne olduğu bilinemez. Aşk bu durumda, yoksunluk, özlem, boş kalmış ellerdir. Coşku duyamıyorum; bana iç sıkıntısı kalıyor. Cennet olduğu sanılan bir cehennem. Oysa, bu bir cehennem. Beni boşluğa terk eden yaşam ve aşk diyorum. Hareket, zorlama, ayrılık, içimde paramparça olmuş bu ışıksız kalp, gözyaşlarının ve aşkın tuzlu tadı.

*

Rüzgar, dünyadaki ender temiz şeylerden biridir.

*

Nisan. II. dizi.

Trajedinin dünyası ve başkaldırı düşüncesi – Budejovice (3 perde).[3]

Veba ya da serüven (roman).

*

Kurtarıcı veba.

Mutlu kent. İnsanlar farklı bir düzen içinde yaşıyor. Veba:

1) Camus, bu metni *Minotauros*'da kullandı. (1954 basımı).
2) "İşkence yapabilirler ama beni yok edemezler." (yhn.)
3) "Budejovice", *Yanlışlık* için öngörülen ilk başlık

Bütün düzeni bozuyor. Onlar yine de ölüyorlar. İki kez yararsız. Orada bir filozof "önemsiz eylemler antolojisi" yazıyor. Bu açıdan bakarak, veba günlüğünü tutacak. (Dokunaklı bir açıdan yazılmış başka bir günlük. Bir Latince-Yunanca öğretmeni.[1] O âna kadar Tuhckydides ve Lucretius'u anlamadığını anlar.) En sevdiği cümle: "Bütün olasılıklar düşünülünce": "Tramvay şirketi, 2130 işçi yerine ancak 760 işçi alabildi. Bütün olasılıklar düşünülünce bunun sorumlusu vebadır."

Genç bir katolik papazı, çıbanlardan sızan kara irini görünce imanını yitirir. Yağlıboya resimlerine geri döner. "Bundan paçayı kurtarırsam..." Ama ondan paçayı kurtaramaz. Her şeyin bedelini ödemek gerek.[2]

Cesetler tramvaylarda taşınır. Bütün vagonlar çiçekler ve ölülerle dolu, deniz boyunca gider. Biletçiler aniden işten çıkarılır: Yolcular artık para ödemezler.

"Ransdoc – SVP" ajansı telefonla tüm bilgileri verir. "Bugün iki yüz ölü, bayım. Telefon hesabınıza iki frank ekliyoruz." "Olanaksız, bayım, dört günden önce cenaze arabası yok. Tramvay Şirketi'ne bakınız. Ekliyoruz..." Ajans radyoda reklamını yapar: "Veba kurbanlarının günlük, haftalık, aylık sayılarını bilmek ister misiniz? Ransdoc'a başvurunuz – 5 telefon hattı: 353-91 ve sonrası."

Kent kapatılır. Dışarıyla temas etmeden ve üst üste yığılarak ölünür. Bununla birlikte, bir bey alışkanlıklarından vazgeçmez. Akşam yemeği için giyinmeye devam eder. Aile üyeleri, birer birer, sofradan yok olurlar. O, tabağının başında ölür, her zamanki gibi giyinmiş olarak. Hizmetçi kadının dediği gibi: "Hiç değilse bu da kâr, Onu giydirmemize gerek yok." Artık ölüler gömülmez, denize atılır. Ama çok fazla ölü vardır, mavi denizin üstü

1) Söz konusu olan kahraman, son yazılışta kaybolacak olan, öğretmen Stephan'dır.
2) Camus, önce, Paneloux'nun imanını yitireceğini öngörmüştü. *Veba*'nın ilk halinde, bunu sürdürür.

dev bir köpükle kaplanmıştır sanki.

Bir adam bir kadını seviyor ve kadının yüzünde vebanın izlerini görüyor. Hiçbir zaman onu bu kadar çok sevmeyecek. Ama, hiçbir zaman kadından bu kadar da iğrenmedi. Adam ruhunda ayrılığı duyar. Ama, baskın çıkan bedendir her zaman. Tiksinti adamı ele geçirir. Kadını bir elinden yakalayıp yataktan çekip, odaya, hole, apartman koridoruna, iki küçük sokağa, sonra caddeye sürükler. Kadını bir lağımın önünde bırakır. "Her halükarda, onun gibi başkaları da var."

Sonunda, en önemsiz kahraman konuşmaya karar verir: "Bir anlamda, der, bu bir felakettir."

*

Beklerken: Oran üstüne bir kitapçık. Yunanlılar.

*

Batı sanatının tüm çabası hayal gücüne tipler önermektir. Ve Avrupa edebiyat tarihi, önerilen bu tipler ve temalar üzerine yapılan bir çeşitlemeler dizisinden başka bir şey değilmiş gibi görünür. Racine'e özgü aşk, belki de yaşamda karşılaşılmayan bir aşk tipinin çeşitlemesidir. Bu bir sadeleştirmedir: Bir üslup. Batı gündelik yaşamını dile getirmez. Durmaksızın, kendine, kendini coşturan büyük hayaller sunar. Onların peşine düşer. Manfred ya da Faust, Don Juan ya da Narcissus olmak ister. Ama bu yaklaşma çabası hep boşuna çıkar. Her zaman her şeyi, hep bir birlik ateşi coşturur. Başka çare kalmayınca, sinema kahramanı keşfedildi.

*

Denizin karşısındaki kumullar – ılık tan vakti ve henüz kara ve hüzünlü olan ilk dalgaların karşısındaki çıplak bedenler. Su ağır. Beden suya dalıyor ve güneşin ilk ışıklarıyla kumsalda ko-

şuyor. Kumsaldaki tüm yaz sabahlarının, dünyadaki ilk yaz sabahlarıymış gibi bir halleri var. Tüm yaz akşamları da, dünyanın sonunun ciddi ifadesini takınıyorlar. Deniz üstündeki akşamlar sınır tanımıyordu. Kumulların üstündeki güneşli günler bunaltıcıydı. Öğleden sonra saat ikide, yakıcı kumların üzerinde yüz metre yürüyüş baş döndürüyor. Birazdan, yere düşebilir insan. Bu güneş öldürecek. Sabah, sarı kumulların üzerindeki esmer bedenlerin güzelliği. Oynaşan ışıkta, bu oyunların ve bu çıplaklığın korkunç masumiyeti.

Gece, ay kumulları aklaştırır. Geceden biraz önce, akşam, tüm renkleri ortaya çıkarır, koyulaştırır ve daha sertleştirir. Deniz lacivert, yol kızıl, pıhtılaşmış kan rengi, kumsal sarı. Yeşil güneşle her şey kaybolur ve kumullar ayla ışıldar. Bir yıldız yağmuru altında, sınır tanımayan mutluluk geceleri. Neye sarılır insan, bir bedene mi yoksa ılık geceye mi? Ve, şimşeklerin kumullar boyunca koşuştuğu, solduğu, kumların üstüne ve gözlerin içine turuncu ya da beyazımtırak ışıltılar yerleştirdiği bu fırtınalı gece. Bunlar unutulmaz düğünlerdir. Yazılabilecek olan: Sekiz gün boyunca mutlu oldum.

*

İnsana özgü acının alçaklığıyla şerefini lekelemek ve bedelini ödemek gerek. Acının pis, tiksinti verici ve iğrenç evreni.

*

"Gecenin karanlık yüzünün her şeyi durdurduğu zamana dek, denizin açıklarında hıçkırıklara karışan bir yakınma hüküm sürer." (Persler – Salaminos savaşı.)

*

477'de, Delos birliğinin sürekliliğini sağlamak için denizin

dibine demir kütleler atılırdı. Demirin denizin dibinde kaldığı süre boyunca ittifak yeminine uymak zorunluydu.

*

Siyasette, belli bir eşitliğin özgürlüğün düşmanı olduğu yeterince hissedilmedi. Yunanistan'da, köleler olduğu için, özgür insanlar vardı.

*

"Özgürlüğünü kötü kullandığı bahanesiyle bir halkın özgürlüğünü elinden almak her zaman büyük bir suçtur." (Tocqueville.)

*

Sanattaki sorun, bir aktarım sorunudur. Kötü yazarlar: Okuyucunun anlayamadığı bir iç bağlamı dikkate alarak yazan yazarlardır. İnsan yazdığı zaman iki kişi olmalı: Burada da bir kez daha, öğrenilecek ilk şeyin kendine egemen olmak olduğu ortaya çıkıyor.

*

Tutsakların, askerlerin, savaş anıları. Bunların hepsinde olağanüstü deneyimler ıskalanmış ve bunlardan hiç ders alınmamıştır. Altı ay bir postanede çalışsalar daha çok şey öğrenirlerdi. Bu yazılarda gazete haberlerini yineliyorlar. Gazetelerde okudukları onları kendi gözleriyle gördüklerinden daha fazla etkilemiş.

*

"İşte, insan onurunun insanı tanrıların büyüklüğüne terk etmediğini eylemlerle gösterme zamanı." (Iphigenie.)

*

"Güç, iktidar istiyorum. Eylem her şeydir, şan hiçbir şey değildir." (Faust.)

*

Bilge insan için, dünyanın gizi yoktur, sonsuzlukta yolunu şaşırmaya ne gereksinimi var?

*

İrade de bir yalnızlıktır.

*

Chopin'in Liszt'i: "Sanatı, acısını yalnızca kendi kendisine hissettirmek için kullanıyordu."

*

Eylül.

Her şey yoluna giriyor: Basit ve gün gibi ortada. Ama, bütün planları değiştiren insani acı işe karışıyor.

*

Kendini yitirme ve her şeyi reddetmenin, hiçbir şeye benzememenin, bizi tanımlayan şeyi sonsuza kadar parçalamış olmanın, şimdiki zamana yalnızlığı ve hiçliği sunmanın, ansızın yeniden canlanan yazgılarda yegane temel düşünceyi bulmanın esrikliği. Kışkırtan istek yaşam boyu sürer. Ona boyun eğmek mi yoksa onu reddetmek mi gerek? Tekdüze bir yaşamda insan bir yapıt yaratma saplantısına sahip olabilir mi, ya da tam tersine, ışıltıya boyun eğip, yaşamını yapıtla eşitlemeli mi? Özgürlükle birlikte, güzellik, benim en kötü kaygım.

*

J. Copeau. "Büyük çağlarda, tiyatro yazarını çalışma odasında aramayınız. O tiyatroda, oyuncularının arasındadır. Oyuncu ve yönetmendir."

Biz büyük bir çağda yaşamıyoruz.

*

Yunan tiyatrosu üstüne:

G. Meautis: Eschyle ve Üçleme

Atina'nın soyluları

Navarre: Yunan tiyatrosu.

*

Gezginci oyuncular, pandomim yaparken, anlam açısından değil ama yaşam açısından anlaşılmaz bir dil (kaba güldürü esperantosu) kullanırlar.

Chancerel, pandomimin önemi konusunda kesinlikle ısrarlı. Tiyatroda beden: (Barrault dışında) tüm çağdaş Fransız tiyatrosu bedeni unuttu.

*

Commedia dell'Arte'de Zibaldone'lerin yapısı. (Louis Moland: *Molière et la comedie italienne* '*Molière ve İtalyan komedyası.*') (Baskılar yapılmış kumaş perdeler.)

Molière, ölürken, "yaşamak için maaşlarından başka bir gelirleri olmayan" oyuncuları, müzisyenleri, dekorcuları gösterinin gelirinden yoksun bırakmak istemediği için, kendini tiyatroya taşıttı.

Chancerel'in kitabı, bir yanlışa rağmen ilginç: Cesaretini azaltma tehlikesi. Tiyatronun ahlaki etkisi üstüne kafa yoran birinin, bununla birlikte Elizabeth dönemine ait yapıtların yer aldığı bir repertuvar önermesi de anlamlı. Bu uzlaşma alışkanlığı da yitirildi.

*

XIV. Louis'nin kütüphanecisi Nicolas Clément'ın, Shakespeare üstüne görüşü: "Bu İngiliz şairin imgelemi oldukça güzel, incelikle ifade ediyor; ama bu güzel nitelikler, oyunlarına kattığı süprüntüler nedeniyle gölgeleniyor."

Bu büyük yüzyıl, Clément'ın kanıt oluşturduğu gibi, ruhun ve aklın yozlaştırılmasıyla bu hale geldi. Bu zaman zarfında, İngiliz şair, II. Richard üzerine şu güzel sözleri yazıyordu:

"Mezarlardan söz edelim, dizelerden, mezar taşlarına yazılan yazıtlardan." Ve Webster: "Bir insan hint hıyarı gibidir; kokusunun çıkması için onu ezmek gerekir."

*

Maskeler, duruma uygun dans. Dansçılar yere adımlarıyla, şereflerine düğün yapılan yeni evlilerin adlarının baş harflerini çiziyorlar.

*

"Oh! no, there is not the end; the end is death and madness."[1] (Kyd: *Le Tragédie espagnole 'İspanyol tiyatrosu'*) ve Marlowe otuz yaşındayken alnına aldığı bir hahçer darbesiyle ölür, bir polis tarafından öldürülür.

Warburton (Philipp Massinger ve Fletcher) koleksiyonuna ait elli üç parça elyazması, ezmelerini onlarla saran bir aşçıbaşı tarafından yakılmış. Kıssadan hisse.

*

Bak. Georges Conne: *Le Mystère Shakespearien* (Shakespearvari gizem) *(Boivin).*

Etat présent des études Shakespeariennes (Shakespeare'ın yapıtları üzerine yapılan araştırmaların bugünkü durumu) *(Didier).*

1) "Oh! hayır, bir son yok, son ölüm ve deliliktir." (ylh.)

*

Ekim.

Veba. Bonsels, sayfa 144 ve 222.

1342 – Avrupa üzerinde kara veba. Yahudiler öldürülüyor.

1481 – İspanya'nın güneyinde veba salgını. Engizisyon mahkemesi: Yahudiler, der. Ama, veba bir engizisyon yargıcını öldürür.

*

II. yüzyılda, İsa'nın kişisel görünümü üzerine tartışma. Aziz Cyrille ve Aziz Justin: Tanrının insan olarak meydana çıkmasına bütün anlamını vermek için, aşağılık ve tiksindirici bir görünümü olması gerek. (Aziz Cyrille: "insanoğullarının en korkuncu.")

Ama Yunan düşüncesi: "Güzel değilse, Tanrı değildir." Yunanlılar kazandı.

*

Cathares'ler[1] üzerine: Douais: *Les Hérétiques du Midi au XIIIe siècle* (XIII. yüzyılda Güney Bölgesi'ndeki mezhep sapkınları).

*

Genç kız Sembra. Kız engizisyona karşı komplo düzenleyen babasını ihbar eder, çünkü Kastilya kökenli bir âşığı vardır ve onlar "görüşüyorlardır." Kız manastıra girer. Arzular içini kemirdiğinden, manastırdan ayrılır. Birkaç çocuğu olur. Çirkinleşir. Bir bakkalın himayesinde ölür – kötü geçen yaşamını hatırlatmak için kafatasının evinin kapısına asılmasını ister. Sevilla'da.

*

Torquemada'ya ilk karşı çıkan Alexandre Borgia'dır. Bu öfkeyi yüklenmek için çok akıllı ve çok "kibar".

1) Ortaçağda, özellikle Albi bölgesinde yayılan manikeizm yanlısı mezhep. (ç. n.)

*

Bak. Herder. İnsanlık Tarihi'ndeki bir felsefeye hizmet için düşünceler.

*

Kargaşa dönemlerinde yaratan kişiler: Shakespeare, Milton, Ronsard, Rabelais, Montaigne, Malherbe.

*

Almanya'da, ulusal duygu, daha başlangıçta eksik. Bu duygunun yerini, aydınları tarafından yapay olarak uydurulmuş bir ırk bilinci almıştır. *Daha da beter.* Almanı ilgilendiren, dış siyasadır – Fransızı ilgilendiren ise iç siyasadır.

*

Tekdüzelik hakkında.

Tolstoy'un son kitaplarındaki tekdüzelik. Hint kitaplarındaki tekdüzelik – kutsal kitaptaki vahiylerdeki tekdüzelik – Buda'nın tekdüzeliği. Kuran'ın ve tüm din kitaplarının tekdüzeliği. Nietzsche'nin tekdüzeliği – Pascal'ın – Chestov'un – Proust'un korkunç tekdüzeliği, ya da Marki de Sade'ın, vb., vb.

*

Sıvastopol kuşatmasında, Tolstoy siperlerden atlar ve düşman ateşi altındaki burçlara doğru kaçar: Farelerden çok korkmaktadır ve bir fare görmüştür.

*

Siyasa, asla şiirin konusu olamaz (Goethe).

Mantık dışı mantığın örneği olarak, Tolstoy'un Saçma'ya eklenecek alıntısı:

"Uğruna yaşadığımız tüm dünya nimetleri, bize yaşam, zenginlik, ün, onur, iktidar sağlayan tüm zevkler, ölüm tarafından elimizden alınıyorsa, bu nimetlerin hiçbir anlamı yok. Yaşam sonsuz değilse, yalnızca saçmadır, yaşama zahmetine değmez ve en kısa sürede intihar aracılığıyla yaşamdan kurtulmak gerekir." (Itiraflar.)

Ama daha ileride, Tolstoy düzeltiyor: "Ölümün varlığı bizi ya gönüllü olarak yaşamdan vazgeçmeye ya da yaşamımızı *ölümün kapıp kaçıramayacağı bir anlam verecek tarzda* değiştirmeye zorunlu kılar."

*

Byrd,[1] korku ve acı: Heyecanların en geçicileridir, der. Kuzeyin mutlak yalnızlığında, bedenin de akıl kadar çetin gereksinimleri olduğunu fark eder: "Tınılardan, kokulardan, seslerden *vazgeçilemez*."

*

T. E. Lawrence, savaş bittikten sonra *er olarak* ve sahte bir adla yeniden askerliğe devam eder. Yüksek bir mevkinin veremediği şeyi, tanınmadan sürdürülen bir yaşamın verip veremeyeceğini görmek gerekmektedir. Kralın madalyalarını reddeder, savaş nişanını köpeğine verir. Sahte adla yazdığı yazılarını yayımcılara gönderir, yayımcılar yazılarını reddeder. Motosiklet kazası.

A. Fabre-Luce'ün tanımı: Üstün-insan, tarihe sığınmasındaki kesinlikten ve tarih karşısında takındığı iç özgürlükten belli olur.

*

Yeniden okuma: Malte Lauris Brigge'in Defterleri: Önemsiz

1) Kuzey denizlerinin kaşifi

kitap. Sorumlu: Paris. Bu bir Paris yenilgisidir. Yenilemeyen bir Paris mikrobu. Örnek: "Dünya yalnız kişiyi bir düşman olarak değerlendirir." Yanlış, dünyanın umurunda değildir, ve bu onun hakkıdır.

Geçerli olan tek nokta: Ölüm anında bir Fransızca yanlışını düzelten Arvers'in öyküsü: "'collidor' demek gerek."

*

Newton'un dediği gibi: Her zaman düşünerek.

*

Dramaturg, Jean Hytier:[1] "Gerekli olmak koşuluyla istediğini yapıyor."

*

Montherlant için (şövalyeliğin kadınlar tarafından yıkılışı). Jehan de Saintre, sayfa. 108. M.A. L.F.

*

Pierre de Larrivey: çevirmen. Lorenzio de Medicis'ten, *Esprits*'yi çevirdi – Aziz-Evremond.[2]

*

Kıyıdaki burunların hepsi, hareket etmek üzere olan bir torpido filosuna benziyor. Kaya ve maviden oluşmuş bu gemiler, ışık adalarına doğru yol almaya hazırlanıyormuş gibi, omurgalarının üzerinde titriyorlar. Oranya bütünüyle harekete hazır, ve her gün, öğlen on ikide, bir serüven ürpertisi tüm yöreyi baştan

1) Jean Hytier, Albert Camus ile *Rivages* dergisinde birlikte çalıştı.
2) Camus'nün 1940'da uyarlayacağı *Esprits*'ye ilk anıştırma. Angers Festivali için 1953'te yeniden kurulan halk kültürü ve eğitimi hareketi için 1946'da Cezayir'de temsil edildi

başa dolaşıyor. Belki, bir sabah birlikte yola çıkacağız.

*

Uçsuz bucaksız kumulların üstündeki sıcakta, dünya daralıyor ve sınırlanıyor. Sıcaktan ve kandan bir kafes. Bedenimden daha öteye gitmiyor. Oysa uzaktan bir eşek anırıyor, kumullar, çöl, gökyüzü mesafelerini alıyorlar. Ve bu mesafe sonsuz.

*

Trajedi üzerine deneme.

I. Prometheus'un sessizliği
II. Elizabeth dönemi yapıtları
III. Molière
IV. Başkaldırı düşüncesi

*

Veba. "Doğru olan bir şey arzu ediyorum." – "İşte, veba tam da öyle."

*

"Gece, 'gerçek bir gece,' şimdi kaç kişi gecenin farkında? Sular ve toprak, sessizlik geri geldi. 'Ve ruhum, ruhum da fışkıran bir çeşmedir.' Ah! dünya uzaklaşsın, dünya sussun. Orada, Pollensa'nın üstünde..."

Bu boş kalple ilişkiyi kesmek – bu kalbi kurutan her şeyi reddetmek. Arı kaynak suları başka yerlerdeyse, neden burda kalayım?

*

Bir an gelir o zaman artık aşk coşkusu hissedilemez. Geriye trajik olan kalır. Artık birisi ya da bir şey için yaşamanın anlamı

kalmaz. Yalnız, bir şey için ölme *düşüncesinde* bir anlam bulunabilir.

*

Bir Spartalı, kocaman bir göbeği olduğu için, Sparta'yı yöneten yargıç tarafından halka teşhir edilmekle cezalandırılır.

Bir Atina özdeyişi, okuma ve yüzme bilmeyeni yurttaşların en değersizi olarak görür.

Bak. Plutarkhos'a göre Alkibiades: "Isparta'da, gimnazyumdaki kişi azla yetinir, dayanıklıdır; Iyonya'da, nazik ve aylaktır; Trakya'da, içmeyi sever; Thessalya'da, hep ata biner; satrap Tssapherne, harcaması ve şatafatıyla, Perslere özgü tüm lüksü geride bırakır."

*

Bir gün halk onu alkışlarken: "Birkaç küfür savurabilir miyim?" der Phokion.[1]

*

Çöküş! Çöküş üstüne söylevler! İsa'dan önce III. yüzyıl Yunanistan için çöküş yüzyılıydı. Bu yüzyıl dünyaya, Öklid, Arşimed, Aristarkhos ve Hipparkhos'la geometri, fizik, astronomi ve trigonometri bahşetti.

*

Hâlâ, bireyselliği ve kişisel beğeniyi birbirine karıştıran insanlar var. Bu iki düzlemi birbirine karıştırmak demektir: Toplumsal ve metafizik düzlemleri. "Dağılıyorsunuz." Yaşamdan yaşama gitmek, kendine has bir niteliğe sahip olmamaktır. Oysa,

1) Phokion, IV. yüzyılda Atina devlet adamı, general, hatip. Soylular sınıfının parti başkanı, isteyerek halka sevimsiz görünmeye çalışıyordu.

kendine has bir niteliğe sahip olmak, belli bir yapıdaki uygarlığa özgü özel bir düşüncedir. Bu, başkalarına mutsuzlukların en kötüsü gibi gelebilir.

*

Modern dünyadaki çelişki. Atina'da, halk kendi iktidarını kullanamazdı, çünkü halk zamanının büyük bölümünü, köleler ise tüm zamanlarını bitmeyen çalışmalara harcarlardı. Köleliğin kaldırıldığı andan itibaren, herkes çalışmaya başladı. Halk egemenliği ülküsünün en güçlü olduğu dönemde Avrupalının proleterleşmesi doruğuna varmıştır: Olacak iş değil.

*

Yunan tiyatrosunda yalnızca üç oyuncu var: *Bir kahraman* yaratmak söz konusu değil.

Atina'da, gösteri ciddi bir şeydir: Gösteriler yılda iki, üç kez yapılır. Ya Paris'te? Üstelik tükenmiş bir şeye dönmek istiyorlar! Öz biçimlerinizi yaratınız.

*

"İnsanlar en masum şeylere varıncaya kadar her şeyi suça dönüştürürler." (Molière, *Tartuffe*'ün önsözü.)

*

Tartuffe'ün I. perdesinin son sahnesine bak: "merakı artırıyor ve canlı tutuyor": Devamı gelecek cumaya.

Solon, kendini tanıtan bir yapıt yaratır ve yaşlılığında, yapıtını şiir ölümsüzleştirir.

*

Tuhkydides, Perikles'e Atinalılara özgü olan şeyi söyletir "aşırı bir yiğitliğe sahip olmak ve, bununla birlikte, girişimlerini iyi

tartmak."

Salamine'deki ünlü üç kürekli kadırgalar *en yoksul* Atinalılar tarafından çekilirdi.

Bak. Cohen: "Atina ancak, tiyatroyu canlandıracak saygınlıkta yazarı kalmadığı zaman, bu ada layık olan tiyatroya sahip oldu."

*

O. Flake, Sade[1] üzerine: "Karşısında saygıyla eğilmeyen kişi için hiçbir değer kalıcı değildir. Sade, neden saygı göstermesi gerektiğini anlamaz, uzun süre bu nedeni aradı ama bulamadı." Sade'a göre lütuftan yoksun olan insan sorumlu değildir.

Bak. Juliette'te kötünün matematiği.

Temel yasaya başkaldırı takıntısı içindeki bu kişi, akla ve cinselliğe, aynı gerekçeyle, inanıyordu. Charenton'da, işkence görmüş ama akıl sağlığı yerinde olarak, ölüme yaklaşırken, hepsini kendisinin yönettiği oyunlarda delileri oynattı: Tablo.

"Büyük sorunları irdelemek için – hiç yaşamadığı ve yaşamak istemeyeceği acımasızlıklar hayal etti."

*

Moby Dick ve simge,[2] sayfa. 120, 121, 123,129,173-177, 203, 209, 241, 310, 313, 339, 373, 415, 421, 452, 457, 460, 472, 485, 499, 503, 517, 520, 522.

Duygular, imgeler, felsefeyi on kat artırıyor.

*

Atina'da, yalnızca Diyonisos şenlikleri boyunca ölülerle ilgilenilirdi. Şenlikler bitince: "Haydi gidin, ruhlar, şenlikler bitti."

Başlangıçta, Yunan inanışında, herkes cehennemlikti. Ödül

1) Camus, *Başkaldıran İnsan*'da Sade'ı işleyecek
2) *Veba* için okumalar

ya da ceza yoktu – Yahudi dininde de. Ödül fikrini doğuran toplumsal bir gerekliliktir.

*

404. Atina'nın Lysandros ile barış imzalamasının ardından, Peloponnes savaşının sonu, eğlence içindeki Atina surlarına Lysandros'un saldırısıyla gelir.

*

Syrakusa tiranı Timoleon'un güzel öyküsü (babasını vatan haini diye yakalatmıştı).

*

IV. yüzyılda, bazı Yunan kentlerinde, oligarşi yanlıları, şu andı içiyorlardı:

"Her zaman halk düşmanı olacağım ve onun için zararlı olanı öğütleyeceğim."

İskender tarafından kovalanan Darius'un kaçışı.

Suse'de şenlik: on bin asker, seksen general ve İskender Perslerle birleşir.

*

Demetrios Poliorketes[1] – kâh tahtın üstünde, kâh kasaba kasaba geziyor.

Antisthenes:[2] "İyilik yapıp hakkında kötü şeyler söylendiğini duymak harika bir şeydir."

*

Bak. Marcus-Aurelius: "Yaşanabilen her yerde, iyi yaşanabilir."

1) Demetrios Poliorketes (İ.Ö. 337-283): Antigone le Borgne'un oğlu ve İskender'in yeğeni; tüm güçlerini yitirmeden ve hapse düşmeden önce, bir süre Atina'nın, sonra Makedonya'nın efendisi olan serüvenci Makedonyalı

2) Antisthenes (İ.Ö. 444-365): Socrates ve Gorgias'ın eski öğrencisi, kinizm diye adlandırılan ekolün kurucularından biri

"Tasarlanmış bir yapıta engel olan, yapıtın kendisi olur."
Yolu kapayan, yol aldırır.

1942 Şubatında tamamlandı.

Yabancı, Veba, Düşüş, Sisifos Söyleni...
Çağının tanığı bir yazarın çağına tanıklık eden ünlü anlatıları...
Varoluşçuluğun -belli bir dönem- en önemli yazarı ve kuramcısı sayılan Camus, çalkantılı yaşamı boyunca farklı siyasal ve felsefi konumlarda yer almış ancak her seferinde aynı ilkeye vurgu yaparak ciddiyetsizliğin uzağında durabilmiştir;
"İnsanı savunuyorum, çünkü düştüğünü gördüm."
Edward Said'ın "Kültür ve Emperyalizm" adlı yapıtıyla adı yeniden gündeme gelen Camus'nün, pek çok eserine kaynaklık eden Defterler'i, felsefe ve edebiyat dünyamızın önemli bir boşluğunu doldurmaya aday niteliktedir.

ALBERT CAMUS

Defterler 1

Mayıs 1935 - Şubat 1942

Tkm ISBN 975-8607-44-8

ISBN 975-8607-54-5

9 789758 607549

ithaki